לציונות—לסוציאליזם—לאחוות עמים
על המשמר
יום ו', ו' בכסלו תשמ"ח, 27 בנובמבר 1987 / שנת מ"ח מס' 13506 / המחיר 1.65 ש"ח כולל מע"מ

שני עריקים מצבא איראן עתרו נגד גירושם מישראל

שני חיילים איראניים שערקו מצבא איראן והצליחו להגיע כנסרר לישראל, בדרך לא ידה, עתרו אתמול לבג"צ נגד שר הפנים. השניים טוענים, כי נשפטו ל־3 ו־9 חודשי מאסר בעוון כניסה בלתי חוקית ארצה. הם גמרו לרצות את עונשי המאסר שלהם ולמרות זאת, הם מוחזקים בכלא איילון. זאת, לאחר ששר הפנים הוציא נגדם צו גירוש מהארץ.
באמצעות עורכי הדין אביגדור פלדמן ושמעון שובר מבקשים השניים מבג"צ להורות על שיחרורם, עד שתמצא מדינה שתסכים לקלוט אותם או, לחילופין, לאפשר להם להתגורר בישראל.
(עתים)

הרמטכ"ל: הפיגוע — בחסות סוריה

על לקחי התקרית אמר רב־אלוף דן שומרון: צה"ל אינו יכול לקבל תוצאה כזו שבה מחבל בודד מצליח לחדור לבסיס צבאי, להרוג שישה חיילים ולפצוע שבעה — הש"ג בשער המחנה לא פעל כמו שצריך ● אלוף פיקוד צפון: ההתארגנות במחנה לא היתה לפי אמות מידה צבאיות

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

„פעולת הפיגוע באצבע הגליל לא היתה יכולה להתבצע ללא הסכמתה וברכתה של סוריה. אנו יודעים ששני המחבלים שבאו עם הגלשנים הם מאירגונו של אחמד ג'יבריל," כך אמר אתמול בערב הרמטכ"ל, רב אלוף דן שומרון, בשיחה עם כתבים לענייני צבא בסיכום יום התקריות בגבול הצפון.

הרמטכ"ל הדגיש כי אירגונו של ג'יבריל נהנה מחסות סורית, ואנשיו מתאמנים לביצוע פיגועים על אדמתה של סוריה, עוד ציין כי הודעת האירגון באה ישירות מדמשק.

אלוף פיקוד הצפון יוסי פלד אמר במסיבת העיתונאים כי בכיסו של המחבל השני שנהרג בתוך אזור הבטחון נמצא סכום כסף סורי גדול.

(המשך בעמוד 2)

האירועים: מההתראה ועד אות הארגעה

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

● בפיקוד הצפון יערך היום תחקיר רחב היקף על התקרית בה נהרגו אתמול ששה חיילים ושיבעה נוספים נפצעו מאש שירה מחבל שחדר לישראל בעזרת גילשון אוויר.

„רעש מסויים בשמיים"

● בחטיבת הנח"ל, בגדודים וביתר היחידות שנטלו חלק בארועי הלילה הקודם נערכו אתמול תחקירים מקומיים, שבסופם מסר אמש אלוף פיקוד הצפון יוסי פלד את תיאור השתלשלות העניינים מהרגע בו ניתנה ההתראה על „רעש מסויים בשמיים" ועד לחזרת החיים למסלולם.

התירגולות הקבועה

● ידיעה ראשונה על אפשרות שכלי־טיס עושה דרכו דרומה, מכיוון לבנון הועברה במכשירי הקשר בסביבות השעה תשע וחצי בערב, בו במקום הוחלט על ביצוע התירגולות הקבועות וכן נמסרה הודעה לכל הישובים באזור

(המשך בעמוד 4)

חיוך של סיפוק נסוך על פניו של אבול סודה עומרן, מפקד ארגון המחבלים של ג'יבריל בדרום לבנון, כאשר הודיע אתמול על מיבצע ההתאבדות המוטס של ארגונו. עומרן אמר שארגונו הוא האחראי לפעולה, שגרמה למות ששה חיילי צה"ל. הוא דיבר במסיבת עתונאים שערך במחנה עין אל־חילווה שבדרום לבנון (צילום רדיו של איי.פ.)

גילשון האוויר הזעיר, בו נחת המחבל (נמוך קומה וקל משקל) ליד בסיס צה"ל באצבע הגליל (צילום: פרטוש/לניר)

פירושו של דבר

פיגוע כואב, שאלות קשות

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

● כהתבטאויות שהשמיעה הצמרת המדינית והצבאית של ישראל אתמול, לאחר הפיגוע הרצחני באצבע הגליל, שולחת למעשה מדינת ישראל אצבע מאשימה במישרין כלפי סוריה, כמו שנתנה חסותה וברכתה לארגונו של אחמד ג'יבריל שביצע את ההרג במחנה צה"ל בגבול הצפון. הרמטכ"ל הדגיש בפירוש כי סוריה נתנה בירכתה לפיגוע ואימנה את שני המחבלים, ככל הנראה על אדמתה. עתה יש לצפות ולראות כיצד תגיב ישראל. ברור לכל, שעל פיגוע ראוותני וכואב כזה לא ניתן לעבור לסדר היום, וככל הנראה צפויה פעולת תגובה. מצד שני, ישראל מעוניינת למנוע כעת הסלמה בגבול הצפון וקיים חשש כי הצלחת הפעולה של ג'יבריל תביא ל„הרמת ראש" של הארגונים הפלסטינים בדרום לבנון ובשטחים, שבכל מקרה מתכננים כבר שורת פיגועים והטרדות לרגל יום הכ"ט בנובמבר. לפיכך, פעולה לא שקולה עשויה להביא כעת להסלמה בלתי רצויה.

● ביממה שאחר הארוע, חייבים צה"ל ומפקדיו הבכירים להדרש למספר שאלות מהותיות, ולהציג מולם את הפתרונות בהקדם האפשרי.

— כיצד מצליח גלשן אויר להסתנן לשטח ישראל חרף כל אמצעי ההגנה המגוונים האמנם קיימת פירצה בחומת ההגנה האוירית?

(המשך בעמוד 2)

אירגונו של ג'יבריל, שנטל על עצמו האחריות לפיגוע:

5 טייסים פלשתינים השתתפו בהתקפה

לדברי ההודעה ששודרה אמש, „טייס אחד נהרג, אחד נעדר ושלושה חזרו בשלום לבסיסם" ● מזהיר את ישראל שלא לפגוע בטייס הנעדר ● הטייס ההרוג — סורי בשם אבו־ראמי ● רדיו דמשק הגיב אתמול על התקיפה האווירית באומרו כי זהו כשלון להגנה הישראלית ● כוננות במחנה עין אל־חילווה, אש"ף מזהיר ישראל מתגמול ● בהודעת ג'יבריל נאמר עוד כי מבצע התקיפה הוא ע"ש כפר קיביה

דמשק. — חמישה טייסים פלשתינים השתתפו אור ליום ה' בהתקפה על מחנה צבאי בצפונה של ישראל — על כך מסר אמש דובר מטעם „החזית העממית לשיחרור פלשתין — המפקדה הכללית", שבראשותו של אחמד ג'יבריל. הדובר אמר שאחד הטייסים נהרג, טייס אחד נעדר, והיתר חזרו בשלום לבסיסם. עוד מסר הדובר כי הטייס הנעדר ביצע נחיתת אונס באזור הבטחון, לאחר שגלשנו נפגע בבקשו לשוב אל בסיסו. הדובר הזהיר את ישראל

(המשך בעמוד 2)

חללי צה"ל: סגן יעקב ואייר, סגן לירון פיני, סמל דניאל מילר, רב"ט ניב חזון, רב"ט גיא נתנאל, רב"ט בנימין בסירטמן — הלוויותיהם
● עמוד 3 / ליל הגלשנים ● עמודים 5, 6, 7

לווינסקי הסיר מועמדותו ● עמוד 4
הרצח בירושלים, כנראה חבלני ● עמוד 24
הרופאים מפסיקים העיצומים ● עמוד 24

גלשני המוות

זו היתה מהלומה כבדה ומכאיבה אשר ספק אם היתה בלתי־נמנעת. חייהם של שישה חיילים ובתוכם קצינים קופחו כתוצאה מהתקפה המפתיעה של מחבל אחד, שהצליח לחדור לתוך מחנה צה"ל ולזרוע מוות בקרב חיילינו. השימוש בגלשן אוויר איפשר למחבל לעבור את מחסומי הקרקע והאוויר ותוך דקות ספורות לבצע פעולה שתוכננה כנראה מזמן על־ידי ארגונו של אחמד ג'יבריל, ארגון קטן, אך הקיצוני במסגרת אש"ף. על פי הודעתו של שר־הבטחון מאתמול מתברר, כי עם חדירת הגלשנים (אחד מהם הופל בקרבת הגבול) ניתנה אתראה לכל היחידות באזור, עדיין לא ברור כיצד האתראה הזו לא פעלה באותו מחנה שהמחבל הצליח לחדור לתוכו לאחר שגלשנו נחת בקרבת המקום. שר־הבטחון אמר אתמול, כי „הדבר לא צריך היה לקרות". יש להניח, כי צה"ל יתחקר את נסיבות הארוע ובאיזו מידה היתה כאן התרשלות או סיבה אחרת שגרמה לנפילתם של שישה חיילים ולפציעתם של שבעה.

לכל ידוע, כי אין בטחון מושלם, וכפי שאין לאטום את הגבול באופן הרמטי על הקרקע, כן יתכנו פרצות שיאפשרו חדירה מן הים או מן האוויר. אמנם בעבר היו מקרים בודדים של חדירת גלשנים, אך כולם נכשלו. הצלחתו של מחבל בודד אשר יצא למשימת התאבדות תחייב את צה"ל לשכלל את אטימת הגבול גם מפני חדירה מן האוויר, אך קודם לכל לבחון את מידת הערנות ביחידות צה"ל עם כל התראה שמחייבת כוננות מיידית.

ארגונו של ג'יבריל קיבל על עצמו אחריות על הפעולה החבלנית הזאת. זהו פלג קיצוני של אש"ף, הנהנה מחסותה של סוריה, והמנסה להבליט את עצמו בפעולות ראווה. לאמיתו של דבר האחריות על הרג החיילים נופלת על אש"ף כולו והנהגתו, המנסה לאחרונה ליצור לעצמו תדמית בזירה הבינלאומית של בר־שיח במשא־ומתן להסדר השלום. אין כל מקום ל„דיאלוג" עם ישראלים וגם עם אלה הידועים כשוחרי שלום, כל עוד אש"ף ממשיך במעשי הטירור, אפילו אלה מבוצעים על־ידי אחד מפלגיו הקיצוניים.

ליבנו עם המשפחות השכולות, אשר איבדו את יקיריהן, ממיטב הצעירים בארץ שחייהם ניתקו, כשהם מגוייסים להבטחת בטחונם של יושבי הגליל.

יישובים אלה חיים כל הזמן בתחושה של סכנה, אך הם הוכיחו כבר את יציבותם ויכולתם להתמודד עם המציאות הקשה הזאת. צה"ל עושה ויעשה הכל כדי להגביר את הבטחון, אך הבטחון המלא יבוא רק עם כינון השלום, שישים קץ למעגל הדמים באזורנו.

מקץ 51 יום — ובתום מו"מ מרתוני שנמשך כל יום אתמול

שידורי הרדיו והטלוויזיה מתחדשים היום

הרדיו יחדש שידוריו בצהריים — והטלוויזיה בשמונה בערב (התכנית: „חיים שכאלה" עם הדודאים וסרט קולנוע) ● אמש הוחלפו מכתבי ההסכמה בין הצדדים: העיתונאים מצטרפים למוסד לבוררות מוסכמת — לוח המשדרים לא ישונה לפי שעה — לא יפוטרו עיתונאים ● פורת: אין שביתות שמחות ● בירון: הפקנו לקחים ונייישם אותם

מאת רונן זליג, כתב „על המשמר"

השידורים ברדיו ובטלוויזיה יחודשו היום לאחר שאמש הושג הסכם בין הנהלת רשות השידור לבין עיתונאי הרשות, [illegible] את סיומה של השביתה שנמשכה 51 יום. שידורי הרדיו יחודשו ככל הנראה בשעות הצהריים, ואילו שידורי הטלוויזיה יחודשו במועדם הרגיל הערב בשמונה. בתום מו"מ מרתוני שנמשך כל יום אתמול, חתמו אמש כל הצדדים

(המשך בעמוד 4)

אזמל / כיבוש נאור

איחוד משפחות

ראיסה רבינוביץ, שם בדוי, נשארה במוסקווה אחרי שכל משפחתה הצליחה לצאת. האישה הצעירה, 24, הואשמה ב„חוליגניות". ואכן, השתתפות בהפגנה מוגדרת בבריה"מ כחוליגניות. לא דמוקרטי אבל זה המצב. ראיסה הועמדה למשפט, נכלאה לחצי שנה, לבעלה נרמז שאם לא ינצל את האישור לעזוב — לא תהיה לו הזדמנות נוספת. הזוג רבינוביץ התייעץ וראיסה דרשה שישאירו אותה. לא היה לה ספק שדעת הקהל העולמית תפעל לטובתה. הרי לא ייתכן שימנעו ממנה להתאחד עם משפחתה, מה גם שילדיה קטנים, בני שלוש ושנה.

ראיסה רבינוביץ צדקה. העולם הנאור התייצב לצידה, ארגוני נשים הקימו משמרות־מחאה מול שגרירויות בריה"מ, כנסת ישראל קיימה ישיבה מיוחדת, משרד הפנים העניק לה אזרחות ישראלית, הפרשה הועלתה באו"ם, הנשיא רייגן קרא להחרים פסטיבל של סרטים דוקומנטריים שעמד להערך במוסקווה אם האם הצעירה לא תורשה להתאחד עם ילדיה הרכים.

אינעאם מוסא אל סערה, דמות אמיתית מגורשת מביתה שבמחנה ג'בלייה בעזה. אישה צעירה, 24, אם לשלושה ילדים קטנים, כולל תינוק בן חודש. ילידת עזה ששהתה שנים רבות בחו"ל, ואם כי חזרה ונישאה לבן המקום, חל עליה הנוהל המקובל של הכיבוש הנאור, לפיו אין מניחים לפלשתינים ששהו זמן רב בחו"ל לשוב לשטחים.

פרט להיותה פלשתינית לא עברה אינעאם על שום חוק, אינה מהווה סכנה בטחונית, אולי רק סכנה דמוגרפית. במשך שבע שנים נאבקה על הזכות להישאר והאישור תמיד היה זמני. עכשיו אין עוד הארכה. עליה לעזוב — עד סוף השבוע — את ביתה, את בעלה, את ילדיה.

אם תתייצב משמרת מחאה מול שגרירות ישראל בוושינגטון או לונדון כדי לדרוש איחוד משפחות, תגנה כנסת ישראל מעשה אנטישמי מובהק זה. כי איך אפשר להשוות?

צב"ש

נרדפי־חוק / בדואים

הסיירת שוב שיקרה

כמה שווה הגמל שלך, שאתה טוען שאנשי הסיירת הירוקה הרגו? שאלו את אחמד א־סאיבאן בבית המשפט. הגמל שלי, אמר אחמד בעצב, היה שווה 5000 דולר, בגלל שאהבתי אותו. וכמה שווה גמל רגיל? שאלו אותו. שלוש־מאות, חמש־מאות דולר, הוא אמר.

הנתבעים, הסיירת הירוקה והפקח שלה, עשהאל לוי, קפצו על המציאה. הם היו נכונים לפשרה: התובע יקבל מהם 1000 שקל, בתנאי שבפרוטוקול יירשם שלסיירת אין קשר עם הארוע.

וזה הארוע לפי גירסת התובעים הבדואים: לפני ארבע שנים יצאו שלוש בנותיו של אחמד לרעות את שלושת גמלי הבית. גמלים מטופחים ויקרים. אחד הגמלים חדר, כנראה, למטע צעיר של

קיבוץ טללים. הקיבוץ הזעיק את הסיירת. הפקח עשהאל לוי, לפי עדות הילדות, השתולל עם הג'יפ שלו, קשר את הגמל לעץ ודרס אותו חוזר ודרוס.

נכונות הסיירת לפצות את הבדואי על אבדן הגמל היתה תמוהה. זאת משום שהסיירת הכחישה מכל וכל, חוזר והכחש, שאי־פעם התרחש ארוע כזה: שהפקח לוי או כל פקח אחר היו אי־פעם במטע של טללים; שאיזשהו גמל נדרס בכלל. אבל בכל זאת היו מוכנים לתת אלף שקל. יפה מצידם.

בינתיים, נפטר א־סאיבאן, ויורשיו הוסיפו לנהל את המשפט. הם לחצו על פרקליטתם, עורכת־הדין חדוה ביטון, לקבל את הפשרה. אלף שקל נראו לאנשים האלה, המתגוררים במאהל נירח — הרבה כסף. השבוע הסתיים המשפט. עו"ד ביטון הסכימה לפשרה, אבל בלב כבד. היא לא הספיקה לעשות שימוש במסמך שהגיע לידיה במהלך המשפט.

המסמך הוא עדות של הפקח לוי, שגבתה ממנו המשטרה חודשיים אחרי הארוע, בה הוא מספר שאכן היה במקום, שקשר את הגמל בחבל וביקש לגרור אותו אל הקיבוץ, אבל הגמל נפל לתעלה. מן הקיבוץ התקשר לממונים עליו, שהתקשרו למחלקה המשפטית של הרשות. אסור לך להיות שם! זעקו אליו הממונים עליו בטלפון. יש צו בית־משפט האוסר על הרשות להיכנס לשטח, צא מיד! לוי אכן יצא מיד. את העדות נאלץ לתת אחרי שהקיבוץ הגיש תלונה נגד הבדואים על היזק בזדון. הסיירת הניחה שהעדות לא תגיע לידי התביעה, ולכן הרשתה לעצמה לשקר במצח נחושה ובמאורגן, והארוע היה כלא היה. משפחתו של א־סאיבאן קבלה אלף שקל. אבל אנחנו, אנחנו נדע, שהסיירת שוב שיקרה.

שלי יחימוביץ'

ציורמצב

קטלוג/ראו אור השבוע

זהות נעורים ומשבר

ילדים

● מיכל סנונית; 2 ספרים: „אדם והפרחים" ו„איילת השחר"; איור: נעמה גולומב; כתר; 1987.

● „קסטרון" — 12 ספרים לילדים בגילאי 3־8 בצירוף מכשיר אור־קולי; משחקי חשיבה חינוכיים, הוצאת כנה; 1987.

● סמדר שיר: „התאומים מצילים את בית המשחקים"; איור: כריסטינה פלדיני־קרמון; ספרית מעריב, 1987; 18 ש"ח.

● רמי דיצני: „מה לא אמרו על רמי"; איור: אבנר כץ; ספר לילדים ללא כינויי־חיבה; כתר; 1987.

● „זרכובים — הספינה המסתורית"; עברית: שפרירה זכאי; מודן; 1987.

● „דַּבִּי־כֶּפֶת לי — המרדף אחר האוצר"; קלטת מספרת; מודן; 1987.

עיון

* אריק ה. אריקסון; „זהות נעורים ומשבר"; מאנגלית רות הרמן; עריכה: עמלה עינת; ספר המשך ל„ילדות וחברה"; על משבר הנעורים החריף של תקופתנו; ספרית פועלים; 1987.

● הרצל ליפשיץ: „לא יאומן כי יסופר"; סיפוריו של אסטרולוג על מקרים שהיו; הוצאת כנה; 1987; 26 ש"ח.

● מנחם זהרי: מקורות רש"י לספר משלי; הוצאת כנה; 1987, 25 ש"ח.

מיכל סנונית – עוברת מ„מפחד"

שירה

● מיכל סנונית; „מי מפחד משירים רומנטיים"; לקט של שירים חדשים וכאלה שראו אור בעבר; כתר; 1987.

● י.צ. שרגל; „שלהי קיץ"; ספרית פועלים; 1987.

● רבקה מרים; „משירי אינה האבן"; ספרית פועלים; 1987.

● לאה גולדברג; „פגישה עם משורר"; מהדורה מחודשת; ספרית פועלים; 1987.

שטיפת־מוח / „עלית"

כוחני וחסר־טעם

הם ירדו לגמרי מהפסים. סימפטום המגלומניה, שיגעון הגדלות, הפך עתה למאפיין העיקרי שלהם, לעיקר העיקרים.

בהתחלה זה נראה תמים למדי, כמעט מקרי. „עלית" וקשר נראה אחד ממשרדי הפרסום שנוגס בעוגת התקציב של „עלית," יצא במסע פרסום לשוקולד „טורינו" שהתחרה ב„אינטרמצו" הפופולרי תחת הסיסמה הבומבסטית אך ההגיונית למדי: „טורינו, עילית השוקולד". (והשימוש במילה עילית בהקשר של „עלית" בהחלט מתקבל על הדעת).

אבל עכשיו, כשיצאו „עלית" ו„טמיר, כהן (יעקובסון)" במסע פרסום לשוקולד נוסף — „רוזמרי" — שגם הוא מתחרה ב„ורד הגליל" ובמעדני העילית שלה, זה כבר נראה שונה, כמעט מאיים. „רוזמרי", הם אומרים במסע הפרסום שלהם, „אצולת השוקולד השוויצרי". לא פחות ולא יותר. מילא עילית, מילה שכאמור מתחברת הגיונית ל„עלית", שם היצרן, אבל „אצולה"? האם אין די שיגעון־גדלות (של משרד הפרסום? של עלית עצמה?) האם אין די הגזמה לשמה? האם אין כאן גלישה מעבר לטעם הטוב, מעבר לאמירה העדינה, הקטנה, שצריכה לאפיין שוקולד עדין וטוב כמו „רוזמרי"?

ודאי שכן. „אצולת השוקולד" — אלמנט מכירותי יעיל [illegible] „ורד הגליל" קשורה בהסכם ידע בשוויצריה) — היא ללא ספק הגזמה פרסומית שאולי לא תזיק למוצר — רוזמרי — שהוא באמת שוקולד טוב, גם כי ישן ולא אומנתי, אבל היא מזיקה ל„עלית".

„עלית", במסע פרסום זה, מצטיירת כנפח ענק, שמרני, וכן מגוחך (אצולה היא תואר עתיק), שחששותיו מפני מתחריו הקטנים — „ורד הגליל" — העבידו אותו על דעתו והפכו אותו לחסר טעם.

[illegible]

רעל / שביתות

הציבור לא מתרגש

ההסבר היחיד המתקבל על הדעת להכרזה הנמהרת על השביתה ברשויות הערביות, הוא בנסיונם של ראשי הרשויות הללו לשבור שיא שנקבע באחרונה ע"י עובדי רשות אחרת בשביתות, אשר אם להשתמש בביטוי שגור על־פיו של היו"ר הפורש של „צומת", אינן מזיזות שערה בבית שחיו של איש.

מה חושבים מכריזי השביתה התמוהה הזו שציבור שלא התרגש וסבל בדומיה ובמשך שבועות ארוכים את היעדרותו המתמשכת של בלייק קרינגטון ממקום עבודתו, יקום עתה לזעוק חמס על כי יו"ר המועצה בשפרעם לא הופיע זה שבוע במשרדו? שראש־ממשלה וממלאי מקומו, אשר לא זזו חודשים אל מול מצלמות טלויזיה שובתות דווקא מחאתה של אום־אל־פאחם תזיז להם?

וביחוד תמוה הצירוף של בתי הספר לשביתה. למי איכפת אם תלמידים ערבים ילמדו או לא? פחות לומדים במגזר הערבי פירושו פחות משכילים ערבים ופחות משכילים זה גם יותר פועלים במגזר היהודי וגם פחות מקבלי מענק בעת הגירה. WHO CARES?

לוד

אח"מ / רוסליני

אונס מהחיים

ברומא הוגשה תביעה משפטית נגד מפיקי הסרט „הקסם השחור של המכשפות" ונגד כוכבו, הרקדן־שחקן דניאל עזרלו. התובעת, רפאלה רוסליני, בתו של הבמאי המנוח רוברטו רוסליני, טוענת, כי נאנסה באמת ובאכזריות רבה, מול המצלמות, על־ידי עמיתה עזרלו. כל אותו זמן המשיכו המצלמות לצלם ואיש לא נחלץ

טוענת לאונס פומבי רוסליני

לעזרתה.

הסצינה, הטעונה מתח אירוטי רב, יצאה מכלל שליטה — טוענת רוסליני בכתב־התביעה. היא, המכשפה הראשית, אמורה הייתה לקרוע את בגדיו של עזרלו מעליו השניים, לפי התסריט, מוצאים עצמם במעשה־אהבה סוער. אבל עזרלו לקח את התפקיד ברצינות, או שפשוט איבד שליטה על עצמו ואנס אותה.

עזרלו הכחיש כי נתבצע אונס על במת־הצילומים וכל שעשה, היה במסגרת התסריט וכאופן ריאליסטי ככל האפשר. אבל השחקנית הביאה עדות מסייעת של המלבישה שלה, שסיפרה כי רוסליני נמלטה לחדר ההלבשה כשהיא חיוורת ורועדת בכל גופה. אחד מאנשי הצוות העיד, כי הבעת האימה על פניה לא הייתה משחק בלבד, אלא אותנטית לחלוטין.

רוסליני החליטה ללכת בעניין הזה עד הסוף ושכרה את שירותיה של עורכת־דין ידועה, טינה באסי, המתמחה בתביעות־אונס ועבירות־מין.

עופר ניר

עורך „עמוד אחורי": אפי לנדאו

הרמטכ"ל: הפיגוע — בחסות סוריה

(סוף מעמוד ראשון)

אי־אפשר לקבל זאת

בהתייחסו לתחקירית עצמה ולתוצאותיה אמר הרמטכ"ל: „צה"ל אינו יכול לקבל תוצאה כזו של תקרית, בה מחבל אחד מצליח לחדור לשטחנו, להרוג שישה חיילים ולפצוע עוד שבעה. מתחקירים ראשונים עולה, כי הש"ג שהיה מוצב בפתח הבסיס הצבאי לא הגיב כמו שצריך. השטח היה מואר ועליו היה להרוג את המחבל. יהיו לנו עוד לקחים מהאירוע, ובעקבותיו יבואו בהכרח שיפורים," אמר רא"ל שומרון.

בהקשר זה אמר האלוף יוסי פלד בתשובה לשאלה כי מתחקירים ראשונים ניתן להסיק כי „ההתארגנות במחנה לא התנהלה על פי אמות מידה צבאיות".

היה לו הרבה מזל

הרמטכ"ל קבע בדבריו כי אין בעיה עם סגירת התחום האווירי בגבול הצפון, אולם צה"ל יפיק לקחים, יוסיף אמצעים להגנה וישתפר בתחום זה. הוא מסר כי המחבל לא התכוון לפגוע ביעד צבאי וכי מטרת הפעולה היתה יישוב אזרחי באצבע הגליל. „המחבל נחת ופשוט הלך למטרה הקרובה ביותר. למחבל הזה היה הרבה מזל. בדרך כלל זה לא קורה ולא יקרה כך", אמר שומרון.

להערכתו הגיעו המחבלים בשני הראונים מאזור בקעת הלבנון. אלוף פיקוד הצפון יוסי פלד ציין לשבח את התנהגותם של תושבי הצפון במהלך השעות הקשות שעברו אתמול על אצבע הגליל. לדבריו, במשך שעות ארוכות שהו למעלה מ־100 אלף איש באוור, כשהם סגורים בתוך הישובים, הקיבוצים והמושבים. „תושבי הצפון ומנהיגיהם הוכיחו כי נושבת בהם רוח איתנה", אמר. הוא סיפר כי לאור סגירת הישוב החליט כי צה"ל יחלק בקיבוצים ובמושבים בשעות הבוקר את הלחם והחלב.

המחבל שהרג שישה ופצע שבעה, ונהרג לאחר מכן (פרטוש/לניר)

פיגוע כואב

(סוף מעמוד ראשון)

— כיצד מצליח מחבל בודד לחדור לתוך בסיס צבאי, לעבור דרך השער המרכזי ולהרוג שישה חיילים ולפצוע עוד שבעה.

האם פעלו כל החיילים והמפקדים כשורה בשלבי ההתארגנות מאז ניתנה האתראה כ־20 דקות לפני נחיתת הגילשון?

— האם אמצעי הגידור והמיגון סביב הבסיס שהותקף וסביב בסיסים נוספים דוגמתו הינם על פי הדרוש בבסיסים על קו הגבול?

הרמטכ"ל הסביר אמש כי התנהגות הש"ג היתה לקויה ויש עוד מה לשפר בכמה תחומים נוספים. אולם דבריו בתכנית „ערב חדש" לפיהם חיילים בבסיס עורפי שכזה נמצאים בכוננות להגנת יישובים, ולכן אין ביכולתם לשמור על בסיס שלהם, אינה יכולה להתקבל כתשובה רצינית.

(סוף מעמוד ראשון)

נאמר כי המבצע ניקרא על שם קיביה, „כפר פלשתיני שהותקף בנובמבר 1953 על ידי אריאל שרון ויצחק שמיר, מקום שבו נהרגו עשרות נשים, ילדים וקשישים פלשתינים".

(רויטר — עיתיים ועי"צ)

שמיר: הכתובת דמשק

מאת יהודה צור
כתב „על המשמר"

ראש הממשלה יצחק שמיר רואה בסורים כתובת מרכזית לפיגוע ב־כוחות צה"ל, בו נהרגו ששה חיילי צה"ל ושבעה נפצעו. „ברור שה־ארגונים המעוניינים, שמודיעים על כך שנסיונות הרצח נעשו על ידיהם, אינם יכולים לעשות זאת ללא חסות ועזרת הסורים", אמר ראש־הממשלה בעת שסייר בצהרי אתמול באיזור קריית שמונה.

פרס: נעניש האחראים

„כולנו חיים היום תחת הרושם הקשה של הפגיעה החמורה מאד בגד צה"ל בצפון. אני בטוח שנמצא הדרך להתארגן כמו ביבשה ובים. יהיה זה כמעט בלתי אפשרי לחדור לישראל דרך האוויר. אנחנו מעריכים ש־החדירה בוצעה על ידי אנשי ג'יבריל, נעשה את כל הדרוש כדי להעניש את האחראים. זהו חשבון מתמשך והולך."

שרון: לגדוע ידי המרצחים

„צריך לגדוע את ידי המרצחים" אמר שר התעשייה והמסחר אריאל שרון בשיחה טלפונית עם ראש עיריית קרית שמונה פרוספר עזרן. השר שרון התקשר מפאריס וביקש לעודד את תושבי קרית שמונה.

5 טייסים פלשתינים

שלא תפגע לרעת בטייס הנערה. הוא גם פנה בקריאה לצלב האדום הבינלאומי „למלא את תפקידו ההומניטרי" ולהגן על הטייס. כזכור אמר הרמטכ"ל, רב־אלוף דן שומרון בראיון, שכוחות צה"ל הרגו מחבל נוסף, שבע שעות לאחר המבצע.

הטייס — סורי פלשתיני

שתי גירסאות הופצו אתמול באשר לזהותו של טייס הגילשון שחדר לישראל וגרם למותם של 6 חיילים ישראלים. מקור המתואר כאחראי, איש „החזית העממית לשחרור פלשתין — המפקדה הכללית", אירגונו של ג'יבריל, אמר ברמשק כי הטייס היה סורי. אותו מקור אמר כי שמו של הטייס היה אבו־ראמי. לעומת זאת אמר קודם לכן דובר אחר של הארגון בראשות ג'יבריל בצידון, כי טייס הגילשון היה פלשתיני בן 22.

אבול פידא עומרן, מפקד ארגון המחבלים בצידון טען כי קיים עם הטייס קשר אלחוט מתמיד. לדבריו היה הטייס מצויד במשקפי אינפרא־אדום לראיה לילית.

יצויין, שאירגונו של ג'יבריל, שמרכזו ברמשק, מקיים קשרים הדוקים עם שליט לוב מועמר קדאפי. ג'יבריל עצמו, בן 52, הוא קצין לשעבר בצבא סוריה ומומחה לחומרי נפץ. הוא רוחש איבה עמוקה לערפאת וסירב להשתתף בחודש אפריל בוועידת המועצה הלאומית הפלשתינית שנערכה באלג'יר.

דמשק: כשלון להגנה הישראלית

גם שלטונות דמשק ראו צורך לעצמם להגיב רשמית על חדירת הגילשון לישראל ועל הפיגוע במאהל צה"ל. רדיו דמשק שידר אמש הודעה, בה נאמר כי מבצע זה מוכיח שמערכת ההגנה הישראלית נכשלה במאמציה. „פעולה זו מהווה שלב חדש וחשוב במסגרת ההתנגדות נגד הכיבוש" אמר פרשן רדיו דמשק. סוכנות הידיעות הפלשתינית „ואפא", שמרכזה ברמשק פרסמה הודעה שבה נאמר כי הפעולה היתה תגובה ל„קריאות לכניעה" שהושמעו בקרב הערבים, וגם תגובה ל„נטיות לסטיה" בשורת הפלשתינים.

כוננות בעין אל־חילווה

מאות לוחמים פלשתינים הועמדו אתמול במצב של כוננות במחנה הפליטים עין אל־חילווה שבדרום לבנון, מחשש שישראל תבצע פעולות תגמול בעקבות הפשיטה המוטסת שבמהלכה נהרגו 6 חיילי צה"ל.

אש"ף מזהיר ישראל

דובר מטעם אש"ף הזהיר אתמול את ישראל לבל תערוך „פעולת תגמול צבאית רחבת מימדים נגד המחנות הפלשתינים והכפרים שבדרום לבנון".

המבצע — ע"ש קיביה

ברמשק הופצה הודעה, שבה

רבין: היתה התראה — אך צעדי הכוננות לא הספיקו

שר הבטחון יצחק רבין אמר אתמול כי צה"ל יבדוק כיצד הצליח המחבל לחדור ליחידה הצבאית בצפון הארץ.

רבין הטעים כי שני המחבלים עם הגלשנים יצאו למשימת התאבדות. לדעתו, ארגונו של אחמד ג'יבריל הוא שעומד מאחורי הפיגוע הזה.

שר הבטחון אמר, כי כוחותינו הקימיים בגזרת הבטחון הבחינו בחדירת הגלשנים. ניתנה התראה ליישובים וליחידות מכלי לדעת היכן ינחתו במדויק. אחד המחבלים הצליח לפגוע ברכב ולהיכנס למחנה הצבאי, דבר שאיננו צריכים לקבלו כדבר אפשרי. המקרה ייבחן, כדי לברר כיצד אופשרה כניסתו זו ליחידה, אמר רבין. „הפעם היתה התראה ונקטו צעדים שהוכחו כבלתי מספיקים לגבי יחידה זו", הכהיר רבין.

שר הבטחון הכהיר, כי ארגונו של ג'יבריל האחראי ככל הנראה למשימה, עשה מאמץ קרוב להתאבדות כששני הגלשנים שכל אחד מהם נשא מחבל — לא היו מסוגלים לחזור חזרה. „הם ידעו שבחזרה אין הם שבים".

דברי רבין הובאו בגלי צה"ל.

(עתיים)

זירת האירוע

מסתנן אווירי

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

מאז תום מלחמת לבנון, מגבירים ארגוני המחבלים את יכולתם המבצעית בתחום האווירי; לצורך זה נרכש ציוד ברמות שונות ומחבלים נישלחים להכשרה במדינות ערב, במדינות העולם השלישי ובגוש הקומוניסטי.

מסתנן אווירי

בין ארגונים אלה נמצא גם ארגונו של אחמד ג'יבריל, שלו ולארגונו מייחסים את ביצוע הפיגוע ביום רביעי בלילה במחנה צה"ל באצבע הגליל. לרשות ארגונו של אחמד ג'יבריל יש כיום צי של גלשנים מסוגים שונים וברמות ביצוע מגוונות. בשנים האחרונות אף ביצע הארגון תרגילים גדולים בראונים, גלשנים וכדורים פורחים בבקעת הלבנון. יתרונו של גלשן האוויר לביצוע חדירה, כדוגמת החדירה האחרונה, נעוץ בין השאר ב„חתימה" המכ"מ הנמוכה, בגובה הטיסה, ובמנוע השקט. מכאן יכולתו של הגלשן להסתנן דרך מערכי הגנה שונים. שני המחבלים שנהרגו אמש, האחד בתוך המחנה הצבאי והשני באזור הבטחון, עשו דרכם דרומה בגלשנים ממונעים.

הגלשן — מטוס זעיר

מדובר בגלשן אוויר בכל כנפיים עשויות בד, אשר אליו מחובר מנוע. הגלשן הממונע, גדול יותר מגלשן אוויר רגיל, והוא כולל מושב אשר בו יושב המטוס וכן נמצא על פי רוב גם המנוע; בגלשנים גדולים יותר קיים מקום לשני טייסים, ולאחרונה אף הסב אירגונו של ג'יבריל גלשן אוויר היכול להטיל רימונים מעל למטרות.

מיכל הדלק בגלשן כ־20 ליטר, הוא פועל במשך כל הטיסה ומפיק רעש בעוצמה שניתנת לשמיעה מהקרקע. מנוע כזה מסוגל לטוס עד כ־200 קילומטרים במשך שלש שעות.

ביצועיו של הגלשן הממונע מדוייקים הודות ליכולתו לטוס בגובה נמוך וגבוה כאחד, ובשל המבנה האווירודינמי של התא בו יושב המטיס, הכולל זנב בצורת וי.

ניתן לעשות בגלשן מסוג זה שימוש לצרכי פיקוח תופים וזיהוי, וכן משימות תובלה קלות. גלשנים ממונעים ניתנים להרכבה בידי המשתמש. משקלו של הגלשן הממונע כ־100 ק"ג והוא מסוגל לשאת משקל מכסימלי של 200 ק"ג. מוטת הכנפיים כ־10 מ' מהירותו כ־100 קמ"ש.

טיסה בגלשן מסוג זה דורשת הכשרה בת 16 שעות לערך, גלשנים ממונעים מיוצרים בכל העולם וניתן לרכוש אותם בשוק החופשי.

במשך ימות השנה עוקבות תחנות הבקרה של חיל האוויר, כוחות הנ"מ בקו הגבול, ומוצבי צה"ל באזור הבטחון, אחר נסיונות חדירה לישראל באמצעות אווירים שונים.

הערכה שהתאמתה

ההערכה היתה כי אזור הבטחון, הסגור כמעט הרמטית, בתוספת המצור הימי ופעילות הבטחון השוטף של חיל הים, תוביל את המחבלים ובהכרח תעודד אותם לנסות לעבור את הגדר בדרך האוויר. הערכה זו התממשה אור ליום חמישי.

ג'בריל הסורי

מאת מנחם ענברי, כתב „על המשמר"

ארגונו של אחמד ג'יבריל, החזית העממית — המפקדה הכללית, משתייכת לקבוצה קטנה של ארגוני מחבלים בשמאל הרדיקלי הקשורים בסוריה. ההבדל העיקרי בין אחמד ג'יבריל לבין חבריו בארגוני השמאל, ג'ורג' חבש מן החזית העממית, ונאיף חוואטמה מן החזית הדמוקרטית, הוא באוריינטציה כלפי סוריה או כלפי בריה"מ. בעוד אחמד ג'יבריל הולך בנתיב הסורי, חבש וחוואטמה משתדלים לתאם את מדיניותם עם בריה"מ, וכאשר מתפתח ויכוח בין דמשק למוסקבה, מקבל ג'יבריל את עמדת סוריה, בעוד חבש וחוואטמה משתלבים באופן כללי בקו הסובייטי.

אחמד ג'יבריל בעצמו איננו פלשתיני, אלא היה קצין הנדסה סורי, בעידוד סוריה הקים את המפקדה הכללית שלו. את פעולת הגלשנים לא צריך לייחס להתפתחות מסויימת כלשהי, מכיוון שהמאמץ לחדור מבעד לרצועת הבטחון הוא מתמשך והיו מאמצים רבים בעבר חלקם לדאבוננו הצליחו, אבל רבים אחרים נכשלו.

אבו אל־עבאס התנער

יש לשים לב שארגונו של אבו־אל־עבאס מיהר להתנער מן האחריות לפעולה. בדרך־כלל מתחרים הארגונים על ייחוס פעולה כלשהי עד כי לכל הצלחה צצים כמה אבות. אבל הפעם הזאת לא מיהר שום ארגון להתהלל בהישג.

אבו־אל־עבאס הסתבך עם ארגון „פתח" בפרשת האונייה „אקילה לאורו" שבה נרצח בדם קר בן ערובה יהודי על כיסא גלגלים. אבו־אל־עבאס השתייך בהתחלה לקבוצת ארגוני השמאל הקשורים בסוריה, אשר ארגונו של אחמד ג'יבריל הוא הבולט שבהם, אבל הסתכסך עם הסורים והצטרף לקבוצת ערפאת. ההתנערות המהירה שלו מלמדת כי הפעולה של אחמד ג'יבריל העמידה את ערפאת במצב לא נוח בעקבות ועידת הפיסגה ברבת עמון, שבה היה גינוי למעשי אלימות וטרור. אף־על־פי שגם החלטות ועידת רבאט נתנו הכשר להיאבק בכיבוש „בכל האמצעים", כאשר גם דרום לבנון נחשב כאיזור כבוש.

הקשר האפשרי למודיעין הסורי בא לידי ביטוי גם באופי ההתאבדותי של הפעולה, המזכיר את פעולות המתאבדים בדרום לבנון ששוגרו על־ידי המודיעין הסורי.

ביום השלושים למותו של חברנו היקר

יעקב חנני ז"ל

נתייחד עם זכרו

העלייה לקבר ביום א' 29.11.87, בשעה 15.30

המשפחה
וקיבוץ גן־שמואל

משתתפים בצערם של

אילן, נורית, שלמה והמשפחה

על מותה ללא עת של

מתי בורלס

קיבוץ עין־שמר

ד"ר מובארק עוואד מגנה התקפת המחבל על הבסיס הצבאי

מאת זהבה מוזס, כתבת „על המשמר"

ד"ר מובארק עוואד הביע אתמול את צערו העמוק על התקפת המחבל בבסיס צה"ל, ואת התנגדותו המוחלטת למעשים מעין אלה, זאת בהיותו מתנגד לאלימות מכל סוג שהוא. ד"ר מובארק עוואד הצפוי לגירוש מהארץ הביע דברים אלה באוזני של דובר „שלום עכשיו" אבי עופר.

החכ"ים גרנות ושרה דורון תובעים דיון בוועדת חו"ב על אירועי „ליל הגלשנים"

מאת מוטי מסוף, כתבנו בכנסת, ועתי"ם

מזכ"ל מפ"ם אלעזר גרנות, ויו"ר סיעת הליכוד בכנסת שרה דורון דרשו אתמול עריכת דיון מקיף, בהשתתפות שר הבטחון הרמטכ"ל וגורמים בטחוניים אחרים, בוועדת החוץ והבטחון, באירועי שלשום באצבע הגליל.

הגילשון יצר פקקי תנועה

מאת יהודה צור כתב „על המשמר"

אחד הגילשונים שנתפס אתמול, בצבעי לבן כתום סגול ואדום, הונח אתמול בשעות הצהריים בבסיס צבאי סמוך לקרית שמונה. הגילשון גרם לפקקים ארוכים של תושבי האזור שצילמו ארוכות את הגילשון הממונע, שהטיס את אחד המחבלים. גילשון אחר, שהיה בשימוש מחבל השני, שנהרג בתוך רצועת הבטחון, היה מצוייד בנורית מהבהבת מאחוריו, דבר המצביע על כך שהמחבל שהטיסו היה המוביל, אך בגלל תקלה כלשהי בניווט הם נאלצו להיפרד, בשעות הלילה והבא למקום מומחה של חיל האוויר, שבסיועו של חבר קבוץ מעין ברוך, המומחה לגילשונים, עמלו קשות כדי לקבוע כמה מחבלים יכול הגילשון לשאת. לאחר שקבעו שרק אחד, ידעו כוחות צה"ל שהמחבל שנהרג בבסיס צבאי היה היחיד שהגיע עימו.

„המשמר" עתון יומי
על המשמר

המו"ל: עתון וספר בע"מ
עיתון מפלגת הפועלים המאוחדת

עורך ראשי: מארק גפן
עורך משנה: ישראל זמיר
מרכז המערכת: רוביק רוזנטל

המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב טל. 378833
חשבון בבנק הדואר 3-43360-4
המען למכתבים: שירות שק־דואר נעול ת"א 61999

"AL-HAMISHMAR"
(The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St, Tel-Aviv 67771 Phone: 378833 Telex 341662

סניפים: ירושלים [illegible] רח' כי־יהודה 2, בניין מגדל הורים 102־121, טל' 233161־3. המען למכתבים ת"ד 1216 ירושלים 91008; חיפה [illegible] רח' מכור 17, טל' 673475, המען למכתבים ת"ד 4007 חיפה 31040

ששת חיילי צה"ל — הרוגי הפיגוע בצפון הובאו למנוחות

מאת ניצה רימון, אשר שילוני כתבי „על המשמר" ועתי"ם

ששת חיילי צה"ל שנהרגו אתמול בהתקפת המחבל על בסיס בצפון הובאו למנוחות.

סמל דניאל מילר

בחלקה הצבאית של בית־העלמין ברעננה הובא למנוחות סמל דניאל מילר, שהיה בן 21 במותו. דניאל מילר בנם של משה ורות שעלו מצרפת לפני שש שנים, והתיישבו ברעננה. הוא סיים את הישיבה התיכונית „אור ציון", במרכז שפיר ליד אשקלון. התגייס לצה"ל במסגרת גרעין „עורה" לבנים. שימש כמ"כ במחנה 80, ואחר שירת בהיאחזות גבעות, וביקש העברה ליחידה בצפון הארץ.

ליד קברו ספר סגן מפקד החטיבה שסיפר, כי דניאל הגיע אל היחידה רק לפני שלושה ימים והיה מיועד לו תפקיד של רב־סמל פלוגתי. מסע הלוויה נערך באיפוק. אחרי ארונו צעדו חבריו לגרעין „עורא", ובוגרי ישיבת „אור־ציון". לדניאל נותר אח אחר ג'ראר, סטודנט בטכניון. בין הזרים הרבים שהונחו על קברו בלט זר של מועצת ישובי הגליל־העליון.

רב"ט ניב חזון

בבית־העלמין בפתח־תקוה הובא למנוחות רב"ט ניב חזון בן רנה ושמואל חזון. היה איש חיל־הקשר וסופח ליחידת הנח"ל בצפון.

ניב שהיה בן 19 במותו, אהב מאוד את השירות הצבאי, ולמרות שסבל ממחלת קצרת ביקש לשרת רחוק מהבית, שיחתו האחרונה היתה לפני יומיים עם סבתו, והוא הבטיח לבוא לבקר אצלה בשבת. אחרי ארונו הלכו חיילי יחידתו, ומשפחתו העניפה, כאשר זעקות השבר של אמו מלוות את מסע ההלוויה. ניב סיים את בית־הספר התיכון „אחד העם" במגמת כימיה והספיק לפני שירותו הצבאי לטייל ב־אירופה.

סגן לירון פניני

סגן לירון פניני הובא לקבורה

(תצלום: לניר־פרטוש)

חיילים מהיחידה שהותקפה מתגודדים במקום האירוע

במושב אביחיל, יום לפני חגיגת יום הולדתו ה־22, שבה תיכנן לבשר להוריו על מועד נישואיו עם חברתו זה ארבע שנים, תמי.

לירון אמור היה להשתחרר בחודש מאי הקרוב, ולדברי חברתו הוא ציפה לכך בקוצר רוח. לירון פניני החל את שירותו הצבאי בגולני והיה חניך מצטיין. מטעמי בריאות הוא פרש ועבר לשרת כקצין מודיעין, ובתום שירותו הצבאי תיכנן ללמוד משפטים. לירון פניני, בנם של גדעון ודות היה דור שלישי של חקלאים ממושב אביחיל. הוא סיים את לימודי התיכון האזורי עמק־חפר.

סגן יעקב וייר

אברהם ורבקה וייר קמו שלשום מ„שבעה" על מות הסבתא והמוות הכה בהם שנית.

סגן ג'קי וייר היה בוגר „אורט" סינגלובסקי. להוריו עוד בן ובת צעירים יותר. הלווייתו התקיימה בשעה 4 אחה"צ כשמאות אנשים, שכנים וחברים ליחידה ובני משפחה הולכים אחר הארון ומהם מתייפחים ומהם שמתעלפים.

לנופל ספדו הרב הראשי לצה"ל האלוף גד נבון, ומפקד החיל, שציין את צניעותו ואת אחריותו של סגן ג'קי וייר.

רב"ט גיא נתנאל

מאות מתושבי ירושלים ליוו אתמול אחר הצהריים את החייל רב"ט גיא נתנאל בדרכו האחרונה. ארונו הוטמן בחלקה הצבאית בהר הרצל בירושלים. בדברי הספדו אמר סגן מפקד היחידה הצבאית בה שירת החייל, כי המנוח היה ידוע באופטימיות שבו, ביחסי החברות המופלאים שגילה. כל דבר שהיה ברשותו, חילק עם חבריו לנשק.

גיא עבר טירונות קשה שבסיומה, יצא לשרת ביחידה בגבול הצפון.

בעת שהורד הארון לקבר, פרצו בני המשפחה בבכי מר ואחת מבנות המשפחה שניסתה להתקרב לקבר, התעלפה ומעדה. חבריו לנשק נפרדו מהמנוח בשלושה מטחי כבוד.

רב"ט בני בסירטמן

כזה ילד אין בעולם — זעקה אמו צפורה כשהיא ממררת בבכי ומעולפת; אותך מביאים לי בארון?! התייפחה וזעקה סבתו של רב"ט בנימין בסירטמן, בעת הלווייתם של שני החיילים בני חולון, שנפלו עם עוד ארבעה אחרים בפיגוע החבלני במחנה צה"ל שבצפון הארץ, והובאו אתמול למנוחות, בהפרש של שעה בין שתי ההלוויות בחלקה הצבאית על יד בית העלמין האזורי בחולון. שום נציג רשמי של הממשלה לא נראה בעת ההלוויות.

נעליו המיותמות של סגן לירון פניני, סמוך למקום שבו נפגע בתוך רכבו מיריות המחבל (תצלום: לניר־פרטוש)

הלווייתו של רב"ט בנימין (בני) בסירטמן התקיימה בשעה 3 אחה"צ כאשר משמר כבוד של נחלאים ונחלאיות, מהן מתייפחות חרישית, צועדים לפני הארון עטוף דגל הלאום. ספדו לנחלאי הנופל ראש עיריית חולון, עו"ד חיים שרון, הרב לנדמן, הרב הראשי של צה"ל אלוף גד נבון ומפקד היחידה סגן־אלוף שעמד על אופיו ומסירותו של פיקודו.

רב"ט בני בסירטמן מקרית שרת בחולון, למד בבית־ספר היסודי „ניב", והיה בוגר בית־ספר תיכון ע"ש מנחם אילון. היה חבר תנועת הנוער „המתיישב הצעיר", וגרעין הנח"ל „חרשיש" של קיבוץ חוקוק. כבן 20 היה במותו. אמו, צפורה, עוזרת גננת ועובדת עיריית חולון. אביו, אברהם, חולה לב קשה. אחיו הבוגר בקורס קצינים בצה"ל. לנופל עוד שני אחים ואחות.

כוננות כה נרחבת לא זכורה שנים בצפון: הכל שבתו מעבודה ולימודים

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר" ועתי"ם

זה שנים לא זכורה לתושבי ישובי קו העימות, כוננות כה ממושכת, לאורך כל קו הגבול, בעקבות הדיווחים על נחיתות גלשנים.

באצבע הגליל הוכרזה כוננות כבר כ־10 בערב, בכל הישובים, ובמהירות התרוקנו הרחובות בקרית שמונה ונסגרו אולמות שמחה ומופעים. אנשים לא יצאו לעבודה בשדה. והכבישים היו שוממים בכל אצבע הגליל ובחלק גדול של הגליל המערבי.

מוסדות חינוך לא נפתחו עד השעה 10 בבוקר, כשהוכרזה רגיעה, וגם אז התנהלו הלימודים רק במתכונת מיוחדת, כאשר המורים הסבירו מה אירע.

ראשי הישובים התכנסו

ראשי ישובי קו העימות התכנסו אתמול בצהריים בקיבוץ הגושרים על מנת לדון במצב האיזור.

ראש מועצת מעלות תרשיחא שלמה בוחבוט, קרא לחזק את ידם של חיילי צה"ל בקו הצפוני, „העושים מלאכה נפלאה בשמירה על בטחון ישובינו". אנו מרכינים ראש לזכר הנופלים, אמר ראש המועצה, וקרא לעמיתיו, ראשי ישובי קו העימות, לא לנצל את הפיגוע לדרישותיהם, מוצדקות ככל שיהיו. „יש לעשות זאת במסגרת פגישה עם ראש הממשלה וממלא מקומו פגישה בה נדרוש להעלות לעדיפות לאומית ראשונה במעלה את המשך פיתוחו ושגשוגו של האיזור" — אמר.

ראש המועצה אמר, כי המחבלים לא הצליחו בפיגועיהם במשך כל השנים להפיל את רוחנו, ולא גרמו לנו לעזוב את המקום. וראיה לכך; במשך העשור האחרון מעלות שילשה את מספר תושביה — בניגוד לתחזיות".

מחסור בפסיכולוגים

בישובי קו העימות, לאורך גבול הצפון, קיים מחסור משווע בפסיכולוגים לטיפול בתלמידי בתי הספר ובבני הנוער, במקרים של פיגוע מהסוג שהיה ביום ד' בלילה ליד קרית שמונה.

ראשי הישובים בצפון חוששים, כי התלמידים עלולים להפגע קשות מחוסר טיפול פסיכולוגי במועד.

ראש עיריית נהריה חיים לבב מסר אתמול, כי כל הפניות למשרד החינוך והתרבות להגדיל את מספר הפסיכולוגים לא נענו עד עתה. לדבריו, יכול פסיכולוג בנהריה לדוגמה, להגיע לילד הזקוק לטיפול לא יותר מאשר פעם בשנה וזאת, נוכח מספרם המועט של הפסיכולוגים בעיר. נוסף לכך, גם המשכורות הנמוכות המשולמות לפסיכולוגים מקשות, ויקשו על קבלת פסיכולוגים נוספים בעיר.

לדבריו, בעוד שמערכת הבטחון מילאה את כל התחייבויותיה לישובי העימות בגבול הצפון, לא קיימו המשרדים הממשלתיים האחרים את מה שהבטיחו. לדוגמה הביא את העובדה שמשרד הבטחון הקציב את הכסף לבניית מקלטים ציבוריים ואלה אכן נבנו, אולם משרד הפנים לא העביר כספים לרכישת ספסלים לישיבה במקלטים אלה.

החיילת שנפצעה בפיגוע: חיי ניתנו לי במתנה

החיילת שנפצעה בהתקלות עם המחבלים אתמול בלילה היא טוראית תמי ארבל מטבעון. היא מאושפזת במחלקה הכירורגית ב' בבית החולים הממשלתי בצפת, ויתכן שכבר היום היא תשוחרר לביתה.

„אני יודעת שקרה לי נס גדול. חיי ניתנו לי במתנה, אך כואב מאד שהחבר שלי שהיה אתי ברכב, סגן לירון פניני נהרג. הוא כבר לא יהיה איתי לעולם" — סיפרה לכתב עתי"ם שלמה תדיר בקול חנוק מבכי.

תמי משרתת כפקידה בפיקוד צפון. בדרך כלל היא נוסעת בערבים לביתה שבטבעון. ביום ד' האחרון החליטה לצאת עם חברה לירון לבקר ידידים ליד קרית שמונה. „נסענו ברכב לאט. כל הדרך צחקנו ופטפטנו והיה כיף נורא. לפתע ממש לפני הפניה לבסיס החלו לירות עלינו. אני התכופפתי מתחת למושב. הכדורים שרקו לי מעל הראש. לירון ניסה לקחת את הסיבוב. הוא נסע אחורנית, איבד את השליטה על הרכב, כנראה שנפגע מאש המחבל. הרכב הידרדר לעומק של כמה מטרים וכעבור דקות הגיעו אורחים והוציאו אותי מהרכב והועברתי לאמבולנס שלקח אותי לבית החולים בצפת".

אתמול בלילה כשהובאה לבית החולים בצפת לא ידעה על גורל חברה. היא שאלה את הרופאים מה שלומו של לירון פניני. הרופאים ניסו להתחמק ורק למחרת בבוקר, כשביקרו אצלה חבריה מהיחידה שמעה את בשורת האיום. (עתיים)

ביקור סאדאת 10 שנים

על גבול השלום

כרם שלום

שבת, 28.11.87, 10.00 בבוקר

בהשתתפות:

- מחזמר עבד אל־יעל (שגרירות מצרים)
- חיים (ג'ומס) אורון.
- חנן ארז.
- שייך מוסה אל עטאונה.
- אשר ליבני.
- בני בר יהודה.
- סאלמה דעבק.
- דבי צ'יפק.
- אורי פינקרפלד.
- ילדי כרם שלום.
- ילדי שגרירות מצרים.
- חניכי מעלה הבשור.
- 100 עצי זית נתאנה.
- 10 שנים של שלום.
- והרבה הרבה אמונה...
- ועוד...

בשבת על גבול השלום!!!

מפ"ם הקיבוץ הארצי השומר הצעיר

ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י
האיגוד הארצי של הפועלים החקלאיים

מרכז האיגוד בישיבתו מיום 11.11.87
החליט על

קיום בחירות באיגוד

הבחירות תתקיימנה ביום ג' 22.3.88

חיים אביבי
מזכ"ל האיגוד

המשכים

שידורי הרדיו

(סוף מעמוד ראשון)

בלשכתו של מנכ"ל רשות השידור אורי פורת לשם גיבוש סופי של מכתבי הסכמה שהוחלפו בין הצדדים. על פי ההסכם מצטרף האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל למוסר לבוררות מוסכמת ומצטרף בכך להסכם הקיבוצי בדבר הקמת המוסר לבוררות מוסכמת בשירותים הציבוריים. תוקף הצטרפות זו הוא עד ל־31.3.88.

באשר לחילוקי־הדעות שהתגלעו ביומיים האחרונים סביב כוונותיה של הנהלת הרשות לבצע שינויים בתכנית השידורים ואשר סביב ניסוחה התמקדו הדיונים אתמול, החליפו האיגוד הארצי והנהלת הרשות מכתבי הסכמה נפרדים.

לוח המשדרים — בעינו

הנהלת הרשות מצידה הודיעה כי התכנית המוצעת לשינויים ברשות השידור תועבר לעיונם של העיתונאים, להם תינתן הזדמנות הוגנת להעיר את הערותיהם. רשות השידור מתחייבת להביא בחשבון את עמדת העיתונאים ביחס לשינויים המוצעים, כאשר תחליט על ביצועם, ותאשר אותם על פי חוק רשות השידור. עד למועד זה תפעל הרשות במתכונת השידורים הרגילה. עוד מתחייבת הנהלת הרשות כי עד לתום הבוררות, אשר את התביעה לגביה יגישו העיתונאים לא יאוחר מה־15.12.87, לא תמסר הרשות השידור עובדים בדירוג עיתונאים ועיתונות הפקה. הרשות מתחייבת לקיים במלואם את כל הסכמי העבודה הקיימים ומוסיפה כי הדיון בין הצדדים על הנוהל של עבודה פרטית ברשות יושלם תוך חודש ימים.

האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל העביר מצידו מכתב למנכ"ל הרשות אורי פורת, בו הוא מציין, כי תוכנו של מכתב פורת מקובל עליו תוך שהוא מדגיש כי אין לראות בכך הוראה שהאיגוד הארצי מסכים בדרך כלשהי או במועד כלשהו לפיטורי עובדים.

"אין שביתות שמחות"

לאחר שהושלם ניסוח המכתבים התיישבו אמש סמוך לשעה 11 מנכ"ל רשות השידור אורי פורת ומשלחת המו"מ של האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל לחתימת ההסכם. מנכ"ל הרשות אורי פורת ציין בדברי הברכה שנשא, כי הוא שמח שהצדדים הגיעו לפתרון שיש בו כדי להשביע את רצון כולם. לדבריו, האווירה הטובה השוררת כעת, היא ההוכחה הטובה ביותר לכך שהשביתה היתה מיותרת. "אין מלחמות שמחות ואין שביתות שמחות. זוהי שביתה מיותרת מדי וארוכה מדי. אין אף אחד שיכול ליהנות ממנה, לא ההנהלה ולא העובדים. אך זו גם דמוקרטיה, זו דרך למאבק ולעובדים יש זכות להיאבק על זכויותיהם," אמר פורת. הוא הוסיף, כי יש לקוות שהשביתה היחידה מעתה ואילך תהיה שביתת נשק. וציין כי הרשות תחדש את כל השידורים שחסרים לציבור במיוחד בימים אלה.

ליישם לקחים

יו"ר משלחת המו"מ דן בירון, שחתם על ההסכם בשם האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל, ציין כי ההסכם שם קץ למערכה קשה וארוכה. "הפקנו לקחים ואנו מקווים שנדע ליישם אותם. אני מצטרף לאיחולי המנכ"ל שנזכה לראות שיפור של תנאי עבודה, שכר ובמיוחד של המוסר אותו אנו אמורים לספק. אני מקווה שלא תהיה עוד שביתה ברשות הזו ושנמצא את הדרכים להביא את כל הסכסוכים שבינינו לפתרונם ליד שולחן המו"מ בדרך מקובלת ובלי שביתות," אמר בירון.

התכנית הערב

כתבנו מוסיף כי הטלוויזיה תשדר הערב מהדורות חדשות, "חיים שכאלה" עם הדוראים (חלק ראשון) וכן סרט קולנוע. במוצאי־שבת תהיה מתכונת השידורים הרגילה והכלול קומדיה ("מי הבוס?") תכנית דת, מבט לחדשות, מבט ספורט, מסך אישי ודרמה.

הבוקר תכונס בירושלים אסיפה כללית של עיתונאי רשות השידור.

ברכת מפ"ם

מוטי בסוק כתב "על המשמר" בכנסת מוסר:

סיעת מפ"ם בכנסת בירכה אתמול את עיתונאי רשות השידור "עם שובם לעבודה אחרי שביתה ארוכה וכאובה." בהודעת מפ"ם נאמר עוד, כי הסיעה תמכה במאבקם הצודק של עיתונאי הרדיו והטלוויזיה לאורך כל הדרך. מפ"ם מאחלת לעובדים כי "דרכם תהיה צלחה בשירות הדמוקרטיה, חופש המחשבה והביטוי."

האירועים: מהתראה

(סוף מעמוד ראשון)

● 20 דקות לאחר ההתראה הראשונה נחת מחבל נמוך קומה ורזה באזור מנחת מסוקים מול מחנה גיבור. הנחיתה בוצעה בשטח בור, מוקף גדר. המחבל השתחרר מריתמות הגלשן, זרק את הקסדה שחבש ונטל עימו רובה קלצ'ניקוב, מחסניות, אקדח, מצפן ורימונים. הוא עבר מרחק של עשרות מטרים, תוך כמה דקות, עד שהגיע לכביש קרית־שמונה־בניאס, שם ניתקל בטנדר פיז'ו צבאי שנסע על הכביש. הוא ירה לעבר הרכב הצבאי, הרג את נהגו הקצין ופצע חיילת נוספת. הרכב התהפך לתעלה בצד הכביש. המחבל חצה את הכביש ושם פעמיו לעבר מחנה [illegible] הסמוך.

חלף על פני השומר

● המחבל פתח בריצה מרחק של כ־150 מטרים והשליך רימון בודד לכיוון עמדת הש"ג. הרימון פגע כ־20 מטרים מהעמדה ועל פי עדות נורתה אש בלתי יעילה לכיוון המחבל.

● מהשער אותו עבר באופן חופשי פנה המחבל לפינה הדרומית־מזרחית של המאהל, דקות ספורות קודם לכן נאספו בנות המחנה באוהל אחר והושמה עליהם שמירה.

● המחבל פנה לעבר אוהל המועדון שם נהרגו קצין ועוד ארבעה חיילים. התנהל קרב יריות, אולם רק האפסנאי שוחה למקום הצליח להרוג את המחבל, לא לפני שהספיק להיפצע.

והיישובים בהסגר

● כוחות גדולים החלו סורקים את אזור הגליל מחשש כי מחבלים נוספים נמצאים בשטח. בפיקוד הצפון נתקבלה החלטה להשאיר את היישובים בהסגר עד לבירור סופי שאכן אין עוד מחבלים באזור.

גלשן ומחבל נוסף

● בשעה שמונה וחצי בבוקר זוהה על הקרקע גילשון ממונע נוסף, צפונית לכפר־יובל, 700 מטרים בתוך אזור הבטחון. המחבל שהטיס את הגילשון והסתתר במשך 11 שעות בתוך צמחייה, נהרג לאחר מרדף קצר. לצידו נתגלה ציודו האישי שהיה זהה לציוד של המחבל עם הגילשון הראשון.

בתשע בבוקר הוחלט לפתוח את היישובים ולהחזיר את החיים למסלולם.

לחברינו
דני ועליזה בן־דוד
ברכותינו ואיחולינו
להולדת בתכם
"הדפוס החדש"
ההנהלה והעובדים

לוינסקי הסיר מועמדותו ליו"ר הסוכנות — פרס: מעשה אצילי

ביום א' תתכנס לשכת מפלגת העבודה לבחור מועמד חדש □ המועמדים: מוטה גור, דיניץ, זווילי

מאת דורית גסן,
כתבתנו לענייני עבודה

"אני משחרר את המרכז מכל מחוייבות כלפי — אמר אתמול מועמד מפלגת העבודה לתפקיד יו"ר הסוכנות היהודית וההנהלה הציונית, עקיבא לוינסקי, אשר הודיע לחברי מרכז מפלגתו על החלטתו להחזיר את המנדט שניתן לו כמועמד.

בהודעה אישית אמר לוינסקי, כי המרכז בחר בו למועמד ליו"ר, והוא קיבל על עצמו את השליחות וחובה עליו להיות נאמן לשולחיו. הוא ציין, כי ידע שאמינות השולחים ואמינות השליח הם אמינותה של התנועה, והביע תקווה כי אמינותו שלו לא עמדה בספק.

לדבריו, הוא רואה את עצמו כנציג התנועה להצגת ענייניה ושום שיקול של נוחיות או שיקול אישי לא היו מבחינתו. אם הייתי שוקל מה נוח הייתי מחזיר את המנדט קודם לכן. לדבריו, הדבר החשוב ביותר לחולל שינוי ולהוביל אותו בקונגרס הציוני וזאת הוא מתכוון גם לעשות.

ביום א' תתכנס לשכת מפלגת העבודה ותחליט על סידרי הבחירה של המועמד החדש. כתבתנו מציינת, כי המועמדים הם מוטה גור, שמחה דיניץ ונסים זווילי.

מעשה אצילי

מזכ"ל מפלגת העבודה עוזי ברעם ציין את האצילות של לוינסקי ואמר כי אילמלא היה מודיע על הסרת מועמדותו היא היתה נשארת ולכן הוא מעריך פי כמה את עמדתו.

יו"ר מפלגת העבודה שמעון פרס ציין כי לאחר שלוינסקי נבחר התעוררה התנגדות למועמדותו, לא בתוך המפלגה, אלא מחוצה לה, וגם זאת לא על רקע אישי אלא מתוך רצון לשנות דברים ואנשים בתנועה הציונית. גם הוא ציין את התנהגותו האחראית והאצילית של לוינסקי.

שרשרת שלום אנושית לרגל הכ"ט בנובמבר

מאת שלמה סלוצקי,
כתב "על המשמר"

בכ"ט בנובמבר, שבו מציינים 40 שנה להחלטת האו"ם לחלוקת ארץ־ישראל לשתי מדינות, יצויין על־ידי תנועת "די לכיבוש" על־ידי סידרה של אירועים בשבת הקרובה, בסימן הסיסמה "די לקורבנות".

בשעות הבוקר יקימו חברי "די לכיבוש" שרשרת שלום אנושית, בגבול הקו הירוק במרכז הארץ, ב־12.30 יתקיים מפגש ישראלי־פלשתינאי בישוב היהודי־ערבי נווה־שלום ליד מנזר לטרון, בשטח ההפקר.

לטיף דורי, אחד ממארגני האירוע אמר לכתב "על המשמר": "דווקא בכ"ט בנובמבר, יש לציין את עיקרון החלוקה שבזמנו חגגנו עליו ברחובות.

גם אם הנסיבות השתנו, פתרון "שתי מדינות לשני עמים" ממשיך להיות תקף כפתרון לסכסוך הישראלי־פלשתינאי".

קיבוץ מגידו נענה לפניית מפ"ם והקבה"א וייפנה מסגד

המסגד ששימש עד עתה נגריה, ייפונה ויהפוך לאתר דתי הסטורי, בסיוע קרן "חבצלת" של הקבה"א □ באום־אל פאחם הודו בחום על המחווה שנעשתה על פי פנייה מהמועצה

מאת קאסם זייד
כתב "על המשמר"

קיבוץ מגידו נענה לפנייתם של נכבדים ואישי ציבור באום אל־פחם והחליט לפנות מבנה של כפר לג'ון לשעבר, המשמש זה מספר שנים כנגריה. הדבר נעשה בהתערבותם של אורי פינקרפלד, ואילן שרה, ובתמיכתו של הקיבוץ הארצי.

השבוע שיגר מזכיר הקיבוץ הארצי עזרה רבין מכתב לנכבדי אום־אל־פחם בו הוא מודיע להם על ההחלטה לפנות את מבנה המסגד.

רבין הודיע שהפתרון החיובי נמצא בהסכמת קיבוץ מגידו והמועצה האזורית מגידו.

רבין מודיע עוד ש"חבצלת" קרן של הקיבוץ הארצי החליטה להעניק לקיבוץ מגידו סיוע כספי מתאים כדי שיהיה אפשר לפנות את המסגד ולשמור על המקום כאתר היסטורי דתי. "כתמיד אנו מוכנים לכל שיתוף פעולה לקידום אחוות העמים במולדתנו" מסיים רבין.

קודם לכן פנו נכבדים באום־אל־פחם ביניהם נשיא בית־הדין השרעי לערעורים, מזכיר מועצת הפועלים וחברי מועצת העיריה במכתב למזכירות הקיבוץ הארצי בו הם מבקשים לעשות בהקדם לפינוי המסגד כדי לשמור את קדושת המקום.

אתמול נפגשו נציגי הקיבוץ הארצי ומפ"ם אורי פינקרפלד ואילן שרה, עם קבוצת נכבדים מאום־אל־פחם, ומסרו להם על ההחלטה לפנות את המסגד.

וג'יה פיאד חבר מועצת אום־אל־פחם שהודה בשם התושבים על ההחלטה אמר: "יתכן שלמראית עין פינויו של מסגד נראה כמעשה קטן אך לדבר יש משמעות גדולה."

לדברי פיאד, הדבר מבטא רגש אנושי ומסמל את גדלות הרוח של הקיבוץ הארצי, מפ"ם וקיבוץ מגידו. פיאד ששיבח את ההחלטה אמר "אין זה פלא שמפ"ם והקיבוץ הארצי מגלים הבנה לרגשותינו. "מפ"ם היא המפלגה היחידה שפועלת לשוויון זכויות כשהיא עושה זאת באמונה שלמה."

פינקרפלד ושרה שהביאו את דבר מפ"ם והקיבוץ הארצי אמרו שההחלטה באה מתוך הבנת הזולת וכיבוד רגשותיו ואמונתו.

"אנו מבקשים להבהיר שפינויו של המסגד נעשה מתוך כיבוד רגשות הזולת ואנו רואים בכך חובה ושאין זה נסיון לרכוש את מישהו על־ידי מעשה אנושי זה" הבהירו פינקרפלד ושרה.

מנהיג התנועה האיסלמית פנה למפ"ם שתסייע לבטל צו הריסה בעין־הוד

מאת קאסם זייד,
כתב "על המשמר"

מנהיג התנועה האיסלמית בישראל שייך עבדאללה דרוויש פנה לסיעת מפ"ם בכנסת להתערב לביטול צו ההריסה נגד הכפר הערבי עין־הוד.

במכתב ששיגר השבוע השיח' דרוויש לסיעת מפ"ם נאמר: "אני פונה אליכם בשם התנועה האיסלמית בארץ, ובשם כל שוחרי השלום והדו־קיום, שתפעלו למען ביטול צו אשר זה, שלא רק שאינו משרת את היציבות והאחווה אלא זורע זרעי פורענות, שאין איש יכול לחזות את סופם."

שיח' דרוויש שנתבקש בעת כינוס המונים של חסידי תנועתו להתערב לביטול רוע הגזירה אמר: "אני אפנה לסיעת מפ"ם שתתערב לביטול הצו."

שיח' דרוויש שנשאל לפשר החלטתו לפנות דווקא לסיעת מפ"ם בנושא אמר לקהל המאמינים: "מפ"ם היא המפלגה היחידה, שעושה יותר ממה שהיא מדברת, והיא עושה זאת בלב שלם ומתוך אמונה בצדק ובאחווה היהודית־ערבית."

לחברינו
דותי ודוד בשן
ברכות ואיחולים לבביים
לנשואי יפעת עב"ל יגאל
עובדי "הדפוס החדש"
ו"על המשמר"

מפ"ם: נתמוך במועמד המוסכם גם עלינו

מאת י. גלילי
כתב "על המשמר"

בהתייחסו להודעתו של לוינסקי אמר הייני בורנשטיין מזכיר הברית העולמית, של מפ"ם, כי קיים התייעצות מתמדת בין נציגי הברית העולמית ונציגי תנועת העבודה הציונית, לא רק בנושאים פרסונליים אלא גם במישור הרעיוני־פוליטי שיבוא לידי ביטוי בדיונים בקונגרס הציוני הל"א שיפתח ב־6 בדצמבר בירושלים. הדובר הדגיש כי בחירת המועמד הוא בהכרעת מפלגת העבודה, אך מפ"ם תתמוך במועמד המוסכם גם עלידה. לבחירות היו"ר החדש אמר יהיו גם השלכות לגבי היעדים המרכזיים וחלוקת התפקידים בהנהלה החדשה.

האלוף (מיל') ארז נבחר למנכ"ל כימיקלים לישראל

מאת אורי נחשון,
כתבנו הכלכלי בת"א

מועצת המנהלים של קונצרן "כימיקלים לישראל" אישרה אתמול, ברוב של 13 נגד 4, את מינויו של אלוף (מיל') חיים ארז לתפקיד מנכ"ל הקונצרן.

ארז היה מועמדו של יו"ר הדירקטוריון, רפי איתן, ונתמך על־ידי שר התעשייה והמסחר, אריאל שרון, ומחנהו. מולו ניצב אהרון פוגל, שהיה הממונה על התקציבים באוצר, ונתמך על־ידי שר האוצר, משה נסים.

הדבר מהווה נצחון לשרון ותבוסה קשה לנסים, בהתחשב בעובדה ש־6 מחברי הדירקטוריון של "כימיקלים לישראל" הם חברי המפלגה הליברלית - מפלגתו של שר האוצר. נסים ניסה לשכנע עד סמוך למועד ההצבעה חברים בדירקטוריון לתמוך בפוגל.

בפתיחת הישיבה נמסרה הודעה מטעם שרון ונסים, ובה הודיעו השניים מבעוד מועד, כי יתמכו בכל מועמד שייבחר. לאחר מכן התקיים דיון משפטי בשאלה אם פוגל, שהוא חבר בדירקטוריון, יכול להשתתף בהצבעה, ונקבע כי הוא יכול להשתתף. אולם בטרם נפתחה מעטפת ההצבעה של פוגל, כבר היה ברור כי ארז ניצח בהצבעה, והוחלט לגנוז את הצעתו של פוגל ולא למנות אותה.

בתום הישיבה הודיע רפי איתן לשרון, השוהה בחו"ל, על מינויו של ארז, ושרון ברך על ההחלטה ואמר, כי "ארז היה מהלוחמים המעולים ששינו את פני המלחמה במלחמת יום הכיפורים."

המשביר המרכזי בע"מ
מחלקת חלקי חילוף חיפה
החל מיום א' 29 לנובמבר 1987, מחלקת חלקי חילוף למכונות חקלאיות
תהיה סגורה
לצורך העברתה לאתר החדש
על מועד הפתיחה באתר החדש
תפורסם הודעה בנפרד.
הלקוחות יוכלו להמשיך לקבל חלפים באמצעות הזמנות דרך סניף חיפה. אנו מתנצלים על הטירחה.

מוסף□שבת
עורכת: עדה סער   עריכה: תמר משמר   עיצוב גראפי: רחל דביר

ליל הגלשנים

אבי בניהו
צילומים: מאיר פרטוש ובועז לניר

לילה שכזה לא ידע אצבע הגליל כבר תקופה ארוכה. "ליל הגלשנים" יכנו אותו מן הסתם וכך הוא ייזכר בהיסטוריה של חבל ארץ זה, הניצב כבר שנים רבות בחזית הטרור. ודאי יתהו, כיצד הצליח מחבל אחד לחצות את גדר הגבול המשוכללת בגלשן אוויר פרימיטיבי עם מנוע של טוסטוס, ולטבוח ב־6 חיילי צה"ל ולשבש את החיים באצבע הגליל לכמה שעות טובות.

לילה חשוך היה הלילה שבין רביעי לחמישי, ליל ראש חודש. בערב המריאו שני גלשני האוויר הממונעים, ככל הנראה מאיזור בקעת הלבנון, ועשו דרכם למשימת התאבדות בצפון מדינת ישראל.

קצת אחרי עשר בלילה נשמעו היריות על כביש קריית שמונה־בניאס. המחבל הצליח לחצות את גדר הגבול, להסתנן דרך התצפיות והמכ"מים ולנחות בתוך שדה בור מול מחנה צה"ל, באיזור בית הלל. הוא נטש את הגלשן, לקח את הקלצ'ניקוב, המחסניות, את משתיק הקול והרימונים ופתח בריצה מטורפת לעבר קבוצת אורות שניצנצו מעבר לכביש, מרחק של קילומטר אחד. כחלוף דקה הגיע לכביש המפריד בינו לבין מאהל חיילי חטיבת הנח"ל. המחבל, על־פי עדות ראייה נמוך מאוד, רזה וכבעל שיער ארוך, ניתקל בטנדר פז'ו שבו נהג קצין צה"ל מפיקוד צפון ולצידו חברתו החיילת. המחבל יורה לעברם באש אוטומטית, הורג את הקצין ופוצע את החיילת. הפז'ו מתהפכת לתעלה.

המחבל נכנס למאהל העוצבתי ללא כל קושי. הוא חולף מתחת לשלט "ברוכים הבאים" ומתחיל לפתוח באש לכל הכיוונים. המאהל בצורת חית. אוהל המועדון ברחוק 10 מטרים מול מגורי הבנות. המחבל בוחר במבנה המועדון. הוא משליך לתוכו רימון ופותח באש. חיילים נהרגים ונפצעים. במאהל מתחילים להבין, שקורה משהו נוראי. סגן מפקד הפלוגה, שישב בתוך טנדר פוז'ה, מבחין במחבל היורה לכל עבר. הוא מסתער עם הטנדר בכוונה לדרוס אותו. המחבל יורה צרור לעבר שמשת הרכב וסגן מפקד הפלוגה נהרג במקום.

אף אחד לא יוצא מהבית

שטח התקרית פתוח יחסית ומואר היטב. קצין התחזוקה שהגיע למקום, מזווית אחרת, מצליח להרוג את המחבל. גופתו מוטלת במרכז הרחבה.

23.00, ליל יום רביעי — אמבולנסים של מגן דוד אדום ומסוקים מגיעים למקום ומפנים את הפצועים. אצבע הגליל מואר על־ידי נורים ונראה כאילו באור יום. מסוקים מטרטרים בשמיים, יותר ויותר מכשירי קשר משמיעים קול. החשש, כי מחבלים נוספים סובבים חופשיים באיזור, לא מותיר מנוחה. קריית שמונה הסמוכה מהווה יעד מועדף למחבלים ולא לוקחים סיכון.

תושבי הקריה וכמוהם אנשי הקיבוצים והמושבים מורדים למקלטים. אף אחד לא יוצא מהבית. כוחות גדולים של צבא ומשטרה מבצעים סריקות במקום. שר הביטחון, יצחק רבין, והרמטכ"ל מגיעים לשטח התקרית, מתעדכנים ונותנים הוראות לפעולה. בפתח מבנה בשטח מקים אלוף פיקוד הצפון את החפ"ק השולט על הפעולה. מתנדב אחד תמים מכפר בלום, שמן הסתם לא עודכן במתרחש תחת אפו, מטייל לו להנאתו באישון לילה בשדות הקיבוץ, על־יד גדר הגבול. מישהו מזהה אותו כמחבל ופותחים לעברו באש. למזלו הוא רק נפצע והוא מפונה לבית־החולים.

בשטח נערכים תחקירים ראשונים במקביל להמשך הסריקות. מסתבר, כי חלק מכוחות צה"ל באיזור הבטחון שמעו רעש מוזר בסביבה, אולם לא חשבו על משהו כמו גלשן אוויר בשירות מחבלים.

הניסיון האחרון לחדור לשטח ישראל בדרך זו בוצע ב־1981 ונכשל. אף על פי כן עוקבים כוחות הנ"מ ונוספים, אחר אפשרות שכזו בכוונה לאתר את המטרה ולירט אותה בטרם תחדור לשטחנו. גם מסוקי הקרב, שהוזנקו לאיזור הבטחון, לא זיהו את הגלשן בלילה החשוך.

מכירים מהעבר הלבנוני

ביציאה הצפונית מקריית שמונה לעבר הבניאס, מתאספים עתונאים רבים, צוותי טלוויזיה זרים ועתונות מקומית. האנשים מכירים ברובם מהעבר הלבנוני. שוב "מלון הצפון", שוב המירוץ אחר הטלפון לדווח למערכת ושוב מנחם הורוביץ מלך הצפון.

בשש בבוקר, ביום חמישי, מגיע צוות מיוחד של חיל האוויר אל גלשן האוויר. הגלשן מונח יפה בתוך שדה קוצים מגודר. כמה עשרות מטרים משם, ליד תחנת "אגד" קו 035 ו־025, מושכים את טנדר הפז'ו מהתעלה. לצד הרכב כתמי דם גדולים, זוג נעליים מרופטות ומכנסיים צבאיות קרועות וספוגות בדם. מזהים את הקצין שנהרג כקצין השלישות של מודיעין פיקוד צפון.

בשש וחצי מגיעה השמועה, כי יצחק שמיר, ראש הממשלה, מבקש להגיע למקום האירוע. צוותי הטלוויזיה והעתונאים מביטים לעברו של כל מטוס נוחת בתכונה רבה ובתקווה, כי ייצא ממנו שמיר ואין שמיר. העתונאים עוקפים מחסומים של צה"ל ושל המשטרה הצבאית, במירוץ אחר החומר התקשורתי. טנקים על הכבישים, ג'יפים עוברים במהירות, חיילים על צירים, חומר טוב לטלוויזיה באירופה.

בנתיב המחבל

ברבע לשבע בבוקר אני נכנס עם אחד מעמיתי לתוך מחנה האוהלים. הולכים בנתיב בו הלך המחבל שעות ספורות קודם לכן. בתוך המאהל מחזות קשים. המבוגרים יותר, ותיקי הקרבות, הדור של לבנון כבר מעכל, שמספר חברים כבר אינם בחיים. חיילים וחיילות בוכים האחד על כתפו של חברו. דממת מוות במחנה.

נכנסים לאוהל בו בוצע ההרג הנורא. דפנות האוהל שרוטות מרסיסים, אי־סדר בתוכו, תרמילי כדורים והרבה מאוד דם. קבוצת חיילים בהלם מנסה להסביר מה בדיוק קרה. זוכרים כל שניה ושניה: איך הגיע, מה עשה לו בשאר החייל, ואיך הרג אותו לבסוף קצין התחזוקה. מתברר, כי ארבעה מהרוגי התקרית היום חיילים של חטיבת הנח"ל. על לוח המודעות של הפלוגה, אירועי חינוך לקראת חודש הנח"ל ורשימה של אלה שטרם החזירו את הספרים לספריה. מסתכלים שוב על אוהל הבנות, 10 מטרים ממקום הטבח. "הלא יכול היה לבחור להרוג דווקא אותן" ממטיר מישהו.

בשבע בבוקר אספו את הפלוגה לשיחה עם סגן מפקד החטיבה, כינוס כראשון לאחר הלילה הנורא. גופתו של המחבל כבר במכון הפתולוגי באבו־כביר. השאלה הגדולה — מי ביצע את הפשע הנתעב? מי ישלם את המחיר? בינתיים אין תשובה. אחרי שבע ניתנת ההוראה לסרוק היטב את כל מוסדות החינוך בקריית־שמונה. עד[illegible]

מחבל אחד חוצה את גדר הגבול המשוכללת בגלשן אוויר פרימיטיבי וזורע מוות בצפון. הרוגים, פצועים ■ עשרות חיילים וחיילות מחטיבת הנח"ל יושבים, המומים, במחנה הדומם — ומחטטים שוב ושוב בפצעי התקרית, מנסים לעכל, "להתנחם" ■ בינתיים, הצפון במרקחה, הם מתחקרים, מנחשים. הלקחים עוד יוסקו, אך הקברים כבר נכרים ■ הליכה בנתיב המחבל, תאור מסביב לשעון

(המשך מעמ' קודם)

מקנן החשש, שמא היה מחבל נוסף שהצליח להימלט. בגלי־צה"ל מתחילים לשדר ידיעות ראשונות על הלילה הנורא ועל ההודעות שנמסרו למשפחות. אצבע הגליל באווירת מלחמה.

גלשן נוסף

7.25 — ג'יפ אזרחי קורע את הכביש במהירות מטורפת, אחריו עוד ג'יפ ועוד ג'יפ, סירנות, אף אחד לא מבין מה קרה. מסוקים מתחילים לנחות ולאסוף כוחות. היחידה המיוחדת של משמר הגבול חוצה את הציר ושוב מטרטרים מכשירי הקשר. הקפצה. מישהו זיהה גלשן נוסף באיזור כפר יובל. המסוקים יוצאים לאוויר לסריקות. ההרגשה לא טובה. מאז תחילת הלילה הקודם חסומים כל הצירים לאצבע הגליל וממנו. בהמשך מגלים את הגלשן הנוסף, שככל הנראה המריא עם הראשון. החרטום שלו נעוץ בתוך האדמה 700 מטרים צפונית לגדר הגבול. מתנהל מרדף אחר המחבל וכעבור דקות מודיעים בקשר כי מחבל נוסף חוסל. על־פי ההערכה, יצאו השניים בגלשנים זהים לאותה משימה, אלא שהגלשן השני נפגע, ככל הנראה, או נחת נחיתה בתוך איזור הביטחון.

בשמונה וחצי קריית־שמונה עדיין בעוצר חלקי. התושבים בבתים, אין תחבורה העסקים סגורים. כך גם בתי־הספר. שערי הקיבוצים והמושבים באיזור נעולים אף הם. אין עבודה בשדה ואין נסיעות החוצה. בשטח סובבים רק כוחות צבא, רכבי ביטחון של הישובים ועשרות עתונאים.

לקראת השעה עשר ביום חמישי מתחיל העסק להירגע. מתחילים התחקירים המקומיים של היחידות, הגדודים והחטיבות. כיצד חדרו? כיצד לא זיהו? מי ירה? לאן ירה וכו'. צה"ל כמו שאומרים, מפיק לקחים מהאירוע. אלוף הפיקוד, יוסי פלד, קובע עם ראש הממשלה סיור באיזור, ושיחה עם חיילים לשתיים בצהריים, חצי שעה אחר־כך שיחה של האלוף עם ראשי הישובים באיזור. ההתיישבות והביטחון באצבע הגליל אחד הם. לטוב ולרע.

„חם בצפון"

אחר הצהריים מגיע תור הניחושים, מי ביצע את הפעולה. שני ארגונים, האחד של אבו־עבס והאחר של אחמד ג'יבריל נוטלים את האחריות לפיגוע הקטלני. בדרך לתל־אביב אחר הצהריים קיבלתי את ההודעה על היתקלות בין צה"ל למחבלים שיעים באזור ג'נין שבלבנון. לכאורה ידיעה קטנה ושגרתית, אך העובדה כי „חיזבאללה" תוקפת בג'נין, דווקא כעת לאחר תקופה ארוכה של תכנונים והמתנה, מעידה כי בהחלט „חם בצפון".

אחר הצהריים נכרים ארבעה קברים בישראל. מן הסתם יגידו המספידים על קברות החיילים משהו כמו „היית חייל טוב ואנו חבריך נמשיך בדיוק היכן שהפסקת". פסוק מידי שכיח, אבל גם כן ואמיתי.

„בקריית שמונה ובאצבע הגליל שבים החיים למסלולם" מדווח מנחם הורוביץ בגלי צה"ל. „ליל הגלשנים", שבא על חבל הארץ הצפוני, היה ראוותני ומתוכנן היטב. לכאורה הצלחה למחב־לים, אך במלחמה כמו במלחמה אין מנצחים ומפ־סידים. כידוע, ישנם רק מפסידים ומפסידים יותר.

איך זה שגלשן אחד לבד...

עם אור ראשון, במרכז שדה קוצים בסמוך לכביש קריית־שמונה־דן, ניתן היה להבחין בגלשן האוויר שנשא את המחבל מלבנון למשימתו באצבע הגליל. כלי קטן, פשוט ואפילו פרימיטיבי. עשרה מטרים שמוטי כנפיים, הבד צבעוני למדיי; אדום וכתום וצהוב עם לבן. מיכל דלק קטן וריק למחצה.

מומחים לתעופה היו תמימי דעים, כי הגלשן הממונע הזה הוא הפשוט מסוגו, מאלה שניתן בקלות לרכוש ולהרכיב. על המחבל אמרו, כי במשימה הזו בהחלט הוכיח כושר אווירי מסוים. לילה חשוך, טיסה בגובה נמוך בנתיב כנראה ארוך, התחמקות מכל המכשולים והמוצבים באיזור הביטחון ולבסוף נחיתה במקום יחסית אידיאלי.

עם אור ראשון הגיעו אל הגלשן קבוצת מומחים ממטה חיל האוויר. קודם לבדיקות בודקים החבלנים שמא הגלשן ממולכד. מסתבר שלא. המנוע שלו קטן, מדגם „קרייזלר", 2 פעימות. מעל לכנפיים מגלים החבלנים מימיית דלק רזרבית, ככל הנראה תכנן המחבל לבצע את משימתו וגם לחזור, בטיסה עם הגלשן, אל בקעת הלבנון. משם כנראה יצא לפעולתו. על־פי כמות הדלק ייחשבו כעת המומחים, מניין הגיע ולאן התכוון לחזור.

גלשנים מסוג זה ומרגמים מתקדמים יותר מצויים כיום ברשותם של מרבית ארגוני המחבלים הפלשתינאים. אנשי חיל האוויר אמרו כי ברור שהטייס אומן היטב למשימתו. אחר־כך, כחלוף שלש שעות מגילוי הגלשן השני, 700 מטר מצפון לגדר הגבול, מבינים גם מה תפקידו של מכשיר הקשר קצר הטווח, שהורכב על הגלשן, ולמה יועדו הפנסים הקטנים עם הבטריות. שני המחבלים ציידו בהם את הגלשנים, כדי לשמור על קשר אלחוט וקשר עין בדרך למשימה.

אנשי חיל האוויר מפרקים את הגלשן ומפנים אותו מהשטח. האימה, הצפויה מראש, של אנשי הנ"מ ומפקדי הגיזרה בגדר הגבול שחיכו בחרדה לגלשן, לדאון או לכדור־פורח, נתממשה. הם העיפו מבט לעבר הגלשן במרכז השדה והמשיכו הלאה.

איך זה שגלשן אחד לבד...

הטנדר בו נהרג סגן לירון מנוי

לחם, חלב וכוננות

אזור הגליל העליון שבו והיו שטח העימות של מדינת ישראל הלכה למעשה החל מיום רביעי ב־10 בערב, עד ליום חמישי בשעה 10.00 בבוקר. 12 השעות האלו העמידו את רוב הישובים לאורך קו העימות במצב כוננות שכדוגמתו והיקפו לא היו מזה שנים רבות. אמנם ישובים בודדים עמדו מדי פעם בפני מצבים קשים, אך הפעם הקו כולו נהפך לפתע לקו מוחשי מאוד, העומד כנגד איום של מחבלים שנחתו בקרבת הישובים על גלשניהם.

הכבישים בגליל היו באותן השעות ריקים מכלי רכב ושוממים למעט המחסומים הרבים. לא נראו אלא, כלי רכב בודדים של עתונאים, אשר הצליחו לעקוף איסורים, כדי למלא את תפקידם.

קריית־שמונה היתה נתונה בהלם מהרגע שכלי רכב עם רמקולים עברו בחוצות וקראו לתושבים להישאר בבתיהם. כבר שנים רבות לא ראו רחובות העיר כמות כזאת של חיילים ואנשי ביטחון „כמעט על כל ס"מ", כדברי ראש העיר. ההערכות היתה למופת והדו הכל, למורת האירוע עם הרגיעות, אך באותן השעות „חשנו שוב את האימה שלא ידענו מזמן, ושוב חשבנו על מה שאירע לפני 13 שנה, כאשר מחבלים חדרו לא רחוק מביתנו והרגו משפחה שלמה" מספרים תושבים בשכונת שפרינצק, שמנה מ־100 מטר משם נחת גלשן תמבה. „אני לא רוצה להציע שום מדיניות, צה"ל יודע בדיוק מה לעשות. מי אני שאגיד לו מה לעשות, אבל שייעשה ויהיה כאן שקט", אומר פרוספר אברהם, ראש העיר.

רק בשעה 10 בבוקר נפתחו חנויות ובתים בקריית־שמונה ואנשים יצאו לרחובות. מצב דומה שרר בקיבוצים ובישובים לאורך קו הגבול. „באמצע הלילה הוכרזה כוננות וכל הגברים תפסו עמדות. נשים וילדים נשארו בבתים. בצפון מלווה אותנו תמיד החשש מפני חדירת מחבלים. לפני כמה שנים השתלט מחבל על בית ופצע חבר. אני סבור, שיש להגביר את הכוננות ואת ההערכות, אך אין צורך לשנות את מדיניות הביטחון", דברי מזכיר אחד היישובים.

גם ביישובי הגליל העליון הוכרזה כוננות כבר בשעה 10 בערב. רפי לוי מדן מספר על הארועים המתרחשים באותה עת באיזור והנוגעים לקיבוצים כאשר הוא לבוש אפודת קרב, רובה בגליל. „אנחנו מתורגלים. מייד נכנסנו למצב הכן. לא היו בעיות. אנשים תפקדו כאילו זה היה תרגיל צבאי". כרמלה מיליקה, מזכירת קיבוץ דן ואם ל־4 ילדים, מספרת שאמנם לא היתה בהלה, אך תחושת המתח אפפה את החברים גם אם הם תפקדו בדיוק כפי שציפו מהם. „נדמה לי, שהנושא הבטחוני כה מופנם אצלנו עד שאף על פי שעברו שנים מאז ארועים אינטנסיביים כאלה, הכל פעלו, כאילו תרגלו את צעדיהם מדי יום. לא היתה בהלה, אך כמובן דואגים. דווקא העובדה שעברנו לינה משפחתית בימים אלה ממש, שרתה בלבנו ביטחון יותר. צריך להבין, שבקיבוצי האיזור — שמיר, משגב־עם, כפר יובל, חדירת מחבלים לישובים אינה סיפור דמיוני, אלא מציאות שארעה בעבר. יחד עם זאת אני רוצה להדגיש כבר עתה, שאין הדבר הזה שארע אתמול צריך להשפיע על הערכות שונה ברצועת הביטחון או להרחבתה. לא רוצה יותר לבנון, לא מלחמה נוספת עם קורבנותיה כמו מלחמת לבנון, ודע לך שאני מאוד רוגזת על כך שקוראים למלחמה הזאת „שלום הגליל", כי אין ממילא שלום באיזור".

גיל, בת 6, ילדה מקסימה מגן דובדבן, כמו כל חבריה, אינה חשה אי־בטחון או פחד, למרות שהיא מודעת היטב לכל רמת כוננות כמו כל ילדי הקיבוצים באיזור.

רותי לבנה, אם ל־4 ילדים, מקיבוץ מעיין ברוך, חשה אתמול היטב את המאורעות, שהתרחשו לא הרחק ממנה. אחד משני הגלשנים שהתגלו אתמול נחת כ־500 מטר מבתי מעיין־ברוך, חברי הקיבוץ כדיוק כמו חברי קיבוץ דן ותושבי קריית־שמונה, חשים היטב שמדובר כאן במזל גדול על ששני הגלשנים לא נחתו במרכז הישובים, במקום בבסיס צבאי או במקום שומם. „אני יודעת שהכל היה עניין של מקרה ומי יודע אם שוב לא ינחתו עלינו, אך אינני רוצה לחשוב על כך" אומרת רותי.

רותי לבנה, כמו חבריה היושבים מסביבה והמסכימים עמה, סבורה שחברי הקיבוץ הרגילים לכוננויות, מצבי חרום והרחקים מהווייתם של תושבי מרכז הארץ, לא נכנסו לבהלה, כי זאת מציאות חייהם מזה שנים רבות. „אנשים לא יודעים, שלעיתים קרובות קורים מצבים דומים, אך הדבר לא בא לידיעת הציבור הרחב. אי־אפשר לסגור את הגבול הרמטית. צה"ל מנע מצבים רבים כאלה. נכון שאתמול לא הצליח למנוע את נחיתתם של הגלשנים, אך אי־אפשר להאשים את צה"ל במחדל, ואינני סבורה שזאת סיבה לשנות את מדיניות הביטחון. חס וחלילה להיכנס שוב ללבנון".

תושבי הצפון, בעיקר חברי הקיבוצים אשר אינם מרבים לתבוע, לאחר כל אירוע, פיצוי כלכלי, כועסים על מה שהם מכנים זלזול הממשלה בצרכיהם של תושבי קו העימות. „בחרשות מראים שרי ממשלה המרבים לבקר כאן, מדברים על הביטחון, שיפור המצב הכלכלי ומבטיחים בניית מקלטים, גדרות ומערך תקשורת פנימי. אך שום דבר מזה כמעט לא מתממש, אם בכלל. כולם ביקרו אצלנו וכולם הבטיחו ועד היום אנחנו דורשים את אותם הדברים. איננו מאשימים את תושבי קריית־שמונה, אשר בצדק תובעים העדפה לטובה של תושבי הגליל בקו העימות לעומת יתר תושבי הארץ. שיפור המצב הכלכלי הוא גם פונקציה של ביטחון", אומרים חברי מעיין־ברוך.

הגליל, לפחות ישובי הגליל העליון, התעורר שוב לחיים אתמול, בשעה 10 בבוקר. הרחובות חזרו ונתמלאו תושבים, וחברי הקיבוצים יצאו לשדות ולענפים, אך מקננת בהם התחושה, שזאת לא הפעם האחרונה.

יהודה צור

נזרק לכלבים

בוריס ילצין (בתמונה), מזכיר המפלגה במוסקבה, היה עד לפני שבועיים ה„בוס" הכל־יכול של העיר. הפליג ברפורמות, הרחיק מהמנגנון מאות אנשים בלתי יעילים ■ פרשת הדחתו משמשת נייר לקמוס למעמדו האמיתי של גורבאצ'וב, המשתדל להימנע מעימות חזיתי עם השמרנים

מארק גפן

בוריס ילצין היה עד לפני שבועיים ה„בוס" הכל־יכול במוסקבה. הוא נתמנה מזכיר המפלגה בעיר הבירה של ברית־המועצות, כדי להילחם בשחיתות, ולטלטל את המנגנון הביורוקראטי. לפני שבועיים הורד ונזרק לכלבים. סיפורו של ילצין אופייני למאבק המתנהל בברית־המועצות על מהות השינויים, על קצבם, ואולי אף על עצם מנהיגותו של גורבצ'וב. שהרי, ילצין נמנה עם התומכים הנלהבים של גורבצ'וב ושל ה„פרסטרויקה" וה„גלאסנוסט" — צמד הסיסמאות המסמל את המהפיכה החדשה, שעליה כותב גורבצ'וב בספרו שיצא לאור החודש, והנמכר כלחמניות טריות בחנויות מוסקבה.

פרשת הדחתו של ילצין מבהירה הרבה מן המתרחש מאחורי הקלעים בצמרת הסובייטית. היה זה גורבצ'וב עצמו, אשר הצליח לפני שנתיים להעביר את בחירת ילצין למזכיר המפלגה במוסקבה. מי שמכיר את סמכויות התפקיד הזה יודע, כי פירושו שלטון מוחלט על הנעשה בעיר. ואומנם, ילצין בן ה־56, החל להנהיג במלוא המרץ שינויים מפליגים. הוא הרחיק ממנגנון המפלגה מאות אנשים, מה שמכונה הקאדרים של המפלגה, במיוחד את הבלתי יעילים או כאלה שהסתייגו מן הרפורמות. הוא פתח במסע של טיהורים במנגנון המסחרי של העיר, נלחם במנהלים ובמוכרים החשודים בעסקי שוחד. אך המנגנון הזה גילה התנגדות נמרצת, והשיב ביצירת מחסור במצרכים (בצורה מלאכותית), כדי לכוון את זעם האוכלוסיה דווקא נגד ילצין, האחראי על הנעשה בעיר. במרצו הרב ניסה לפצח את הגרעינים הקשים של חוגי השמרנות, ובין היתר האשים את הנהגת הקומסומול (ארגון הנוער הקומוניסטי), כי איבד לחלוטין את המגע עם המוני הנוער. האיסור — טען ילצין — על סוגים מסוימים של ריקודים ומוסיקה (הכוונה לפופ ולגוונים אחרים של המוסיקה המערבית) דחפו את רוב הנוער המוסקבאי ל„מחתרת". ילצין היה בטוח, שהגיבוי שניתן לו על־ידי גורבצ'וב מעניק לו עמדת כוח, המאפשרת לו לרוץ קדימה, גם בקצב מהיר מזה של גורבצ'וב.

חוגי השמרנים — ובראשם יגור ליגאצ'וב, מספר שניים בפוליטביורו, וצ'בריקוב, ראש השירותים החשאיים (הק.ג.ב.) — עקבו אחרי פעילותו, חרקו שניים, אך המתינו לרגע מתאים כדי לשים רגל לילצין, ולהביא להרחקתו. הם עקבו אחרי תגובת ה„גלאסנוסט", שהתיר ילצין באפשרו לקבוצות טאטארים להפגין ליד הקרמלין, בצד אישור התהלוכות של האירגון הלאומני „פאמיאט" (זיכרון). הוצאת הספרים „סאמאיזדט", שעד כה נחשבה בלתי־חוקית, הפכה כמעט רשמית. ראש הק.ג.ב. צ'בריקוב העיר לו פעם: „אתה מדבר יותר מדי, במיוחד בפני זרים".

הביקורת על ילצין גברה במידה כזאת, עד שהוא החליט להודיע בישיבת המרכז של המפלגה עוד ב־21 באוקטובר על התפטרותו, ליווה את ההודעה בביקורת חסרת תקדים על הוועד המרכזי, ובמיוחד על חבריו השמרנים. נאומו של ילצין לא פורסם, אך מוסקבה רחשה בלחישות לשמועות על הקשר נגד גורבצ'וב, ועל התאבדותם של הקושרים, שנתפסו ברגע האחרון. שמועה אחרת אמרה, כי ילצין הרחיק־לכת עד כדי מתיחת ביקורת על גורבצ'וב, ואפילו תקף אותו על פולחן האישיות... של רעייתו ראיסה. ספק אם הדברים האחרונים נאמרו על־ידי ילצין, אך האזרח הסובייטי הממוצע, הרגיל לנשות מנהיגי העבר שבדרך כלל לא הופיעו מול הזרקורים הציבוריים, מתקשה כנראה לעכל את התופעה של ראיסה גורבצ'וב, המצטלמת עם בעלה, לבושה במלתחה אלגנטית, שעל־פי הסיפורים נרכשה בחנויות היקרות ביותר במערב.

השמרנים צברו כוח

מכל מקום, פרטי ישיבת הוועד המרכזי לא נודעו ברבים. ה„גלאסנוסט" עדיין אינו כולל פירסום דיונים מפלגתיים פנימיים. אבל, לפני שבועיים הופיע גם פירסום גלוי בעקבות הישיבה הדרמאטית של מליאת הוועד המפלגתי המוסקבאי. היתה זו ישיבת ההדחה של ילצין. ישיבה שהפכה למעשה לבית־דין, שבו ה„בוס" של מוסקבה שמע ביקורת קטלנית. נוסח הדיונים היה מהסוג הידוע בעבר הסובייטי, שגורבצ'וב טוען כי בכוונתו לעולם לא לחזור אליו. היה ברור, כי השמרנים צברו כוח והם ישיגו רוב לסילוקו של ילצין; הדילמה של גורבצ'וב היתה להגן, אפילו חלקית, על בן חסותו, או ללכת עם הרוב. יש אומרים, כי במקרה כזה גם גורבצ'וב היה נופל, אך נדמה, כי זו הערכה מופרזת. אין ספק, כי גורבצ'וב החליט להקריב את ילצין ולזרוק אותו לכלבים. מה עוד, שהוא סבור, כי הלהיטות המופרזת של ילצין שירתה היטב את השמרנים, אשר מכונים ברחוב המוסקבאי ה„קונטראס"! פרטים מן הישיבה הזאת לא פורסמו כמובן בעיתונות הסובייטית, אך היה מי שדאג להדליפם לעיתונאים זרים, וכך למשל פירסם העיתון הגרמני „די צייט" לפני ימים אחדים פרטים כמעט מלא מן הישיבה.

גורבצ'וב עצמו ניהל את הישיבה והוא אשר מתח על ילצין את הביקורת, בעקבות הופעתו במרכז המפלגה ב־29 באוקטובר. הוא האשים את ילצין, כי דבריו היו „בלתי בשלים מבחינה פוליטית, מבולבלים, חסרי הצעות קונסטרוקטיביות ודמגוגיים בתוכנם ובסגנונם". רשימת ההאשמות בפיו של גורבצ'וב היתה ארוכה מאוד. ילצין הציב סימן שאלה לגבי השינויים המבוצעים על־ידי המפלגה, והגיע עד כדי ביטול ההישגים שכבר ניכרים במציאות הסובייטית. הוא האשים את המפלגה ב„העדר תנופה מהפכנית". גורבצ'וב מודע כמובן לכך שמתיחת הביקורת איננה מסממני ה„גלאסנוסט", ולכן הוסיף מיד, כי אין זו תופעה בלתי רגילה שחבר מסוים יבקר את הפוליטביורו, או חברים בודדים מתוכו", אבל, כך טוען גורבצ'וב, ילצין הצליח לעורר בדבריו תדהמה אצל חברי המרכז. המנהיג הסובייטי רמז, כי ילצין העמיד את שאפתנותו מעל לאינטרסים של המפלגה. בסיכומו של דבר, נתן גורבצ'וב אור־ירוק לסילוקו של ילצין.

„אני אשם, אני אשם"

כמובן שדוברים אחרים, בעיקר השמרנים, עשו מילצין ממש „קציצות". הם לא דיברו בהכללות כמו גורבצ'וב, אלא עשו עם ילצין חשבון על סילוק תומכיהם במנגנון המפלגה במוסקבה, ועל הכרזותיו חסרות הכיסוי במציאות. הוא ידע רק לדבר, ולא עשה דבר לטובת תושבי מוסקבה — טוען אחד הדוברים. אחר האשים אותו בנטיות של „בונאפרטיזם". הוא מוצג כהרפתקן פוליטי, כתוקע פגיון בגבה של המפלגה, וכן אוסף רב של האשמות חמורות. ניתן לשאול במה שונה „בירור" כזה במפלגה מאלה שנערכו בעבר הרחוק יותר. ובכן יש שוני — את ילצין לא האשימו שהוא מרגל ומשרת האימפריאליזם וגם לא העמידו אותו לדין. אבל האווירה הכללית באותו ספקטקל מפלגתי מעוררת הירהורים עגומים. האמנם תהליך הדימוקראטיזציה חדר גם למפלגה?

אבל המוזרה ביותר מבחינה זו היתה הופעתו של ילצין עצמו. הוא פתח בהצהרת נאמנות למפלגה, וביקש מגורבצ'וב וכל חברי הפוליטביורו שיקבלו את „מילת הכבוד של הקומוניסט", שלא היו לו כל כוונות זדוניות בנאומו באוקטובר. עם זאת, הוא מקבל את כל דברי הביקורת שהושמעו נגדו. „אני אשם, אני אשם", חזר והצהיר ילצין; אשם כלפי סניף המפלגה במוסקבה, כלפי הפוליטביורו במיוחד, ו„כלפי מיכאיל גורבצ'וב שיוקרתו במפלגתנו, בארצנו ובכל העולם היא כה גבוהה".

מעבר להרהורים לגבי הסגנון הישן בקנקן החדש של ה„גלאסנוסט", עדיין לא הכל ברור בסיפור הזה. צריך לזכור, כי ההתארגנות של „הקונטראס" החלה בימי חופשתו הארוכה של גורבצ'וב. הוא עצמו מספר, כי קיבל אז מכתב מילצין, אשר ביקש ממנו לברר את מעמדו בפני מוסדות המפלגה. פירושו של דבר, כי השמרנים ניצלו את היעדרותו של גורבצ'וב כדי לבשל את „פרשת ילצין". ייתכן שעשו זאת מתוך מגמה לערער את מעמדו של גורבצ'וב. גורבצ'וב יעץ לילצין להמתין עד שיעברו חגיגות אוקטובר, אך האחרון חש כנראה את נפילתו הקרובה, ומבלי להיוועץ בגורבצ'וב יצא באותו נאום חריף, שהביאו בסופו של דבר לישיבת ההדחה.

פרשת ילצין חשובה רק כנייר לקמוס החושף את מעמדו האמיתי של גורבצ'וב. בדבריו בפרשת ילצין אמר המנהיג הסובייטי, כי חובה להשיג אחדות מלאה של המפלגה בביצוע הרפורמות. גורבצ'וב יודע, כי עדיין קיימת אופוזיציה חזקה מאוד נגד „המהפיכה החדשה", והוא מוכן גם להאט את הקצב, כדי לא להגיע למערכה חזיתית עם מתנגדיו ואף להפקיר איש כמו ילצין, אשר לא העריך את מגבלותיו של גורבצ'וב להגן עליו. קשה להתנבא לגבי הארועים הצפויים בברית־המועצות. מקרה ילצין מדגים את כוחו העצום של הממסד הביורוקראטי הישן, המגן גם על האידיאולוגיה השמרנית, ועל הטוהר של הסוציאליזם הלניניסטי, אך גם על האינטרסים של מעמד ביורוקראטי שלם, החש בסכנה של איבוד זכויות היתר שלו — אם ה„פרסטרויקה" תבוצע הלכה למעשה. לכן גורבצ'וב יאט את הלהט המהפכני וידחה את המערכה עם האופוזיציה, אולי למועד שמעמדו יתבסס יותר.

בונה על הפיסגה

ואומנם, גורבצ'וב בונה כעת הרבה על הפיסגה עם הנשיא רייגן, על חתימת ההסכם לחיסול הנשק הגרעיני (באופן חלקי) והסכמים אחרים, אשר יפתחו בפני ברית־המועצות סיכויים לשיתוף כלכלי עם ארה"ב. לא במקרה כותב גורבצ'וב בפרק האחרון של ספרו, כי „כל מקום עבודה בתעשייה הצבאית עולה פי שלוש ממקום עבודה בתעשייה האזרחית. אפשר עם צמצום כוחות עבודה בתעשייה הבטחונית להשיג כמות משולשת של מקומות אזרחיים". יש כאן רמז לכך, שהפסקת מירוץ החימוש תספק לאזרחים הסובייטיים מוצרים רבים שהם כה זקוקים להם.

המערכה הראשונה בין גורבצ'וב לבין מתנגדיו נסתיימה בתיקו, משום שהמנהיג הסובייטי בחר בטכטיס של הימנעות מעימות. אך עדיין מצפים לו קרבות לא קלים בדרך לשינויים אמיתיים בברית־המועצות. □

הפגנת ה„פאמיאט" במוסקבה. ילצין הירשה

מוות ללא רחמים

לתמר, אלמנתו של פרופ' יגאל שילה שנפטר לפני כשבועיים, אין אשליות שהממסד הדתי יגנה בפומבי את הכרוז, שהופיע בחוצות מאה שערים למחרת פטירתו. „חשוב שיעשו זאת לא למעני ולא למען יגאל — אלא למענם", היא אומרת ■ הארכיאולוג שהפך את „עיר דוד" לפרויקט משפחתי, שנשם אותו, שישן איתו, שלא נכנע לאיומים, היה אולי מחייך באירוניה לנוכח הכרוז ■ שר החינוך לא צילצל, עניין של היגיינה לאומית — תמר שילה, ראיון

יגאל שילה בחפירות „עיר דוד"

עמידם כהן

בקיץ 1981 סערה המדינה סביב הנסיון האלים של החרדים בירושלים להביא להפסקת החפירות הארכיאולוגיות ב„עיר דוד". החרדים טענו, שאתר החפירות אינו אלא בית־קברות יהודי מתקופת ימי הביניים.

לכותרות עלה באותם הימים שמו של הארכיאולוג יגאל שילה מהאוניברסיטה העברית, מי שעמד בראש המשלחת שחפרה באתר. פרופ' שילה, בעמידתו המכובדת והאמיצה כנגד הלחצים, האיומים והפיתויים — הפך לסמל המאבק על חופש המחקר המדעי במדינת ישראל.

לפני כשבועיים נפטר פרופ' יגאל שילה לאחר מחלה ממושכת, והוא בן 50. החוגים, שאיימו עליו ועל משפחתו באותם הימים, לא שכחו לו. למחרת פטירתו, ביום הלוויה עצמו, כוסו קירות מאה־שערים כרוזים (כתמיד, ללא חתימה) בנוסח שטריימרי, שבגללם היה חותם עליהם, בוודאי, בשתי ידיים. אלא שאלה נכתבו על־ידי יהודו־נאצים, כהגדרתו של ליבוביץ, המכנים עצמם „יהודים חרדים".

לתמר שילה, אלמנתו של הארכיאולוג הדגול, אין אשליות רבות לגבי הסיכוי שמישהו בממסד הדתי יגנה בפומבי את הכרוז ומפיציו. „זה חשוב" — היא אומרת — „שיקומו ויעשו זאת לא למעני ולא למען יגאל, שבוודאי אילו היה יכול לקרוא את הכרוז, היה מחייך, ואומר „לתעודת כבוד ייחשב לי", אלא למענם. הם זקוקים לגינוי הזה, עם ישראל זקוק לו".

בביתה של תמר בירושלים, שגם באבלה לא הגיעו לה אותם חוגים, הטלפון לא חדל לצלצל. מאות מכרים, קרובים וסתם אורחים, רבים מהם דתיים, מצלצלים כדי לעודד, להביע זעם והשתתפות. עשרות אורחים, רבים מהם תלמידיה לשעבר מבית־הספר התיכון שליד האוניברסיטה — בו היא מלמדת תנ"ך — פוקדים אותה מכל קצוות הארץ ויושבים איתה. שר הדתות עדיין לא צלצל. גם שר החינוך לא.

שוחחתי עם תמר שילה על דרכו המדעית של יגאל שילה, על הימים הגדולים והסוערים ב„עיר דוד", על הדילמות המדעיות והאישיות שעמדו בפניו ובפני משפחתו, ועל מאבקו למען חופש המחקר והמדע, וגם על הימים האלה.

מתי נודע לך על הכרוז הזה?

— שיש כרוז — ידעתי כבר ביום הלוויה עצמו. אבל עוד לא ראיתי את הנוסח. ביום שני בערב ידעתי את התוכן מעיתונאי, שצלצל אלי, אבל פחד לקרוא לי את הנוסח בטלפון. אמרתי לו, שאני מכירה את האנשים האלה ושהדברים האלה הם לא מהיום, ואותי הם כבר לא מסוגלים להפתיע בשום דבר, ושהיו כבר כרוזים, ואני גם לא עשויה מסוכר. ואז הוא קרא לי את הנוסח בטלפון. לומר שצהלתי, זה מוגזם. אבל גם לא התפרצתי. המלה הראשונה שיצאה לי מהפה ובה אני משתמשת גם היום היא נבלה. הם עשו מעשה נבלה.

במחשבה שנייה אמרתי לעצמי, רגע; אם גם עכשיו הם לא נותנים מנוחה למת, אם גם את הדבר היסודי, שהם מטיפים לו: „במות קודשים אמור" ו„בנפול אויבך אל תשמח", הם אינם מסוגלים לקיים — אז אני אמשיך ברוחו של יגאל. זו עכשיו תוכתי. וכשאנשים ישבו פה וזעמו על העניין הזה ואמרו שצריך לעשות משהו, אמרתי: נכון אבל אני לא חושבת שאני צריכה לעשות ולהוביל את המערכה, כי זה כבר הרבה מעבר לזה. אמרתי, שזה עניין לכל הציבור השפוי במדינת ישראל, ובעניין הזה אין אצלי הפרדה בין דתיים ולא דתיים. ואז התארגנה המודעה הזו מטעם האוניברסיטה, שפורסמה בעיתונות, שבעצם יזמו אותה אנשים שישבו פה ושהיו קשורים ליגאל בכל מיני פעילויות. אני חוזרת ואומרת: מעשה הנבלה הזה היה צריך קודם כל לעורר תגובה בציבור הדתי — ואמנם קיבלתי עשרות טלפונים מאנשים דתיים, שהגיבו בהרבה זעם ובתחושה של התנצלות.

יוסקה שפירא השתתף

את מצפה, אני מבין, לתגובה מראשי הציבור הדתי.

— אמרו לי, שהיתה איזו תגובה של ראשי העדה החרדית, שאמרו שהיות ולא הם הוציאו את כרוז, הם לא מרגישים שהם חייבים בהתנצלות. אבל אני לא מדברת על התנצלות, אני מדברת על גינוי.

והרב פרץ, המר, כל בעלי „דברי הנועם"?

— אף אחד, אף לא אחד. היחידי ששלח מברק גינוי והשתתפות באבל היה השר יוסקה שפירא. מישהו אמר לי, שהרב אליהו אמר משהו. אני לא שמעתי. אני לא ראיתי. תראה, אני לא זקוקה להם. אותי הם לא מכירים. אני ציפיתי שהם יעשו את זה בגלל עצמם. בגלל עצמם היו צריכים לגנות. הייתי שמחה אילו היה טלפון משר הדתות, הייתי שמחה בשבילו ובשביל הציבור שלו. באופן פרטי אין לי עניין איתו, אבל רע מאוד שראשי הציבור הדתי אינם מגיבים בתקיפות.

ושר החינוך צלצל?

— לי לא ידוע. אלי הוא לא צלצל. אבל לא היו לי כל־כך הרבה ציפיות ולא אני צריכה את התמיכה הזו. אני רק חושבת, שהציבור זקוק שאנשי ציבור במדינת ישראל יקומו ויוקיעו כדי שנחזור לאיזו דרך־מלך, לשפיות ודעת. זה צריך להיות לא ברמה האישית של תמר — זה עניין של היגיינה לאומית. מכל מקום, לגבי שר החינוך — תשאל אותו.

מה היתה גישתו לדת, למסורת, לערכים יהודיים?

— יגאל נקבר בטקס דתי מלא והבן אמר עליו קדיש. אנחנו לא אנשים אנטי־דתיים. בכלל, יגאל מעולם לא חיפש מלחמה איתם. יגאל עצמו עשה בר־מצווה, עשינו בר־מצווה לבן בבית־כנסת. בכלל, תבין, כשאדם עוסק בארכיאולוגיה ובהיסטוריה של עם ישראל, מוכרח שיהיה לו המון כבוד ויחס למורשת התרבותית והדתית. בין שאתה חופר מקוואות במצדה, בית מהתקופה המקראית, או חומה ב„עיר דוד", אתה חייב שתהיה לך אהבה למורשת, לעבר, לערכים של עם ישראל.

נחזור לימים ההם של „עיר דוד". איך הוא זכה לקבל את הפרויקט הזה שהיה, בעצם הראשון העצמאי שלו אני מניח — מאוד יוקרתי?

— גם במגידו חפר לבד, כי ידין, שהיה ראש המשלחת, לא היה שם בפועל. אולם, מגידו עדיין היתה חפירה של ידין. „עיר דוד" היה הפרויקט הגדול של יגאל.

היתה, בוודאי, תחרות גדולה על הפרויקט. לחפור את בית המקדש... הרי היה עשוי למצוא שם את „טבעת המלך שלמה", ומי יודע אם לא את לוחות־הברית...?

— „חופרים את בית המקדש" — זו אמירה פופולרית. אבל האמת, שזה היה אזור שנחפר כבר רבות, וכידוע — את כתר המלך דוד עוד לא גילו. היינו אז בשנת שבתון בהארוורד, בבוסטון, זה היה בשנת 75' וביקשנו להישאר שם שנה נוספת. יגאל כתב למכון לארכיאולוגיה, שידין עמד אז בראשו, מכתב ברוח זו. יגאל היה אומר בחיוך, שאף פעם הוא עוד לא זכה לתשובה כל־כך מהירה מהאוניברסיטה, כמו זו שקיבל על המכתב הזה. התשובה של ידין היתה שלילית, בתוספת הוראה לחזור ארצה, כי מחכה לו משהו שצריך להתחיל לעבוד עליו. לא היה כתוב מה. חזרנו בסוף 76' וידין סיפר לו, שהוא נבחר לחפור ב„עיר דוד" והם התחילו לתכנן את הפרויקט. האמת היא, שזה נראה מבחוץ יותר ממה שזה היה. אין ארכיאולוג שלא חופר, מפרסם ושובר את הראש איך להרכיב משלחת ולהשיג מימון ותרומות. עבודה מאוד אפורה. נכון, שלירושלים יש מקום מיוחד. אני חושבת שחיפשו מישהו שיכול גם לסחוט, גם לארגן וגם להוביל אותו.

המוסלמים הביעו אמון

חשוב לדעת, שיגאל לא היה ראשון ב„עיר דוד", או מה שקרוי „המדרון המזרחי". זה אזור שנחפר הרבה. ב־1913 חפר שם כבר ריימונד וייל באדמות של פיק"א והמשיך בשטח שקנו הבריטים וזה הוא המקום המפורסם שכונה „שטח 6". הבריטים חפרו באזור מאז 1932. אחר־כך חפרה שם קתלין קניון ובניסטר חפר שם. וכשיגאל התחיל לחפור, הוא התחיל בגובה שהיה כבר עשרה מטר מתחת לפני הקרקע. היו כבר שם דברים נפלאים שגילו לפניו, שהיום הם אטרקציה נפלאה לתיירים כמו הפייר של וורן, שנסתם אחר־כך ויגאל רק פתח אותו מחדש. בסך־הכל היה שם שטח קשה מאוד לעבודה בגלל התלילות של המדרון, ונכון... היה איזה ריגוש גדול, כי אולי טבעת המלך שלמה, אבל אולי שום דבר...

ציפיתם לבעיות, לפרובלמטיקה, להתנגדות?

— ציפינו לבעיה בגלל הקירבה להר הבית. אלא שחשבנו שתהיה מהצד המוסלמי... חשבנו על הווקף.

היתה בעיה?

— אף בעיה, אף פעם. יתר על כן, המדרון ממשיך עד לבריכת השילוח ושם מעל תעלת השילוח יש חומות הלניסטיות־ביזנטיות, ויש שם קברים מוסלמים. באיזו עונה יגאל שלח לשם חברה לנקות ולראות איך הדברים נגמרים ולאן זה מוביל. באו נכבדים מהווקף ודרשו לדבר עם יגאל. הוא הבטיח להם, שלא יגיע לקברים ואפילו הציע להם לשלוח שומר. הם שלחו מישהו, שהיה שם יום אחד ואחר־כך לא ראו אותם. דווקא המוסלמים נתנו בו אמון.

איך התחיל הקונפליקט עם החרדים?

— מעניין שאף פעם לא חשבנו בכיוון הזה, ובהתחלה לא היתה שום בעיה. התחלנו לחפור בקיץ 78' ופתאום בקיץ 81' הם הופיעו. פתאום הגיעו אחרי שלוש עונות והכריזו ש„בשטח ג'" יש בית קברות יהודי מימי הביניים. טוב, זה היה מגוחך, כי החפירה של יגאל התחילה בעומק של עשרה מטר, בשכבות מימי התקופה הישראלית העשירית והאחת־עשרה לפני הספירה. והם באים ומספרים לך, שאתה חופר בשיכבה, שהיא באלפיים שנה מאוחרת יותר. אבל בהדרגה למדנו, שאי־אפשר לנהל איתם מו"מ על בסיס רלוונטי ורציונלי. אלה לא אנשים שאתה נתקל בהם יום־יום במכולת.

איך יגאל ניהל את המאבק נגדם?

— הוא... בכלל לא התכוון למאבק. עד שתפסנו, שאנחנו לא מתעסקים עם אנשים פרטיים אלא עם קבוצה מאורגנת, עבר חודש ימים. לקח חודש עד שהבנו, שאי־אפשר לפתור את הבעיה בשיחות, הסברים ונימוקים רציונליים. חודש ימים יגאל לא הוציא את זה לציבור. חשב שישב איתם, יסביר להם — והם יבינו. חודש ימים עסקנו כך במו"מ איתם. אני אומרת שעסקנו, כי „עיר דוד" הפכה לפרויקט משפחתי... אכלנו כמשפחה עיר דוד, נשמנו עיר דוד, ישנו עיר דוד...

מי היו החרדים הללו?

— היו מאתרא קדישא מהעדה החרדית, אך בעיקר מנטורי קרתא.

— בשלב מסוים, כשהבנו שזה הופך לעניין גדול, שיתפנו את האוניברסיטה. הרי יגאל ייצג אותה, חפר בשמה. למשך שבועיים אף הפסקנו לחפור, בתיקווה להצליח להידבר איתם, ועשינו רק עבודות ניקוי והכנה לצילום. בשבועיים הם עשה יגאל נסיונות באמת בלתי נלאים; הוא אפילו השתמש במפות המקובלות על העדה החרדית, המסמנות את פיזור ומיקום בתי הקברות בירושלים. ישנה גם עבודה גדולה של הארכיאולוג עמוס קלונר על הנושא הזה. אבל הדברים לא היו על רמה של הגיון. היו משאים־ומתנים, ובאו אלינו כל גדולי הממסד הדתי במטרה „לפשר" אבל „הפשרה" הזו, לדידם, היתה „שמן הראוי שיגאל יפסיק, שכדאי להפסיק." בינתיים התערבה הרבנות הראשית, שקודם אישרה את החפירה, שאישרה שאין קברים, ועכשיו החליטה ליישר קו עם הקיצונים ושינתה את עמדתה.

הילדים היו בהשגחה

איך התנהג יגאל באותם ימים?

— הוא היה מאוד שקול, מאוד זהיר, מאוד יודע מה הוא רוצה ועל מה הוא נלחם. הוא אמר לי „שטח ג'", כשלעצמו, הוא לא חשוב. אפשר לחפור שטח אחר, יש כאן עבודה לעוד חמישים שנה." אני אומרת את זה, כי היו אנשים שאמרו, שמכיוון ששטח ג' הרי קרוב להר הבית אי־אפשר לוותר על זה. הוא אמר שנכון שזה חשוב אבל לא חשיבות כזו שאי־אפשר לוותר, הוא ראה את הבעיה באור מאוד עקרוני. ואנחנו כמשפחה מאוד התלבטנו. ידענו מה פירוש לצאת נגדם, והיתה החלטה משפחתית — שהולכים על זה. והולכים על זה, ידענו, זה לעמוד בלחץ מאוד מאוד חזק, יום יום, 24 שעות ביממה.

הוא לא הציע לוותר בגלל הילדים?

— היתה לנו החלטה משותפת, שאם אנחנו, כילידי הארץ הזאת, רוצים לחיות פה לפי עקרונות של חופש המחשבה והמחקר... כך ממש דיברנו, אסור להיכנע. שוב, לא בגלל החשיבות הארכיאולוגית, אם כי היתה בעיה עם שטחים נוספים. השטחים ב„עיר דוד", שניתן לחפור בהם הם, מראש, מצומצמים, מכיוון שאתה חופר בכפר מיושב (כפר השילוח), אבל אפשר היה לפתור את זה.

מדוע לא העביר את הבעיה לאוניברסיטה?

— זה לא עובד ככה. לארכיאולוג יש אוטונומיה די נרחבת בשטח. הוא מחליט איפה לחפור, איך לנהל את החפירה שלו, באיזו מדיניות־חפירה לנקוט. החפירה זה לא כמו העבודה שלה. כמובן, ברגע שהוא החליט להמשיך — האוניברסיטה תמכה בו ונתנה לו את כל הגיבוי, כולל ועד ציבורי שהוקם והפגנות תמיכה שהיו. זו, אני מרגישה, היתה החלטה קשה. הרבה לילות לא ישנו. ידענו שזה לצאת למאבק גדול, אפילו שלא שיערנו לאיזה מימדים זה יגיע.

לא כל התמיכה שקיבל היתה מדעית. היו גם מניעים פוליטיים.

— פוליטיקה בעיני זו לא מילה גסה. גם שיקום שכונות זה פוליטי. גם מחירי הגזר זה פוליטיקה. אז בוודאי שהיתה כאן פוליטיקה, וקודם כל מהצד השני. אל נשכח, שאנשים פוליטיים כמו שר החינוך אז, זבולון המר, באו אלינו וביקשו להפסיק. זבולון המר ביקש להשעות. פירושו של דבר, שאף אחד לא נכנס לשטח. הוא דיבר אישית עם יגאל. כדאי למנוע מחלוקת... אחדות עם ישראל ודברים כאלה, הרי הדברים האלה מתועדים.

היו גם טלפונים משרים אחרים, ראש ממשלה אולי?

— לי הוא לא אמר. יגאל היה מאוד דיסקרטי. אולי נאמרו לו דברים והוא לא אמר לי. גם ב־82' נמשך המו"מ וההפגנות והמשטרה והאיומים. הדברים נרגעו לאחר מכן, ואז התפתחו הדברים כך, שיגאל התפנה להקים שם את הגן הארכיאולוגי הנהדר, שכל מי שבא לעיר דוד נהנה מיופיו, והגן הזה, הוא לדעתי, ההוכחה הטובה שכדאי להיאבק.

היתה פרשת איומים, הטרדות?

— היו איומים טלפוניים, איומים ברצח, חרפות ונאצות. המשטרה התייצבה פה תקופה מסויימת. גם הילדים היו בהשגחה. אני גם לא בטוחה, שיגאל סיפר לי הכל. אני חושבת, שרצה לגונן עלי ועל המשפחה. היו לילות שישן ב„עיר דוד", כי היו חבלות. הם הפילו מוצגים, שברו אבנים, השפריצו צבע על העתיקות. בסוף שיצא אחד עם חג, נסענו, כשחזרנו, מצאנו [illegible] באתר מושפרץ... היו ימים, שיגאל, ועוד חבר מהצוות, ישנו באתר לילה־לילה. בכלל, עבדנו שם בחסות פרשי משטרה. באותה תקופה היה לחץ גדול להפסיק. להשעות. איך שתקרא לזה. כדי „להשקיט את הרוחות". הוא היה אומר לי: כדי למה הדבר דומה? לגנב שנכנס לבנק ובמקום לסלק את הגנב, דורשים לסגור את הבנק...

גם אז היו כרוזים.

— נכון אבל אף פעם לא כל־כך מתועב כמו הכרוז האחרון. אבל בכל התקופה ההיא, אני מרגישה, הוא לא פקפק שבחר בדרך הנכונה. אמר, שאתה מוכרח לתקוע, ברגע מסויים, את העקבים בקרקע ולומר עד כאן.

השמפניה זרמה במים

אני רוצה שלא תתקבל תמונה, שכל חייו היו מאבקים בעיר דוד. יגאל היה אדם שאהב לחיות, היה איש שמח. לא איש מלחמות. עשה דברים רבים בחייו. ההובי שלו היה צלילה תת ימית. ובעניין הזה היה בין מקימי המרכז לארכיאולוגיה תת־ימית בקיבוץ נחשולים. הוא נורא אהב את היופי והשקט של מתחת למים.

היה איזה אירוע, התרחשות, גילוי שסימל את השיא בחפירות „עיר דוד"?

נדמה לי שהחוויה הגדולה היתה קשורה סביב גילוי הבולות. בולות הן הטבעות שמטביעה טבעת החותם בתוך שעווה (שהותכה עם הזמן לכעין חרס). ב„עיר דוד" נתגלו בשטח החפירות ועל גבול החפירות שיכבה מוקדמת ל־586. הייתי אז במשרדי המשלחת באזור האתר והממצאים היו מגיעים אלי לצרכי רישום. אני זוכרת שבוקר אחד, אחת האחראיות בשטח הגיעה אלי עם אגרוף קמוץ: „תגידי מה יש לי פה...?" אמרתי מטבעות. אם כי זה היה טפשי לגמרי, כי עוד לא היו בימים ההם מטבעות. ואז היא פתחה את היד ואמרה לי: לכי תראי את יגאל. הוא היה נרגש, כמו שלא זכור לי בכל העונה. והלך שם הימור כמה בולות ימצאו, והשמפניה זרמה שם כמים, והיתה תחושה של גילוי של דברים מאוד חשובים, למרות שעדיין לא ידענו כיצד לקרוא לזה.

צילום: [illegible] ישראלי

תמר שילה: מעשה נבלה

וזה התגלה באמת כגורם חשוב?

— בהחלט אלו היו בולות מבית ראשון — שייכות ל־20 השנים האחרונות לפני החורבן ועליהן שמות עבריים מתקופת המלכים. [illegible] וצדקיהו. זהו האוסף הגדול ביותר והשלם ביותר והיפה ביותר של בולות, שנמצא באתר כלשהו בארץ. ואז התברר שאחד השמות המופיעים שם הוא גמריהו בן שפן, ומי שזוכר זהו סופר המלך יהויקים. פתאום התקשרה המציאות, עם העבר ועם פרק בתנ"ך שיכולת לבוא ולפתוח אותו ולספר את הסיפור. אני חושבת שהמאמר, שהתפרסם אחר־כך, על הגילוי הזה היה אחד ה[illegible] שלו.

ו„בית שרוף" יש לך?

— בירושלים יש שני בתים שרופים ומשוחזרים. האחד, המפורסם יותר, הוא מתקופת בית שני ומצוי ברובע היהודי, זה בית ששיחזר אביגד. השני, זה של יגאל, הוא פחות מפורסם, והוא מ„בית ראשון" ומצוי בעיר דוד. אפרופו [illegible]. „יש קטסטרופה — הארכיאולוגים שמחים", כי אז אתה מוצא את הכל „אינסיטו", במקום, כפי שתפס אותם החורבן. מצאנו שם בתוך הקטסטרופה הרבה שיירי אוכל ולמדנו שגם אז לא כולם אכלו כשר...

הרהרת על הנצחת מפעלו?

— נראה לי ש„עיר דוד", מקום חי ותוסס ומלא מבקרים היא ההנצחה הטובה והנכונה ביותר שיכולה להיות. אני מקווה שאחרים ימשיכו במפעלו. יש עוד חמישים שנה לחפור במקום הזה. □

יגאל שילה ז"ל. חפר מתוך יחס למורשת

תלמידו של ידין

פרופ' יגאל שילה נולד [illegible] את לימודיו בתיכון המקצועי [illegible], היה חבר [illegible] המחנות העולים, ועשה את שירותו הצבאי במסגרת הנח"ל. ב־1961 נרשם ללימודי ארכיאולוגיה והיסטוריה באוניברסיטה העברית והיה תלמידם של הארכיאולוגים [illegible], אביגד [illegible] ואחרים. אך בעיקר נחשב תלמידו המובהק של פרופ' יגאל ידין.

יגאל שילה השתייך לדור השלישי של הארכיאולוגים במדינה [illegible] לשלב טכנולוגיות מתקדמות של הערכה ותיעוד עם תחושה ציונית [illegible]. [illegible] שלו היתה, שאתר ארכיאולוגי צריך להיות גם „גן ארכיאולוגי" למבקרים. הוא [illegible] אותם ארכיאולוגים, שעשו בכל [illegible] סוף כל אתר „לקתדרה עממית", [illegible] הארכיאולוגיה מן [illegible] אל העם.

בהיותו סטודנט השתתף שילה בחפירות במערות עין־גדי וחפר עם עמירן בתל ערד ובערד (והיה בין משחזרי העיר התחתית — תקופת הכנענית). הוא חפר עם ידין במגידו, במצדה ובחצור (השתתף בחשיפת ובשחזור מפעל המים הגדול שבאתר). ב־1978 נבחר על־ידי האוניברסיטה העברית לבצע את הפרויקט הגדול של „עיר דוד". החפירות, שתוכננו תחילה לחמש שנים, נמשכו 8 שנים ונסתיימו ב־1985. רבים מהממצאים שגילה שאין ערוך לערכם הארכיאולוגי וההיסטורי הם מימי סוף בית־ראשון.

פרופ' יגאל שילה השאיר אחריו אשה, תמר, ושני ילדים: איילת (22) — סטודנטית למשפטים, ודרור (15) — תלמיד תיכון.

יחסו לאוסף דיין

תגובתו של יגאל שילה לפרשת „אוסף דיין", אופיינית מאוד לאישיותו ולישרו האינטלקטואלי. מספרת תמר שילה: „כשנפתחה תערוכת „אוסף דיין" במוזיאון ישראל היה כעס גדול בקרב הארכיאולוגים, מהטעמים הידועים לכולנו. כזכור, גם התקיימה הפגנה של ארכיאולוגים, בעיקר מהדור הצעיר, מחוץ למוזיאון. יגאל עמד אז, זה היה ב־1985, בראש המכון לארכיאולוגיה באוניברסיטה העברית והוא מאוד התלבט אם ללכת לפתיחה או להחרים אותה. בסוף החליט ללכת ואמר לי: „אני עכשיו בעניין הזה לא איש פרטי. בתור איש פרטי לא הייתי הולך, אבל כראש המכון לארכיאולוגיה ועם הקשרים שיש למכון עם המוזיאון יש לי בעיה להיעדר".

„אני אמנם חשבתי ואמרתי לו, שלא צריך ללכת, אבל השיקול שלי היה יותר אישי. בסוף החלטנו ללכת מתוך השיקול הציבורי. כשהגענו לשם, ויגאל ראה את כל המהומה וכל־כך הרבה אנשים והיגנה כזאת ופסטיבל, הוא אמר לי: תמי, לזה אני לא נכנס. מילא, אם היו עושים פתיחה אינטימית, אבל להגוג... אם זה כך אני בורח" ובמקום הפסטיבל הזה נסענו לחתונה של סטודנטית, שעבדה איתו בעיר דוד.

„הגישה שלו לאוסף דיין היתה אמביוולנטית, כמו של מרבית הארכיאולוגים. היתה ביניהם איזו הסכמה בשתיקה באשר לאוסף הזה מפני שהיתה ידיעה, שהממצאים היו יגיעו בסופו של דבר למוזיאון. גם ידעו, שאילו המוזיאון לא היה קונה — מישהו אחר היה קונה והאוסף היה עובר לחו"ל. עם זאת, מאוד הרגיז אותו, שאלמנתו של דיין לא היתה מוכנה לתרומה מלאה, וגם אם מליון דולר זה לא היה המחיר המלא והשווי האמיתי של האוסף — הוא חשב שצריכה היתה להיות כאן תרומה אמיתית. אגב, הוא לא הלך אף פעם לראות את האוסף בביתו של דיין, מתוך שלא הסכים על הדרך שבה אסף דיין את העתיקות.

„הוא הבין את השיקול של המוזיאון לעשות פתיחה בומבסטית. היה כאן שיקול כלכלי ברור וכאמת זרמו הרבה מאוד מבקרים לחזות באוסף הזה. אלא שכאשר השיקולים הכלכליים של המוזיאון התנגשו באתיקה ובשיקולים המקצועיים — יגאל לא היה מסוגל לקחת בזה חלק, לשחק את המשחק הזה".

הכרוז שפורסם במאה שערים

המודעה שפרסמה האוניברסיטה העברית בעקבות כרוז־הנאצה

נקמת דם

רצח אחמד שניר באתר בנייה ביפו, לפני שבוע, הוא פרק נוסף במרחץ דמים כבד, שמעורבות בו חמולות כחיל ושניר קרוב לעשר שנים. כסף, סמים, מאבקים על שליטה — הכל התחיל משתי בקשות נקמה ■ המשטרה מחפשת. יפו דרוכה: הפחד מבני המשפחות רב מן הפחד מהמשטרה ■ הירייה האחרונה כנראה עדיין לא נורתה

גופת הנרצח. המבצר לא דגן

זהבה מוזס

גופה נמצאה באתר בנייה ברחוב הזרם 10 ביפו, ככל הנראה של בן משפחת שניר". הודעה קצרה זו, ששודרה ביום ו' לפני שבוע במערכת הקשר המשטרתית, הקפיצה רבים מבלשי היחידה המרכזית (הימ"ר) של מחוז ת"א, שוטרי מרחב אילון, עתונאים וצלמים, למקום. רצח אינו ארוע שכשיגרה, גם למנוסים שבין אנשי המשטרה, והעיתונאים הגידו בראשם, למראה הגופה שכוסתה בענפים ואמרו: „זה לא בסיפור". אנשי הימ"ר, שמיהרו ובאו בשעות אחה"צ במקום לעשות את דרכם הביתה, חשבו שייתכן שהפעם נרצח מוחמד שניר. כשהתבררה זהות הנרצח, עזבו את אתר הבניה ושבו לבתיהם. החקירה ברצח הופקדה בידי מרחב אילון, שהקים צוות חקירה מיוחד בראשותו של פקד אבי ורצברג.

כעבור ימים אחדים נמסרה הודעה על־ידי דוברת מחוז תל־אביב, כי המשטרה פיענחה את רצח אחמד שניר (59), בן משפחה רחוק של מוחמד שניר. החשודים ברצח הם בני משפחתו של הקרבן: עבדאללה שניר (25), יוסף שניר (47), ערב שניר (21), וכן קטין בן 16 ממשפחת שניר.

בידי הצוות שפיענח את הרצח מצויה הודאת חשוד, המפלילה את עצמו ואת שותפיו למעשה. על־פי עדותו של ראש הצח"מ (צוות חקירה מיוחד), קיימות ראיות, המוכיחות כי עבדאללה רצח במו ידיו את אחמד במהלומות מכשיר קהה על גופו וראשו של הנרצח. גירסת המשטרה הראשונה היתה, כי הרצח בתוך המשפחה בוצע על רקע עסקים פליליים של המשפחה. אך, העוקבים זה זמן רב אחר מעללי משפחת שניר (נושא כיוון נוסף.

ביום חמישי לפני שבועיים, השכם בבוקר, שש

כוח רב, שהיה מורכב מבלשי הימ"ר, אנשי משמר הגבול ואנשי היחידה המשטרתית ללוחמה בטרור, על „מבצר משפחת שניר". הבלשים חיפשו את ראש המשפחה מוחמד שניר, אסיר ברשיון, שאמור היה לפי מידע מודיעיני שהגיע לידי הבלשים, להסתתר במקום מחבוא בביתו, בניגוד לתנאי הרשיון. החיפושים העלו חרס. מוחמד שניר, החשוד בנסיון לרצח חאסן כחיל, לא נמצא. ברור היה, כי הפשיטה על פרדס שניר התבססה על מידע מודיעיני אמין, ככל הנראה — מבפנים. שבוע לאחר הפשיטה נרצח אחמד, שהתגורר בפאתי פרדס שניר, על־ידי קרובי משפחתו.

בפרדס שניר, הנמצא בגבעת הרצל שעל גבול תל־אביב–יפו, בתסבכי מרכז מסחרי ותעשייתי, בין בית „מרס" לבין בית מרכזים, מתגוררת חמולת שניה. הם מתגוררים במקום כבתוך עיר בצורה, מוקפת חומה עם שערי ברזל. על החומה הגבוהה הוקמה גדר תיל סלילית. את חומת הבטחון השנייה מהווים הכלבים. אלה רתומים בשרשראות־ברזל לכבלים, המקיפים את החומה מבפנים, וכמעט בלתי אפשרי להיכנס למקום בלי הסכמת הדיירים.

בתוך מבצר זה מתגוררות כשש משפחות, שעל חלונות בתיהן הותקנו פלטות ברזל, כדי למנוע אפשרות של השלכת רימונים ויריות דרך החלונות. אזור המגורים נקי ברובו ומסודר, אך בירכתי החצר ולא רחוק ממקום המגורים נמצאות ערימות גרוטאות רבות. בן המשפחה שנרצח התגורר בפאתי החצר לכיוון יפו. הכניסה לביתו נמצאת בתוך סבך של צמחייה, המלאה ערימות זבל וגרוטאות. כלבים רבים מסתובבים במקום. ליד מרפסת ביתו ניצבת סוכה, בה תוכננה פעילות פלילית רבה של המשפחה, ובקרבתה אף נמצאה גופת אשה לפני למעלה מ־10 שנים.

העושר לא הספיק

החמולה התגבשה לאחר שלפני כתשע שנים, באוגוסט 1979, ערכו אלמונים, שפרצו לבית האח הבכור עלי, טבח נוראי בבני המשפחה. הם הנחיתו מהלומות גרזן על ראשם של שישה מבני המשפחה הישנים, כשהם עוברים ממיטה למיטה. האלמונים פצעו אנושות את עלי, שמת לאחר זמן מפצעיו. אשתו לטיפה נשארה נכה לצמיתות. חייו של הוולד, שנשאה אותה עת ברחמה, ניצלו. ארבעת ילדי המשפחה סבלו מפצעים קשים, שניים החלימו, בעוד שניים אחרים סובלים מפגיעות מוחיות. עד היום לא הצליחה המשטרה לפענח ולתפוס את מבצעי הטבח. המשפחה נשבעה לנקום את מות בנה הבכור. לאחר מות אחיו התמנה השני בסדר הילדים — מוחמד — ראש המשפחה. כיוון שלא ידע בוודאות מי אשם ברצח אחיו וחשדות רבים ניקרו בו, החליט לנקום בכולם.

באותה שנה, 1979, נרצח גם ראש משפחת כחיל, מוחמד חאג' כחיל. בני משפחת כחיל מתגוררים, עוד מהתקופה שלפני קום המדינה, ביפו. על־פי הסיפורים אבי המשפחה, שביתה בגבעת עליה, שיתף פעולה עם היהודים, ובמשך השנים הפכה המשפחה לבעלת נכסים רבים. אחד מנכסיהם הינה מערניית כחיל, שהמשפחה מנהלת ברחוב יפת.

העושר הרב שצברה המשפחה לא הספיק לבן הבכור, וחאג' כחיל ביקש להפוך לגדול סוחרי הסמים ביפו. שאיפה זו היתה כרוכה בסכסוכים רבים על השליטה באזורי סחר הסמים, והוא עורר עליו את חמתם של רבים מבין לוויתני העולם התחתון דאז, שעסקו אף הם בסחר בסמים. ב־15.7.79, כשיצא חאג' כחיל מהמערנייה שניהל, נורו עליו פצצת ורג"ט (רומח רימון נגד טנקים) וצרורות מרובה מתוך מכונית ב.מ.וו., שדהרה ברחוב. כתוצאה מההתנגשות נפטר חאג' כחיל, כעבור יומיים, מפגיעת שבר וזכוכית שחדר למוחו. אח אחר שהיה במערנייה, ערף כחיל, נפצע מהיריות, בבטן וברגל. חאג' כחיל ידע כי מבקשים את מותו. קודם לכן בוצעו שני נסיונות לחיסולו, שבאחד מהם אף נפצע בידו. בידי המשטרה היו אז חמישה עבריינים, שנחשדו ברצח חאג' כחיל. עדות המודיע המשטרתי סולומון משראוי גרמה לזיכויים מאשמת הרצח.

גם במשפחת כחיל נשבעו לנקום את מות האח הבכור. בינתיים, עסק מוחמד שניר בפעילות הוצאת כוונות הנקמה מהכוח אל הפועל. ב־3.12.79, ארע הפיצוץ הראשון. דוד שולמן, מי שהיה בעליו של מפעל הרהיטים בית מרס הגובל בפרדס שניר, נהרג כתוצאה מהתפוצצות מטען חבלה ממולכד, שהוטמן במכוניתו. בין שולמן לבין משפחת שניר היה נטוש סכסוך קרקעות ממושך. הסכסוך החל בשל הלאמת חלק מאדמות משפחת שניר על־ידי המדינה, בעקבות נפקדות אחד מבני המשפחה. התעשרות שולמן מאדמות שניר, שלא הוחזרו לבני המשפחה למרות ההליכים המשפטיים בהם נקטו, עוררה את חמתם. מוחמד שניר נעצר לאחר הפיצוץ כחשוד במעשה. כדי להסיר מעליו את החשד, הוא נזקק לסיוע מבחוץ. בכוונתו היה להמשיך את סידרת הפיצוצים, בצורה שתוכיח למשטרה כי לא הוא ביצע אותם.

שיכנע שהיריבות חוסלה

כאן נרתם לעזרתו חאסן כחיל, שאף הוא ביקש לנקום, כזכור, את מות אחיו הבכור וחשד כמעט באותם האנשים כמבצעי הרצח. בסיוע עבריין מועד אחר, מוחמד טורק, נכרתה ברית הדמים, שזכתה מאוחר יותר לכינוי „כנופיית המפוצצים". בין המטרות שרשמה לעצמה הקבוצה היה גם בנימין זיגל, אז ראש היחידה הארצית לחקירות הונאה, וזאת במטרה לבלבל את חוקרי המשטרה, בראשותו של סנ"צ דאז משה פרידמן, שהתחילו להצר את צעדיהם ולעלות על עקבותיהם. לאחר פיצוץ מכוניתו של העבריין יוסף לב בספטמבר 1980, נתפסו חברי הכנופייה. במשפטם הועלו 14 פרשיות רצח, נסיונות לרצח ותיכנונים.

אחד מחברי הכנופייה הפליל את חבריו, ולאחר שנמלט מבית המעצר הפך חאסן כחיל עד־מדינה. כתוצאה מכך קיבל כחיל חסינות, מוחמד שניר נשלח לרצות עונש מאסר של 12 שנה ואילו מוחמד טורק נידון למאסר־עולם. מוחמד שניר שוב תיכנן נקמה. באמצע שנת 1987 קיצר נשיא המדינה את עונשו של מוחמד שניר, והוא הפך לאסיר־ברשיון. נאסר עליו לחזור לביתו שביפו במשך כל תקופת המאסר שקוצרה לו, והוא עבר להתגורר עם קרובי משפחה בג'לג'ולית.

באוגוסט 1987 פיתה בן משפחת שניר את חאסן כחיל, העוסק בסחר בסמים וצורך אותם בעצמו (כחיל ישב מספר פעמים במאסר בשל סחר בסמים, בעת שמוחמד שניר ריצה את עונשו), לקנות ממנו ק"ג אופיום. עוסמן שניר (22), אחיינו של מוחמד, עבריין מועד אף הוא, שיכנע את חאסן כחיל כי היריבות הישנה חוסלה וכי הכל בסדר. הוא הוביל אותו לפרדס, שם הבטיח למכור לו סמים, כשלפתע הופיע מוחמד שניר וירה בו 2 יריות מאקדחו.

כחיל נפצע מהירי, אך הצליח להתאושש ומסר למשטרה עדות שהפלילה את עוסמן ומוחמד. המשטרה, שידעה כי מוחמד מתגורר בג'לג'וליה על־פי תנאי הרישיון, לא הצליחה לאתרו. הוא גם לא התייצב, בהתאם לתנאי הרישיון, פעם בשבוע במשטרת כפר־סבא. מוחמד שניר נעלם, כאילו פערה האדמה את פיה ובלעה אותו. מאז עורכת המשטרה חיפושים נרחבים אחריו.

בונקר בחצר הבית

ב־23.10.87 בוצעה התקפה על מערניית משפחת כחיל שברחוב יפת. מטנדר פז'ו, שעבר ברחוב, נורו מספר צרורות, שפצעו חמישה. ביניהם — עוברי אורח ובני משפחת כחיל. המשטרה הקיפה מיד את פרדס שניה. כחשוד לנסיון לרצח נעצר יוסף שניר (47), שהספיק כבר להשתחרר ממעצרו זה ולהעצר שנית כחשוד ברצח בן משפחתו. בבית משפט אמר עו"ד מקרין, פרקליטם של בני משפחת שניר, כי חאסן כחיל ידוע כסוחר סמים בקנה־מידה גדול וכי עבריינים רבים מבקשים את נפשו. המשטרה המשיכה בחיפושיה אחר מוחמד שניר. הפשיטה על פרדס שניר בוצעה בעקבות מידע שנראה אמין, ורמז על בונקר בחצר הבית בו מסתתר ראש המשפחה — אך מוחמד לא נמצא.

הרצח, שבוצע ביום ו' האחרון, היה רק פרק נוסף במרחץ הדמים הכבד, לו שותפים בני משפחות כחיל ושניר. נקמת הדם חזקה מכל חוק ומכל חומות הכלא, וביפו שוררת דריכות רבה. בני

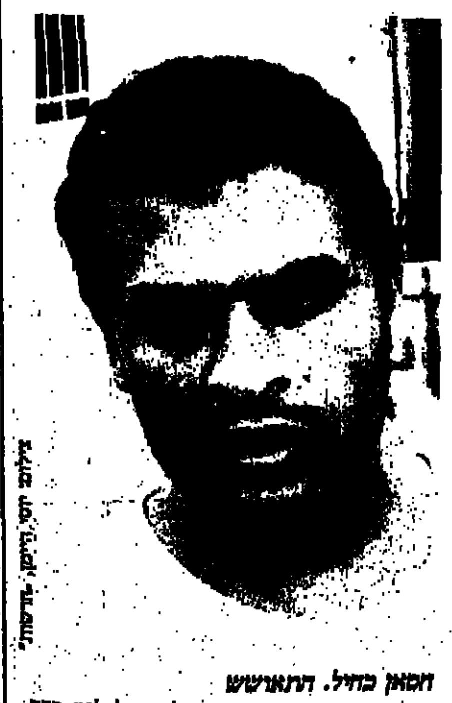

חאסן כחיל. התאושש

שתי המשפחות קשורים בפעילות פלילית רבה, שעיקרה סחר בסמים ומאבק על השליטה בשוק הסמים. המשטרה מבצעת ביפו פעילות רבה, סמויה וגלויה, אך הפחד מבני המשפחות הידועות באלימותן בעיר רב מן הפחד מהמשטרה. פועלים, שהיו באתר הבנייה ביום הרצחו של אחמד שניר פוחדים לדבר ולחשו זה לזה: „אל תדבר, אל תסתבך, מה אתה מחפש צרות?"

לכולם ברור, כי הירייה האחרונה במרחץ הדמים עדיין לא נורתה, וכי על משפחת כחיל להשיב על התקפת הרצח, שבוצעה על בני המשפחה בחנות הפיצוחים. המשטרה ממשיכה בחיפושיה הנמרצים אחר מוחמד שניר. בינתיים, ממתינים בני משפחת שניר נוספים לפתיחת משפטם בגין רצח.

תאריכון

מיכאל הדסגור

70 שנה למותו של בר בורוכוב (1917־1881)

דב בר בורוכוב

הרעיון היסודי של בורוכוב היה פשוט ומהפכני: הפירמידה של כל עם נורמלי עומדת על בסיס של חקלאים ופועלים, כאשר הסוחרים בעלי המלאכה ו„אנשי האוויר" (לופט מענטשען) נמצאים בצד חצר שלה.

אצל היהודים, לעומת זאת, הפירמידה הפוכה. אין כמעט עובדים וחקלאים, אלא קיימת שיכבה רחבה מאוד של סוחרים זעירים ושל „אנשי אוויר". מה יש לעשות במצב זה? — שאל בורוכוב. ותשובתו הטיבעית היתה — להפוך את התמונה. ואכן, ברוחו אידיאליסטי שלא היה כמוהו בהיסטוריה, עלו ארצה בני הסוחרים, התגרים והמתווכים וכיוצ"ב, על מנת להפוך בעצמם לפועלים ולחקלאים.

הבורוכוביזם היה מרכזה וליבה של המהפכה הציונית.

שום מהפכה, לא האמריקאית ולא הצרפתית או הרוסית, לא יצרה מהפך כה עמוק במקום המגורים, בשפה, במקצוע ובמנטאליות של משתתפיה.

העובדה, שעיסוקים שנחשבו עקב מהפך זה בתקופת החלוציות למכובדים, נראים כ„בזויים" בעינינו, וכראויים להתבצע בידי בני עם אחר, אינה שמה לאל את עצם המחשבה הבורוכובית.

בסוף המאה ה־20, עבודה יוצרת איננה חייבת להיות דווקא ורק עבודת כפיים (אם כי בלי שכוו אי אפשר לקיים גם חברה מודרנית). אם הישראלים יפנו לטכנולוגיה מתקדמת ולפיתוח המדע והתרבות במקום לבורסת הכספים ולשאר עסקים בסגנונו של מר יפת מהבנק הלאומי ימלאו את ציוויו של בורוכוב בהתאמה לימינו אנו.

ואם העם ירהיב עוז בנפשו ויגיע גם לפתרון הסכסוך שבינינו לבין הפלשתינים, ויבוא אז הנירמול האמיתי בחיינו הציבוריים והחברתיים, יוכלו גם הקה"א, גם מפ"ם, גם המערך וגם ההסתדרות, שלמרות שהיו אמורים להיות יורשיו הרוחניים של בורוכוב לא טרחו להעלות את זכרו; יוכלו גם הם בעתיד המדובר לציין בלב שלם ובמצפון טהור את מלאת 75 שנים למותו של ההוגה ואיש המעשה, שנתן הסבר וצידוק לתקומתה של תנועת הפועלים הארץ ישראלית.

יהודה עמיחי

תּוֹסֶפֶת לַחֲזוֹן הַשָּׁלוֹם

לֹא לְהַפְסִיק אַחַר כִּתּוּת הַחֲרָבוֹת
לְאִתִּים, לֹא לְהַפְסִיק! לְהַמְשִׁיךְ לְכַתֵּת
וְלַעֲשׂוֹת מֵהֶם כְּלֵי נְגִינָה.

מִי שֶׁיִּרְצֶה לַעֲשׂוֹת שׁוּב מִלְחָמָה
יִצְטָרֵךְ לַחֲזֹר דֶּרֶךְ כְּלֵי הָעֲבוֹדָה.

ראש פתוח

אבי שלום

כמה משחקים בגביע

בהתאחדות הכדורגל האוסטרלית רשומות 2469 קבוצות וכולן מתיצבות לסיבוב הראשון של משחקי הגביע.

משחקי הגביע נערכים, כידוע, בשיטת „המפסיד יוצא" אך כאשר מספר הקבוצות איננו זוגי עולה קבוצה אחת (בהגרלה) לסיבוב הבא בלי משחק.

כמה משחקים נערכו בגביע האוסטרלי כולל משחק הגמר?

הערה: זה נראה כמו חידת חשבון, אבל לפני שתרוצו להפעיל את מחשב הכיס שלכם נסו לפתור אותה בצורה הגיונית.

מה שם הילד

לאמא של יוסי 4 בנים. לאחד קוראים חצי (½), לשני קוראים חמישית (⅕), לשלישי קוראים תשיעית (1/9). מה שם הילד הרביעי?

* הפתרונות — בשבוע הבא

אהבה חופשית

אישי חופשי

גרליה בסר

„של מי החיים האלה לעזאזל?!"

בהקשר למאבק המשפטי על „התרת" מותו של גדעון נקש, מספר גרליה בסר על נסיונו הייחודי להיכנס כאדם בריא, כשחקן, לעורו של מי שקץ בחייו ואינו מסוגל להפסיק בכוחות עצמו בגלל מוגבלותו הגופנית:

" באופן כללי, הרגשתי בעיקר הרגשה של מרי נגד הסדר החברתי הכופה אותי לחיות. אבל באופן אבסורדי הזרים מרי זה ברמות אותה העליתי חיוניות גדולה עד כדי הנאה. נהניתי מיכולתו של האיש המרותק לחלוטין למיטתו, לגייס סביבו ציבור שלם — אנשי משפט ורפואה, לגרור את השופט עצמו אליו, ואפילו לפלרטט.

כלומר, הטיעון המרכזי שלו שהוא איבד את יכולתו לשלוט בגופו, ומשום כך איבד גם את היכולת לגווע את חייו, נסתר בעצם הדרך בה הוכיח את צדקתו. הסתבר, שהאתגר שהציב לעצמו ריתק אותו. שאנשים אהבו אותו, ושלא נראתה שום סיבה והצדקה או למות בעצם, והאמת היא שהצטערתי מאוד על ש„זכיתי" בסופו של דבר במשפט.

אגב, השחקן ששיחק תפקיד זה בלונדון, הרגיש גם הוא אותה חיוניות עזה ברמות שביצע.

כל זה לא סותר, כמובן, את עצם זכותו העקרונית של האדם להחליט אם הוא מעוניין או לא מעוניין להמשיך ולחיות. אבל בהתייחסות קונקרטית נראה ש„שווה" גם במצבים שנקראים חסרי תקווה לחלוטין, למצוא אתגר ולהתמודד איתו, אפילו אם מדובר בתקופת מאבק קצרה בלבד."

טיול אופניים

עודד פינגרש

מצודת דוצטרי

מיסעף עתלית. מימין — שורת דקלים מסוג וושינגטוניה, שגודלו בפעם הראשונה בארץ בידי אהרון אהרונסון בתחילת המאה. הדקלים הולכים בכיוון מזרח־מערב. באנו מדרום, עלינו על המיסעף ופניה בעקבות השלט לעתלית. 200 מטרים לאחר המיסעף — חורשת אקליפטוסים ודקלים מימין, שמסמנים את תוואי נחל אורן הוא נחל פלח בפי הישמעאלים.

האקליפטוסים ניטעו כדי לייבש את ביצות דוצטרא במקום המיפגש של הנחל עם רכס הכורכר שחסם את דרכו לים. השם דוצטרא שובש מהשם הצרפתי דיטרוא — „מעבר צר", והפך עם השנים לדוצטרי.

מימין לוואדי, על הגדה הצפונית, ובדיוק לפני עמוד מתח גבוה עוברת דרך צלבנית עתיקה שסימני החציבה שלה בסלע הכורכר בולטים עדיין: על הריצפה חריצי הגלגלים, שחריצו המרכבות שחצו על המעבר. על נקודה אסטרטגית זו שמרה מצודה צלבנית והיא מצודת דוצטרי.

שביל מוליך בחורשת האקליפטוסים בכיוון דרום במקביל לתעלת המים ומוציא אותה כשהוא פונה מזרחה. ממשיכים עד סוף החורשה וממול לעץ האחרון, מימין שני סלעים גדולים מסמנים את פיתחו של שביל העולה למצודה.

ממלכת ירושלים הצלבנית בנתה מצודות שישמרו על הדרכים המוליכות מהים בכיוון מזרח,

מאירופה אל ירושלים ואל הקבר הקדוש. המצודות ניבנו כיחידה צבאית סגורה ועצמאית שמספקת את צרכיה בזמן מצור מוסלמי.

מצודת דוצטרי בנויה על גוש כורכר שנחצב וקירותיו יושרו. הקיר המזרחי שימש גם כקיר לחצר פנימית שהיא חלק מהפיר.

בקיר הדרומי שקעים ששימשו משענת לקורות עץ, חלק ממבנים שנסתפחו למצודה. ובקיר המערבי — תעלה המוליכה את מי הגשמים ישר מן הגג אל בור מים שבמרכז. משמאל לבור — שוקת להשקיית הסוסים ובזמן מצור אפשר לשאוב מי גשמים מלמעלה דרך שקע שחוצה את המצודה מלמעלה למטה.

מצר צפון — אורוות במבנה צלבני שנשתמר, ובו שקתות ואבוסים לסוסים.

פוקוס אישי

גדי יציב

בכורי שטן כבני־אדם

עם נוספת, כמו לפני תחילת משפט דמיאניוק, התעוררו להם כמה מתחרטים והתחרטו בפומבי על שבכלל התחלנו במשפט הזה. לפני תחילת המשפט, כזכור, טענו הללו שהקהל לא יגיע ושמה־זה־בכלל־חשוב. עכשיו הם אומרים, פחות או יותר, שההתפלפלות המשפטית על חתימתו של זה ותמונתו של ההוא, וכל מיני המאבקים בין עורכי הדין משני הצדדים על אפשרויות הזיהוי, נוטלים כביכול מן המשפט הזה את תכליתו החינוכית, או את לקחו ההיסטורי. במשפט על נושא איום ונורא־הוד כל־כך לא נאה, כביכול, להתמקח על קטנות כמו טיב הנייר והתמונה, וצורות אפשריות של זיוף החתימה.
לחלוטין לא מקובלת עלי ההתחרטות הזאת. ראשית, להתחרטות יש פשר ושחר אך ורק אם ניתן היה לנהוג אחרת, ובמקרה זה לא ניתן היה לנהוג אחרת. מה היה עלינו לעשות, לדעת המתחרטים? האיש החשוד שהוא איבן האיום נמצא אשם בכל ערכאות השיפוט בארצות־הברית כזייפן של זהותו הנוכחית, וכמתיימר ללבוש דמות לא־לו, ואשר על כן נקבע כי הוא רימה ושיקר לשלטונות ההגירה האמריקאים. מן הסיבה הפלילית הזאת הוא גורש משם בקלון ובבושת־פנים. האם היינו יכולים שלא להגיש בקשת הסגרה? איזה פרצוף היה לנו, אילו שתקנו לנוכח הסגרתו לברית־המועצות או לפולין — ואילו העניקו אישור לסכרה, שהם שם רגישים יותר מאיתנו כלפי מעשי הזוועה שביצעו משתפי־הפעולה האוקראינים בטרבלינקה?
מעבר לכך, נשקלה כאן, כמובן באורח חיובי, חשיבות שפיטתו של אדם מן הדרג הביצועי הנמוך של מנגנון הזוועה, איש המייצג את מי שהרגו, ועינו, והשפילו את הורי־הורינו ואת הורינו ואת אחינו במו־ידם ממש. הצגתה לעין־כל של מערכת ההשמדה הנאצית חייבת להתייחס לרמה הפוליטית־היטלרית, ולרמה המינהלית־איכמנית, וגם, ובלא פחות הדגשה, לרמה הביצועית־דמיאניוקית. ההאנשה והפרסוניפיקציה) של כל אחת מן הרמות הללו היא חשובה וחיונית גם מבחינה מהותית וגם מבחינה דידקטית — והתהליך המשפטי הוא הקומוניקטיבי ביותר לתכלית זו.
וכאן אנחנו מגיעים לגורם החשוב ביותר לקיום המשפט הזה: הלקח החשוב ביותר אשר ניתן יהיה להפיק מן המשפט — יהיה פסק־הדין אשר יהיה — הוא זה, שקו־הגבול בין מי שהוא כאמת־וללא־ספק־איבן־האיום לבין מי שהוא בהחלט־סתם־אדם־רגיל־מאוד, הוא קו־גבול דק מאוד, וקשה־מאוד־לזיהוי לאחר שנים רבות, ועל כן גם ניתן לחציה באופן עקרוני ומעשי, על־ידי כל אדם בנסיבות מסוימות. גם אני, חלילה, וגם אתה, חלילה, וגם הוא, חלילה — עלולים לחצות את קו־הגבול הזה — אלא אם נתמלא הכרה ואומץ־לב.
צדקה עשה לנו שר ההיסטוריה, שלא צימח לבכורי־השטן הללו קרניים על מיצחם כדי להקל על איתורם מקרב כל בני־האדם, אחרי שנים רבות, ושלא הרכיב להם גבנון מתחת לכתפיים, כדי לאפשר את הזיהוי שלהם כאשר כבר תמה מזמן מלאכת התועבה אשר עסקו בה — שאם לא כן אולי לא היו יודעים שהם בעצם מבני־מינינו. אל המלאכה הנוראה הזאת הולכים אנשים בצלמנו ובדמותנו, וכשהם מסיימים אותה ושוטפים את הדם מידיהם, הם חוזרים ולובשים את דמותם הדומה לנו מאוד — נא לזכור זאת. אלמלא חיו ורבו, נראו ונשמעו, התהלכו ונפלו למשכב, בדיוק כמו כל שאר בני האדם — אולי היו בינינו אנשים שהיו מעלים בדעתם השוגה כאילו לא ככל האדם הם.
זהו איפוא הלקח החשוב: בכורי־שטן גם הם בני־אדם, ומן הסיבה הזאת בני־אדם (כלומר אני ואתה) צריכים להיות פעילים, ולעשות מעשים חיוביים, כדי לא להתגלגל לדמותם של בכורי־שטן. כיוון שזהו מצב הדברים — אם תפסת בן־אדם החשוד כי הוא למעשה בכור־שטן על־פי מעשיו בעבר — אין לך דרך לזהות אותו על־פי איזו אמת־מידה הירואית ונשגבת, אלא באמצעות תהליך משפטי מדוקדק ומפורט, שכולל מומחים לנייר ומומחים לדיו, ומומחים לזיכרון ומומחים לתמונות. לא העדר־רלוונטיות לעיקר ההיסטורי יש כאן — אלא זוהי הרלוונטיות ההיסטורית העיקרית, כפי שניתן לצפות בה כפועל, בעיני־בשר, בהקשר לרמה הדמיאניוקית־מבצעית. מי שאיננו מבין עניין זה — לא הבין עדיין את מימדיה המחרידים של השואה, את הטרנספורמציה האיומה אשר חלה בדמותם של מליוני בני־אדם שהיו לרוצחים־פעילים — והוא גם איננו מבין בדיוק את הסכנות האיומות המרחפות מעל ראשינו, והמאיימות עלינו ממש, בימים אלה ממש, בארץ זו ממש.

אבי וינברג

פאראנואיד חילוני

זה התחיל במטוס בדרך מלוד לפריס, יום אחרי יום הכיפורים. דיילת מנומסת של „אייר פראנס" הגישה לי את הארוחה: בשר קר ותפל, לחמניה ישנה, מרגרינה במקום חמאה, עוגה עתיקה — בקיצור, אוכל כשר למהדרין שהוכן, כמובן, לפני יום כיפור.
לא, לא ביקשתי אוכל כשר. בכלל לא. הרי אחת הסיבות הטובות לנסוע לחו"ל (אם צריך עוד לשכנע מישהו) היא ההנאה שבאכילת אוכל אחר, והרבה. וכשלא טסים באל־על חו"ל מתחיל כבר במטוס — או כך, לפחות חשבתי. אבל הם רדפו אחרי גם למטוס של חברה צרפתית. ואם פיקפקתי בכך, רדף אחרי גם מכתב אישי מהרב של שרה התעופה, בשלוש שפות: עברית, אנגלית וצרפתית. אגב, בגירסה האנגלית והצרפתית מרגיש הרב הנכבד, שיצרן המזון הכשר שומר כראוי על השבת ועל מועדי ישראל.
אבל, בעצם, זה התחיל עוד לפני כן, ביום הכיפורים, על חופי הכינרת. בחניון עין־גב לא היה מקום פנוי כבר חודשים אחדים מראש. המוני חילוניים נמלטו מבתיהם בערב החג (היו שם המון ירושלמים — מעניין למה), וזמן קצר לאחר שהשתתקו הרדיו והטלוויזיה (למה, בעצם?), המכוניות נעצרו ו„המוני בית ישראל" נאלצו להסתגר בבתים לעוצר השנתי — התפשט ריח הבשר הצלוי — לאו־דווקא כשר — ברחבי החניון הענקי.
אבל כבר בצהריים נסגר הסופרמרקט, הפתוח כרגיל גם בשבתות ובחגים, ובמשרד החניון ביקשו להסדיר את התשלום בערב החג — וסגרו. למחרת, כשמאות אנשים השתזפו או שיחקו על החוף ובמים, אי־אפשר היה לקנות אפילו שתייה קרה או „קרטיב" לילדים, סירות הפדלים (שהן שיא הבילוי לכמה ילדים שאני מכיר) נשארו נעולות, ואם אינני טועה, גם מציל לא היה בחוף.
מסתבר, שהקיבוצניקים של עין־גב החליטו, כנראה לקיים איזו מצווה או שתיים, אבל את החניון המכניס לא סגרו (אנחנו, עם ילדה אחת, שילמנו כ־70 שקל ללילה. משפחה יותר גדולה משלמת יותר). הם פשוט גבו כסף ולא סיפקו את השירותים הנלווים.
ואולי זה התחיל לפני יותר משנה בקיבוץ אחר — רמת רחל, ליד ירושלים. פתאום החליטו שם לסגור את בריכת השחייה בתשעה באב. כדי שלא יהיו אי־הבנות, כראי להסביר שזו בריכה שנשארת פתוחה בכל שבת וחג והיא מלאה או עד אפס מקום. אבל בתשעה באב סגרו, „מתוך התחשבות בלקוחותינו הדתיים". אין צורך לדאוג, גם כאן, כמו בעין גב, לא הפסידו כסף. זו בריכה למינויים בלבד, והם משלמים מראש לכל העונה.
איזה שד בתוכי אומר לי, שאולי אין כאן בכלל בעייה של הדת ושליחיה הרודפים אחרי עד לכינרת או לבריכת השחייה, אלא רדיפת־בצע פשוטה וחילונית בתכלית. אבל השד הזה שייך, כנראה, לפיצול האישיות שלי — לא לפאראנויה. אותו שד הופיע שוב במוצאי יום כיפור, כשהתרגזתי שאני צריך לחכות עד צאת היום הקדוש ולחזור הביתה בחשיכה, למרות שנותרו לי עוד הרבה סידורים אחרונים לקראת הטיסה לחו"ל למחרת היום. „בוקר טוב אליהו", אמר לי השד, „עכשיו גילית את הכפייה הדתית?"

נ.ב. אחרי שחזרנו מחו"ל גיליתי על שקית סוכר של „סוגת" את הכתובת „מפעל שומר שבת". החלטתי לקנות תוצרת אחרת, וכאשר גיליתי בשוק סוכר של „המשביר המרכזי", ארוז בלונדון, קניתי מיד ובשמחה. רק בבית גיליתי על העטיפה את החותמת „בהשגחת הבד"ץ וחסידי בעלזא".
אז תגידו אתם: אני פאראנואיד, או שהם באמת רודפים אחרי?

גיורא מנור

אני מ־ד־זול, עו"ש

ירוס, וירוס, מה אתה רוצה מחיי? הראש כבד, האף נוטף, הגרון ניחר, העיניים דומעות, מצב־הרוח שואף לאפס המוחלט, אתה חש שעוד מעט תשיב את נפשך לבורא (השד יודע, מה הוא יעשה בה ולמה היא נחוצה לו).
האם זה חולירע? איידס? שחפת או מחלה לא־אופנתית אחרת?
לא, מרגיעים אותך הרופאים. זה שום דבר, רק נזלת נפוצה...
המשורר האמריקאי אוגדן נאש כתב פעם שיר חביב בנושא זה, ובו הוא שואל את השאלה הבסיסית: איזה תענוג יש לחיידק, לענות ככה את החולה? למה לו? אין לי מושג, אבל כמאמר הפתגם הגרמני: לכל חיה, תענוג משלה.
מצד שני, הרי מזומן חלמת על 3־4 ימי חופשה, פנאי לקרוא ספרים אחדים שמכבר מצפים לך בערימה, המעוררת את כל ייסורי המצפון, הזקוק לניקוי כימי דחוף, וזו הזדמנות מצוינת להיכנס קצת למיטה ולהתפנק. מנזלת לא

מתים, לא צריך זריקות או חוקן, כי הרי בעזרת התרופות זה עובר תוך ימים אחדים ובלי תרופות גם כן.
טוב, ניכנע למתקפת הווירוסים, הזורמים להם להנאתם (ואני מקווה שלפחות להם זה גורם תענוג...) ברקמות הריריות, או כמה ריריות, נשתה תה עם תימון.
אבל הייצור הערמומי, המעניק לנו את הנזלת, לא אוהב את החום שמתחת לשמיכה. מיד הוא מסתתר, הראש מתבהר, החום הכמעט־לא־נחשב של 37 מעלות נעלם. אתה חש „הרבה יותר טוב", כפי שאתה מבשר, עדיין בקול מעוכה — המזכיר את קולה של מרלנה דיטריך, שתמיד היתה לה שפעת מאוד סקסית — למי שמתעניין בשלומך.
אתה מחליט, שהגיעה השעה לשוב אל העבודה, אל החיים החברתיים, לעסקים כרגיל, כי המשך הרביצה הנעימה בין הכרים נראה פתאום כהתפנקות לא מוסרית.
אבל, ברגע שאתה קם, מתלבש ויוצא לאוויר העולם, שבים כל הסימפטומים המתורבנים. הווירוסים יוצאים במחול צ'רדש סוער ותוך זמן קצר אתה נשבר שוב. זה ממש כמו חשבון עו"ש בבנק.
והרופאים עדיין לא המציאו שום דבר נגד הנזלת, שייקח אותם הווירוס!

יהודה להב

חוש בריא

גירושו של אזרח אמריקני מישראל אינו עניין פשוט. זה לא פשוט, אפילו אם אותו אזרח אמריקני הוא ממוצא ערבי, יליד הגדה המערבית ומתגורר מן העבר השני של הקו הירוק. שכן, זה לא ליברלי ולא דמוקראטי, ובוודאי לא ידידותי כלפי מעצמה ידידותית. וזה עלול גם לעורר שאלות של הדדיות וגמול, ובארה"ב גדול בהרבה מספר הישראלים ממספר האמריקנים בישראל ובשטחים גם יחד. מה יקרה, אם בגלל מעשה הגירוש ניקלע לעימות עם ארה"ב?
וזה בכלל לא נעים. גירוש כזה מעורר בהכרח התנגדות בקרב האזרחים האמריקניים היושבים בישראל, לא רק בקרב האמריקנים ממוצא ערבי; ובהכרח גם בקרב היהודים האמריקניים. זה מעמיד את ישראל במצב לא נוח ומעורר שאלות רבות גם מצד ידידיה. בראש ובראשונה מצד ידידיה. טבעי להניח, איפוא, שאם מחליטים על צעד יוצא דופן כזה, הסיבות לכך מוכרחות להיות כבדות מישקל מאוד. אכן, כך זה בפרשת גירושו של הד"ר מובארק עוואד, יליד הגדה המערבית, אזרח אמריקני, מרצה באוניברסיטת בירזית, שחרב הגירוש תלויה עתה מעליו. לכאורה, בעיני משקיף, שאינו בקי בענייננו, סיבת צו הגירוש יכולה להיראות קלת ערך, מקוממת או אף שערורייתית: ד"ר עוואד עומד להיות מגורש, כיוון שהוא מטיף להתנגדות בלתי־אלימה לשלטון הישראלי בשטחים הכבושים.
אולי יש מי שיטען אפילו, כי זה מעשה מטופש, לגרש אדם בנימוק זה. ככלות הכל, ישראל טוענת כל הזמן נגד הטרור; הנימוק העיקרי לפסילתו של אש"ף כשותף במשא־ומתן כלשהו הוא היותו „אירגון טרור". ובכן, כאשר מישהו מטיף לשיטות אחרות, מנוגדות לטרור, צריך לייחל להצלחתו, לא כן? לא ולא. רק תמימים חסרי־תקנה יכולים להעלות רעיון כזה. את יצחק שמיר לא ירמו ד"ר עוואד ושכמותו. ואת סיעת הליכוד בכנסת על אחת כמה וכמה. את ה„תחייה" בוודאי שלא. סיעת הליכוד מוכנה לעימות חזיתי עם הסטייט דיפרטמנט וגם עם הבית הלבן, ובלבד שלא „יכופפו" את ישראל בעניין זה וד"ר עוואד יגורש. בלי דיחוי. מייד.
סיעת הליכוד מבינה בחוש הבריא שלה, שהסכנה האמיתית אינה נשקפת מאבו נידאל, גם לא מג'ורג' חבאש, וגם מערפאת לא. ד"ר עוואד ושכמותו — הם־הם הסכנה הגדולה. הטרור לא מפחיד. בטרור אף ניתן לעתים להסתייע. בהסתמך על מעשי הטרור אפשר לפרקים להתחמק מדיונים מהותיים, לדחות הצעות, לעכב תהליכים. אבל ד"ר עוואד זה קורא להימנע גם מטרור וגם מכניעה. מה יקרה, אם ביום מן הימים הפלשתינים יאמצו את גישתו של ד"ר עוואד וייאבקו אך ורק בדרכים בלתי־אלימות? איך נוכל אז לשלול את זכויותיהם? האם אז נוכל עוד להצדיק לפני העולם את המשך כיבוש השטחים?
אנשי אש"ף נוהגים להצדיק את מעשי הטרור בטענה, שהטרור מסב את תשומת ליבו של העולם לבעייה הפלשתינית. בלי טרור היא תגשור לתהום השיכחה. אבל גאנדי לא נזקק לטרור, כדי להסב את תשומת הלב לבעיותיה של הודו. גם הפלשתינים אינם זקוקים לאלימות לשם כך. בשיטה של ד"ר עוואד הם עשויים לעורר בעולם לא רק תשומת־לב, אלא גם אהדה לעניינם. ד"ר עוואד זה עוד עלול להמיט עלינו כליה.
הלאה אי־האלימות! יחי הטרור! יגורש ד"ר עוואד. מייד!

יוסף מונדי ■ רשימות מן החבית

איזה דור רקוב

גם אנוכי הוזמנתי למלון הילטון להשתתף במסיבה לכבוד יעקב אגמון. מסתבר שכעבר, גם לי ניתן תפקיד רגעי והופעתי כמרואיין בתיאטרונו של אגמון. לא הלכתי מכמה סיבות טובות. ראשית, אינני אוהב להיות חלק מעדר של אלף מרואיינים. שנית, יש לי טענות קשות נגד אגמון ואני לא מוכן להשתתף בחגיגות שלו כקישוט בלתי מחייב.
שיהיה ברור, אני לא מזלזל ביעקב אגמון. מבחינתי הוא איש פיקח כמו שד, אמרגן מעולה, בכלל „מעאכר", שבנקל יכול היה להיות מינימום ראש ממשלה ומקסימום שר אוצר בממשלה ישראלית, מטעם הליכוד או מטעם המערך. מובן, שאין לי דרישה אינטלקטואלית כלפיו ואינני מצפה לכך שאגמון יופיע לפתע כשעל פניו מסכה של יפה־נפש, או דוקטור לאסתטיקה. בכל מקרה, האיש הזה הוא עסקן בכל רמ"ח אבריו, וזאת כנראה הסיבה לכך שמונה לרכז את חגיגות שנות הארבעים של מדינת ישראל.
והנה, כאן הנקודה המרגיזה אותי, ודווקא בעקב האכילס שלי — „התיאטרון". בשקט־בשקט אירגן אגמון את החלק של התיאטרון המקורי, שצריך לבטא את ההישגים של הדרמה המקורית. כמובן שאין הוא צריך לתת דין וחשבון על העדפותיו, או על השקפת עולמו. אך הבחירה של אגמון מקוממת אותי (זאת לא בחירה מקרית אלא שיטה) ואני חש צורך להגיב עליה בחריפות.
אבהיר את עצמי. כשראיתי ששמי אינו מופיע בחגיגות אלה, כלומר שאף מחזה משלי לא הוכלל במסגרת ההצגות שיופיעו בתיאטרון הבימה, חשתי עלבון צורב. הרי לכל הרוחות, למרות שיש לי אויבים מכל צד, סוף סוף עשיתי משהו בתיאטרון המחורבן הזה, ואפילו הממסד הישראלי זיכה אותי פעמיים בפרסים מכובדים: פרס על בימוי ועיבוד של „מעבר לגבולין" ב„הבימה", ופרס מסקין (אי.ת.אי) על המונולוג מפרי עטי „השיבה לשום מקום", שבוצע על־ידי השחקן גדעון שמר.
לא התעצלתי, והרמתי שפופרת לחגיגות הגביע של אגמון והופניתי לאדם בשם חיים, שלדברי המשרד הוא שותף להחלטותיו של אגמון בשטח התיאטרון. קול דק ומצויץ ענה לי בשחצנות ובגסות רוח. מדבריו הבנתי שאגמון (והוא עצמו) החליטו לפנות אך ורק לתיאטראות מסובסדים ואלה, הפועלים מחוץ למסגרת המסובסדת, אינם באים בחשבון ואינם קיימים מבחינה אמנותית מצירו של חיים ואגמון אדונו. עשיתי גם תחקיר קצר על חיים זה והסתבר לי שהאיש היה בעבר דייל באל־על, ושכיום הוא יושב על תקן של דיין תרבותי אצל פטרוניוס החדש שלנו, מר יעקב אגמון.
אם ברגע הראשון חשתי עלבון אישי, לאחר ששמעתי את הנימוק המכובד — „שאגמון פנה אך ורק לתיאטראות המסובסדים" — הבנתי שאל לי להתרגז באופן אישי אלא להביט על כל העניין הזה מתוך היבט של השקפת עולם מאוד מוגדרת. האמת היא שחיים שלנו, שכעבר התעופף באוויר וכעת נחת על הקרקע האגמונית, אפילו לא הבין על מה אני מתרגז. גם מזכירתו של אגמון לא קלטה מדוע אינני מבין את הבוס שלה: הרי הוא נהג על פי נורמה המקובלת בארץ הזאת, ולכן ברור שרק מי שנמצא בתוך הצלחת — יזכה למנה נוספת. מבחינה זו אינני יחיד ואני שייך למספר רק של מקופחים. מכאן גם למדתי שוב את המכניזם של החברה הישראלית וכיצד היא מגדירה את תרבותה הרשמית. אני גם לא יכול לבוא בטענות צודקות, שהוכיחו עצמן בכל מקום בעולם, משמען שתיאטרון אמיתי צומח לאו דווקא בין כותלי התיאטרון המסובסד, אלא בדרך כלל מחוץ לאותו תיאטרון שמן ושבע.
עלינו להזכיר שוב ושוב, שאם היה כאן תיאטרון משמעותי ששינה משהו, הרי הוא נעשה בשעתו על ידי מיכאל אלמן ב„זירה", שבו הוצגו מחזות אוונגרדים של בקט ויונסקו, ולאחר מלחמת ששת־הימים — התיאטרון הפתוח של הילל נאמן, תיאטרונו הסטירי של חנוך לוין ותיאטרון המרתף שהציג את „זה מסתובב". גם כיום, ישנן להקות שנאבקות מחוץ למסגרת הממסדית, כדוגמת מוטי בהרב, מוטי אברבוך, ניקו ניתאי ואפילו ערבי היחיד של גדעון שמר, המציג את שלום עליכם, נחשבים בעיני אקט תרבותי בעל משמעות עמוקה. אומרים לי שמר אגמון הוא איש בעל השקפות שמאליות ושמשום כך סילק אותו טומי לפיד מהטלוויזיה.

יעקב אגמון. בחירה מקוממת

למען האמת, בעיני אין כל הבדל כין שני האישים האלה. שניהם כנראה באו מאותו הכפר. בצרפת למשל, אנדרה מלראו, שהוא עצמו היה סופר מחונן ושימש בזמן דה גול כשר התרבות, לחם בחירוף נפש נגד הצנטרליזציה של התרבות ובתוקף תפקידו שבר את המונופול של התיאטראות הגדולים, על־ידי הפיכת מועדוני התרבות הרבים הפזורים ברחבי צרפת לתיאטראות מוכרים. מר אגמון, שהשקפת עולמו היא החינוך והתרבות המקומיים, ומתפקד בהתאם, אינו יכול לעלות על דעתו שהמונופול הזה משחית ומעוות את התרבות המקומית, וכן שאינו מייצג את המגוון הרחב והנכון של הביטוי האמנותי התיאטראלי.
במקרה של החגיגות האלה, אין להאשים את התיאטרון המסובסד בהעדפת שם זה או אחר. ברור שהם מגינים על האינטרסים שלהם. הפעם קיימת רק כתובת אחת, יעקב אגמון. מה חשבת לך אגמון, שכולם מטומטמים ונשתוק לך?
יש כנראה אנשים שלעולם לא ישתחררו מהתסביך הסטליניסטי... הוא אלי, אלי... איזה דור רקוב.

בני בליעל

שוב „העיר". אני קורא ב„העיר־2" מריביו על מחזהו הישן־חדש של יוסף בר־יוסף, „אנשים קשים". הנה לכם מחזאי שאני מכבד, למרות היותו הניגוד המוחלט שלי. שימו לב, רבותי, זו אינה ביקורת, אלא מאמר, המסקר העלתו של המחזה מחדש. והכותרת, בהתאם לרוח „העיר": „יותר מדי תה". הבנת את זה יואלי? כותרת המאמר היא כבר ביקורת שלילית על המחזה נטרם הוצג לקהל הרחב.
זה אינו מקרה אצלם. לפני חודשים אחדים, כאשר עשיתי חזרות ל„זה מסתובב" בשפה האנגלית עבור פסטיבל אדינבורו, הגיע אלי בחור צעיר מטעם „העיר", שרצה לכתוב מריביו על החזרות. הזמנתי אותו לחזרה רגילה ולאחר שבוע מצאתי ב„העיר" השמצה גסה. תפסתי את הבחור ושאלתי אותו מדוע נהג בצורה כזאת, הרי לא הזמנתי אותו להצגה, אלא לחזרות אישיות וסגורות. הבחור המבוהל נשבע, שהעורך שינה לו את כל הכתבה.
יש להניח, שבמקרהו של יוסף בר־יוסף ובמקרה שלי, אותה יד זדונית משנה מלים ומשמיצה בניגוד לכל כללי האתיקה העיתונאית. ב„העיר" זו נורמה של התנהגות, הרי המבקר הרגול שלהם גם היה הלקטור של המחזות שהוצגו בפסטיבל „עכו" (היינו האיש שבחר את החומר) וגם האיש שכתב את הביקורת על המחזות האלה.

שתי המלצות

אתם, הגרים בצפון הארץ, רוצו לתפן לראות את התערוכה של רולנד טופור. אם אינכם יכולים לנסוע לפאריס, הנה עיר האורות הגיעה אליכם. טופור הוא צייר בעל יכולת סאטירית אדירה, הוא יונק את השראתו משני מקורות בסיסיים: יהדותו העמוקה ותרבותו הצרפתית, שלתוכה נולד ושבה הפך לאשף ולרב־מג. אל תחמיצו.
בימים אלה מוצג ברחבי הארץ סרט חמוד להפליא בשם „מי הנערה הזאת", בכיכובה של מארדונה. אני אוהב את הבחורה הזאת ואפילו כתבתי במסגרת המדור הזה, לפני שנתיים, שיר הלל עליה. המבקרים הישראלים המלומדים שבקושי יודעים למלמל משהו אנושי, קטלו את הסרט בטענה שהיא, מארדונה, אינה שחקנית וזה לא סרט. עבדכם הנאמן, בניגוד לחכמים האלה, קובע שזה כן סרט, ומאדונה, מלבד היותה זמרת מצליחה, היא גם שחקנית משגעת. פרט לכך, בסרט הזה יש סוף־סוף חוש הומור מטורף ולפעמים הוא מצחיק עד דמעות. רוצו!

רולנד טופור. מן התערוכה בתמן

רק"ח והמתקדמת. דף חדש?

ביום רביעי השבוע ארע דבר ברחוב הערבי. ראש עיריית נצרת ח"כ תופיק זיאד, ועו"ד כאמל דאהר לחצו ידים. האירוע ההיסטורי התרחש לא בסתם רחוב בעירים נצרת, כי אם בכנסת ישראל. בציבור היהודי ירימו רבים גבה. וכי יוסי שריד וגאולה כהן לא יושבים מפעם לפעם ומשוחחים על דא ועל הא. וכי זיאד ודאהר לא שיתפו פעם פעולה בעיריית נצרת — הראשון כראש עיר, השני כסגנו?

הציבור הרחב, בעיקר היהודי, אינו מודע לעומק השינאה, לעומק היריבות בין רק"ח והמתקדמת. תופיק זיאד הוא מרק"ח וכאמל דאהר הוא מהמתקדמת. במשך למעלה משלוש שנים, למעשה מאז קמה המתקדמת, קיימת טינה אדירה בין שני המחנות, שינאה חסרת מעצורים ותהום עמוקה ביותר. אישים, שרק לפני שלוש וחצי שנים היו ידידים, חדלו לדבר. קרובי משפחה הפסיקו לשוחח. תופיק טובי, תופיק זיאד, מאיר וילנר, רואים אוויר כשמתי פלד ומוחמד מיעארי באים לקראתם. מיעארי ופלד אינם אומרים מלה או חצי מלה, מטוב ועד רע, לח"כי רק"ח.

ח"כים יהודים מהימין, וגם מהמרכז והשמאל, מתקשים להבין את עומק היריבות. לרבים מהם היא מזכירה את האיבה שהיתה בין ההגנה לאצ"ל ולח"י לפני קום המדינה. אלא שבניגוד לימי הסזון — למתקדמת ולרק"ח יש מכנה משותף רחב ביותר, בהרבה מאוד תחומים, ולא רק בנושאי חוץ וביטחון.

לחיצת היד זיאד־דאהר מסמנת ראשיתו של מפנה, כך על כל פנים סוברים במתקדמת. „קומוניסט אורתודוכס כמו זיאד, לא סתם ישנה את עורו, וילחץ יד ליריב שלו", אמר לנו אחד מראשי המתקדמת. אולם, במתקדמת לא רק נרגשים, ולא רק מביטים בצורה פאסיבית על מהפכים היסטוריים. „אלטרנטיבה", החלק היהודי במתקדמת, כבר קיבל החלטה על הפסקת־אש חד־צדדית עם רק"ח. „לא נענה להשמצות, לא נתקיף, נאבק לשיפור ביחסים", אמר השבוע מזכיר המתקדמת בכנסת, חיים הנגבי. נראה, כי בקרוב תקבל כל המתקדמת את טאקטיקת ההתקרבות לרק"ח. בישיבת מזכירות המתקדמת, שתיערך בקרוב, תובא להצבעה הצעה, שהסעיף הראשון שלה, קובע חד־וחלק: „הנהלת הרשימה תפנה אל הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הישראלית בהצעה לקיים דיון משותף על הדרכים הנאותות והאמצעים הראויים, לשיכוך המתיחות בין שני הגופים, כדי לפתוח דף חדש ביחסים ביניהן".

מה גרם למפנה? בעיתונות הערבית התפרסמו ידיעות, כי אש"ף וגורמים פלשתינים אחרים קראו לשתי המפלגות להתפייס ביניהן, לעשות שלום־בית, לטובת העניין הערבי. שתי המפלגות אמרו בתגובה כי הן עצמאיות, וכי אינן מקבלות תכתיבים של גורמים חיצוניים. ובכל זאת, נראה כי הקריאה עשתה את שלה. על החברים מן השורה בוודאי, אולם גם על הצמרת. בינתיים, בשיחות פנימיות לא מחייבות אף הועלה כמת־קחודת הרעיון של בלוק פרלמנטרי עם רק"ח בשנה הקרובה — עד לפני חודשים ואפילו חודש, זה היה בבחינת חלום באספמיה. באותה הצעת־החלטה למזכירות המתקדמת נאמר גם, כי „הנהלת הרשימה סבורה, כי בתנאים השוררים בארץ ובאיזור חייבים כל כוחות השלום לעשות יד אחת במאבק למען כיבוד זכויותיו הלאומיות של העם הפלשתיני, למען הכרה באש"ף כנציגו, למען כינוסה של ועידת שלום בינ"ל. במתקדמת אמרו לנו השבוע, כי בשלב הבא ינסו ליצור מגע עם מפ"ם ור"צ, כדי שגם הן ישתלבו בבלוק הפרלמנטרי.

במתקדמת טוענים, כי יש אנשים ברק"ח בדרג המנהיגות השני והשלישי, הקוראים להנהגה שלהם להפסיק את האש נגד היריב, כולל בעיתונות המפלגה, ולהגיע להידברות עם מיעארי ופלד. תמיכת ערפאת בתהליך המדיני יוצרת, לדעת אותם אישים, רקע לשיתוף־פעולה כזה. במתקדמת טוענים, כי אין סיכוי לרשימה משותפת בבחירות הקרובות, אולם הפשרה ביחסים עשויה להביא להסכמי עודפים, ומה שלא פחות חשוב — הימנעות הדדית מהשמצות.

נאום בדר, מזכיר חד"ש בכנסת, אומר: להד"ם. לא ראיתי את זיאד ודאהר לוחצים ידיים, אולם גם אם עשו כן אין לזה משמעות פוליטית. יש הבדל בין יחסים חברתיים ועניינים פוליטיים עקרוניים. לפני כשבוע התקיימה במוסקבה פגישה בין מאיר וילנר, תופיק טובי וליאון זהבי, ובין ראשי אש"ף על כל גווניהם. הסיכומים בפגישה התפרסמו בכל העיתונות שלנו בארץ.

אחד מהם קבע, כי יש צורך בהבנה בישראל, לשם איחוד כל כוחות הדמוקרטיה והשלום, להשגת יעדים מסוימים. הם פורטו בהחלטות. יתכן שבמתקדמת הבינו, כי יש כאן קריאה לשתי המפלגות להליכה ולשיתוף פעולה. אנחנו לא הבנו את הקריאה בצורה כזו. אולם מעבר לכך, גם אם תבוא קריאה כזו, רק"ח היא מפלגה עצמאית. השיקולים שלנו הם ענייניים ולגופו של עניין. אנחנו לא מקבלים הוראות מגורמים מבחוץ. החזית (חד"ש) פתוחה, יש לה מצע ועקרונות משלה. מי שרוצה להצטרף אלינו, כאדם בודד, גם מהמתקדמת, מוזמן.

אבנר רגב, מזרחן, ממומחי המערך לנושא הפלשתיני, בעבר איש שירות הבטחון, סבור כי המתקדמת הרבה יותר נכונה לשיתוף פעולה מאשר רק"ח. לדעתו, האחרונה מפרשת את הקריאה של אש"ף לליכוד השורות כהמלצה בלבד. אלקטוראלית, רשימה משותפת תזכה בשמונה מנדטים, במקום השישייה שיש לחד"ש ולמתקדמת גם יחד. מי שמצביע היום למפלגות היהודיות הציוניות (עבודה, מפ"ם), וכן נמנעים רבים, יתמכו ברשימה משותפת. הרשימה תהיה אטרקטיבית לצעירים, שזו הפעם הראשונה הולכים לקלפי. שמונה מנדטים למערך חד"ש־מתקדמת, עשויים לקבוע מי ירכיב את הממשלה הבאה. מצד אחר, מערך כזה לא יהיה שותף בשום קואליציה. אף צד לא יסתכן בהרמת משא כזה.

שפירא יוצא לחזית

„שמת לב", השיח בפנינו השבוע אחד מראשי ש"ס, „בניגוד לכל המפלגות החרדיות והדתיות האחרות, אצלנו בבית האווירה שקטה וטובה. אין מלחמות פנימיות. אין ליכלוכים הדדיים".

ואכן, בש"ס מקדישים את חודשי החורף להיערכות אירגונית לבחירות הקרובות. למרות שנותרה שנה תמימה עד להליכה לקלפי, קיימת הסכמה בקרב כל המי ומי בש"ס ובמועצת חכמי התורה, כי החמישייה הראשונה של המפלגה בבחירות תיראה כך: הרב־השר יצחק פרץ, סגן השר רפאל פנחסי, מנכ"ל משרד הפנים אריה דרעי, ח"כ שמעון בן־שלמה ומזכ"ל ש"ס יאיר לוי.

בש"ס מעריכים, כי בהשוואה לארבעה ח"כים בכנסת הנוכחית, יהיו למפלגה חמישה ח"כים בכנסת הבאה. בחמישייה הראשונה נפקד שמו של ח"כ יעקב יוסף, בנו של הראשל"צ הקודם עובדיה יוסף. מנהיגי ש"ס אומרים בחיוך: „לא נדיח אותו מהכנסת. נשכנע אותו כי לימוד גמרא חשוב יותר". שמעון בן־שלמה נותר ברשימה, למרות היותו ח"כ רע, כיוון שלש"ס אין מועמד טוב יותר מקרב בני העדה התימנית.

שם חדש לרוב הציבור בארץ, כולל החרדי, הוא יאיר לוי, מזכ"ל ש"ס. לוי שנולד בטבריה, הוא חוזר בתשובה וממקורבי אריה דרעי. הוא אחראי על הקמת רשת סניפי ש"ס, „אל המעיין", ברחבי הארץ, כולל בעיירות פיתוח ושכונות מצוקה. לוי שירת בצה"ל בתפקיד קרבי, בדרגת רס"ר ונחשב יונה בהשקפותיו המדיניות. דרך אגב, גם פרקליטה של ש"ס, עו"ד דוד גלס (בעבר ח"כ מפד"ל. היום חבר מרכז העבודה), הוא יונה פוליטית.

מול הוודאות והשקט בש"ס, אגו"י ממשיכה לסבול ממשבר קשה וממושך. כך, למשל, לא כונסה מועצת גדולי התורה, הגוף העליון במפלגה, כבר למעלה מחמש שנים. מקורבי אגו"י חוששים כי הרב ש"ך, פטרונה של ש"ס וחבר מועצת גדולי התורה, יורה לחסידיו הליטאים האשכנזים לשלשל בבחירות הקרובות לקלפי פתק של ש"ס. במקרה כזה עשויה אגודת ישראל להתדרדר עד למנדט בודד.

גם בנושאים האישיים צפויה באגו"י מלחמת גוג ומגוג. אברהם שפירא ומנחם פרוש מייצגים בכנסת הנוכחית את החסידים והמתנגדים. בינם לבין עצמם היחסים קרירים לחלוטין. הם אמנם מדברים ביניהם אך אינם משתפים פעולה בשום נושא. חסידי גור ששלחו לשתי הכנסות האחרונות את שפירא, נזכרו השנה, כי שפירא

הרב שפירא. מי בחמישייה הפותחת

איננו למעשה גור. הם יבקשו בכנסת הבאה, להחליף את יו"ר ועדת הכספים בחסיד גור אותנטי. לפי שעה נוקבים בחצרו של פנחס מנחם אלתר, אחיו של הרבי מגור (הרבי עצמו חולה), בשמות שני מועמדים, משה ארנשטין ראש עיריית בני־ברק, והקבלן המליונר משה חיים שינפלד. האחרון, גם הוא איש בני־ברק, שירת בצה"ל. באגו"י של סוף שנות השמונים זה נחשב, הפלא ופלא, יתרון. שינפלד, כך טוענים אנשי הרב אלתר, יציג פן אחר של אדם חרדי. יהיה לו גם יותר קל במגעים עם הרוב החילוני בכנסת. לשינפלד יש יתרון גדול אחר כחסידות גור, הוא בונה בעיר החרדית עמנואל. כידוע, אסר הרב היונה ש"ך על חסידיו, בתכלית האיסור, לעבור לגור בשטחים בכלל ובעמנואל בפרט.

באגו"י מדברים גם על החלפתו של הח"כ הישיש פרוש (75) ב„מתנגד" צעיר יותר. בינתיים לא נוקבים בשמות. יש עוד זמן, טוענים. הח"כ הממולח, מעוניין כי בנו מאיר (30), חבר מועצת עיריית ירושלים, יחליף אותו בכנסת, כפי שירש אותו בפעילות המוניציפלית. לשם כך שולח אבא מנחם, את הבן, מאיר, מדי שישי־ושבת, להפגין נגד הקרנת הסרטים בבית אגרון ובקולנוע אורנע בירושלים. אלא שמקורבים ורחוקים לאבא מנחם טוענים כי הבן מאיר נפל הרחק הרחק מהעץ.

אברהם שפירא, ריב אברום בכנסת, מודע למצבו הקשה בקרב חסידי גור. לפיכך הוא הגה לאחרונה את הרעיון, וכעת הוא בוחן אותו בש"ס ובפועלי אגודת ישראל (ורגירדו), של חזית דתית חרדית בבחירות הקרובות; חזית שתתמקד בשלושה נושאים הלכתיים, מיהו יהודי, כשרות ושבת. שפירא מעוניין לעמוד בראש החזית, אך אין ספק כי יסכים גם למקום השני, אחרי הרב־השר פרץ. כדי לשפר את הסיכויים להקמת חזית כזו, וכדי להבטיח את עתידו האישי, דואג יו"ר הכספים להיפגש, לעתים מזומנות, גם עם הרב ש"ך למגינת ליבם של חסידי גור.

בסיעת ש"ס בכנסת לא כולם אוהבים את הפוליטיקה של שפירא. לדעת הח"כים, יו"ר ועדת הכספים מקפח אותם, לטובת מוסדות הדת והאברכים האשכנזים. כך, למשל, שלח מזכיר ש"ס בכנסת צבי יעקובזון, ביום שני השבוע, מכתב מחאה חריף לשפירא, בו נאמר מפורשות, כי הנ"ל קובר בוועדת הכספים נושא, כמו שיפור המשכנתאות לבני ישיבות, וסיפור המצוקה הכספית של המוסדות התורניים. הנושא הראשון, לדברי יעקובזון, קבור בוועדה שנה וחצי והשני שנה. המזכיר, המודע למלחמות הפנימיות בעולם החרדי, מציע לשפירא, כי הישגים בשני נושאים אלו ייזקפו בעיתונות החרדית גם לזכותו, למרות שש"ס היא שיזמה את הדיון בהם במליאה. „אנא גאל את ההצעות האלו", מסיים המזכיר את מכתבו לשפירא, „העלה אותן לדיון בוועדתך, גם אם בהצעות נציגי ש"ס עסקינן, שכן נושאים אלו הם כציפור נפשנו".

גירוש — הפן האנושי

מחמוד אל־חטיב, אשר היה העורך של היומון תומך אש"ף, א־שעב, ממזרח ירושלים, גורש ללבנון לפני 13 שנה בדיוק — בנובמבר 1974. היום, כאשר מנתחים את הצדדים הפוליטיים של הכוונה לגרש את ד"ר מובארכ עווד, מנהל המרכז ללימודי אי־אלימות במזרח ירושלים, ראוי להזכיר כי לעונש הגירוש מתלווים צדדים אנושיים קשים. מקרהו של מחמד אל־חטיב מדגים את הצדדים האנושיים של הבעיה הפלשתינית, וכאשר אנו מדברים על מדיניות כזו או אחרת, ראוי לזכור כי בסופו של דבר מדובר בבני אדם, ולא רק בנוסחאות פוליטיות. המקרה של האיש הזקן הזה מציגים את המשמעות והאנושית של מה שקרוי „שיתוף הפעולה בין ישראל לירדן נגד הפלשתינים".

מחמוד אל־חטיב גולה היום ברבת עמון, ואילו בניו מתגוררים במזרח ירושלים. מח־מוד אל חטיב הוא עיתונאי מתון, שישלם מחיר כבד על כשרונו. היה בעל טור בעיתונו א־שעב וגורש בשל חיציו המושחזים. בניו המשיכו בדרכו, והוציאו במזרח ירושלים עיתון בעל מגמות פלשתיניות אנטי־ירדניות ברורות — „אל־מית'אק" — אשר תקף לא רק את מדיניותן של ישראל ושל ירדן, אלא גם את מדיניות אש"ף של ערפאת. „ירח הדבש" בין ישראל לבין ירדן הביא על העיתון כליה. לאחר שישראל קיבלה את דעת ירדן לסגור את העיתון. בני אל־חטיב נחשבו בלתי רצויים גם בישראל וגם בירדן, והתוצאה: האב לא יכול היה לראות את בניו, הבנים לא יכלו לבקר את אביהם. ישראל לא הירשתה לאב המגורש לחזור לביתו במזרח ירושלים — ולו לביקור. ירדן מנעה את כניסת הבנים לרבת עמון, וכללה אותם ב„רשימה השחורה" של תומכי אש"ף האסורים במעבר לירדן.

לפני שלושה שבועות זכו הבנים לראות את אביהם למשך שבוע בביתו שבירושלים „בזכות" מות האם. כמחווה יוצאת מן הכלל, הירשתה ישראל להכניס את הגופה לקבורה בעיר הולדתה של האם — חברון, והתירה לאב לעשות את שבוע האבל במחיצת ילדיו. אבל, השבוע היה קצר מאוד — כמו כל שבוע מן הסוג הזה. עתה, האב־הזקן נמצא בודד וגלמוד, ללא משפחה, ברבת־עמון. כל ילדיו מצויים כמאה קמ' מזרחה — מרחק שכמוהו כנצח. האב לא מורשה לראות את ילדיו — הילדים אינם יכולים לבקרו ולסעוד אותו. אין כמעט איש בעל השפעה במערכת הביטחון בישראל, שהבנים לא פנו אליו לחוס על הזקן. אחד הבנים, ד"ר סופיאן אל־חטיב, אומר: מחבל שמניח פצצה מקבל עונש קצוב, כבד ככל שיהיה — ואחר־כך משתחרר, אבא לא הניח פצצות — הוא עסק במקצועו כעיתונאי. לאחר שגורש התרחק מכל פעילות פוליטית, בתקווה שמישהו ירחם עליו. האם מענישים אותנו לנצח?

בימים אלה מתהפכת חרב הגירוש מעל ראשו של ד"ר מובארכ עווד. ניתן לנתח ניתוחים מלומדים את עונש הגירוש — ונעשה זאת בהזדמנות קרובה. אבל, יש לזכור ולא לשכוח: זה קודם כל סיבלם של בני־אדם.

פנחס ענברי

דפים לספרות

עורכת: יעל לוטן עורך משנה: אילן שיינפלד

איור משל אשר בר־אמת, מתוך סיפורו של פלה יצחקי, „קיבוץ של פעם", שראה אור זה עתה בהוצאת ספרית הפועלים.

הרומן הארצישראלי במיטבו

יעקב סימן טוב

אהרון ראובני: עד ירושלים
הספריה — הוצאת הקיבוץ המאוחד,
ספרי סימן־קריאה, בית הוצאה כתר,
1987

הסופר אהרון ראובני (מקודם: שמישלוביץ) נודע בזכות שתי יצירותיו, „עיצבון" ו„עד ירושלים" — שבה נדבר במאמר זה — כאחד מגדולי סופרי ארץ־ישראל בתקופת העלייה השנייה.

ראובני היה דמות מורכבת וקונטרוורסלית. פרשת חייו וגלגולי הרעיוניים — האינטלקטואליים דייה לפרנס ביוגרפיה ספרותית מרתקת של אישיות שצמחה אל תוך המאה העשרים, בעשותה בשלושה מוקדים חשובים בתולדות העולם ובחיי העם היהודי: ברוסיה שעל־סף המהפכה, בלב ליבה של התסיסה הרעיונית והחברתית שקבעה רבות את פני המאה העשרים, בארצות־הברית של ראשית המאה ובארץ ישראל בשלהי השלטון התורכי, כשעבד במערכת עתון „האחדות" יחד עם מנהיגי תנועת הפועלים הארץ־ישראלית, דוד בן גוריון, יצחק בן־צבי, יעקב זרובבל ואחרים.

ראובני נולד בשנת 1886 בפולטאווה, אוקראינה, עלה לארץ בשנת 1910 ומת בירושלים בשנת 1971. הוא ואחיו יצחק (בן־צבי, לימים נשיאה השני של מדינת ישראל) היו פעילים משחר נעוריהם בהגנה העצמית היהודית באוקראינה ובתנועה הציונית. בשנת 1904 נסע לארצות הברית, לשם היגרו המוני יהודים ממזרח אירופה, אך הורדו לחזור לרוסיה לקחת חלק במהפכת 1905. הוא נאסר, הוגלה לסיביר וברח כעבור שנים ממקום גלותו כשמגמת פניו לארץ ישראל. אלא שמסלולו היה הפוך מן המקובל. לא מן המערב מזרחה, אלא מן המזרח הרחוק אל המזרח התיכון. בדרכו חצה את סיביר לעבר גבול רוסיה־יפן, משם לחרבין, הוואי, שנחאי, סינגפור, ציילון, הודו ומצרים — ומקץ שנה הגיע לחוף יפו ומשם לירושלים. הכרותו הבלתי־אמצעית את עמי אסיה, אירופה ואמריקה ותרבויותיהם, וכן כשרונו הרב לקלוט שפות וניבים, העמיקו בו את כושר ההתבוננות בבני־אדם ובתהליכים חברתיים, ועל כל פנים, חידדו בו את חוש הביקורת. למרות מעורבותו בתנועות אידיאולוגיות רחוק היה מלהתמכר לדוגמות אידיאולוגיות ולהערצת מנהיגים. תכונה זו הטביעה חותמה על טיב כתיבתו הספרותית, הביקורתית והפובליציסטית, וקבעה לימים את מערכת יחסיו עם הממסדים הפוליטיים והספרותיים בארץ ואת סוד הליכתו בשוליים רוב שנות חייו. ברומנים שלו מחיי ארץ־ישראל ניכרת נטייה יוצאת־דופן לגבי סופרי העלייה השנייה, לעצב את המציאות והטיפוסים עיצוב ריאליסטי, מנוער ממגמתיות, מאידיאליזציה או מהשראה אידיאית. דב סדן, בשרטטו את קווי המיתאר של התפתחות ספרות העלייה השנייה, ראה לנכון להכתירו כמי ש„נעשה אבי הסיפורת הריאליסטית הארצישראלית..."

ההכרה וההתעלמות

גודל יצירתו של ראובני בתודעת הקורא העברי מוזר במקצת. סופרי דורו ומבקריו קיבלוהו מלכתחילה בעין אוהדת. יוסף חיים ברנר, שהיה באותה העת הסמכות הספרותית המרכזית בארץ־ישראל ובעולם היצירה העברית, הכיר בערכו הסגולי ובכוחו כמספר מקורי, דאג לפרסום יצירותיו ואף תרגם אחדות מהן מאידיש לעברית. בגליון „הפועל הצעיר" משנת 1914, כותב ברנר על סיפורו של ראובני „על יד הקיר":

„א. ראובני מוסר רשמי־הסתכלותו במשפטים ברורים, מדוייקים. סגנונו גוכל עם סגנונם של ספרי־מרע מעולים — ומטרתו מושגת לרוב על הצד היותר מוצלח. ביחוד גדול כוחו בכארקטרולוגיה, בהארת אופי הנפשות הפועלות בסיפוריו..." הסופר המבקר והעיתונאי א"ן בן־ישי (שערך, אגב, בירושלים בשנת 1922 שבועון ושמו „על המשמר"), העריך את ראובני כ„הראשון לשורת המספרים העבריים, שהתחילו לכתוב על חיי ארץ־ישראל בלשון בני אדם, בלי אותו שמץ והלוי הממותק של זיוף ואקזוטיות העשויה בידיים."

והנה, לנוכח הערכות כאלו ואחרות בנות־זמנו שלא המתינו למשפט ההיסטוריה, נשאלת השאלה, מדוע בכל זאת נגזרו על יצירתו של ראובני שיכחה והתעלמות וכמעט אלמוניות במשך עשרות שנים, עד שנגאלו מגורל זה בשנות השישים בידי דור חדש של סופרים ומבקרים מנותני הטון ומעצבי הנורמות הספרותיות בארץ — נתן זך, דן מירון וגרשון שקד — שמצאו בו, כל אחד מנקודת־הראות שלו, פנים רבות־עניין וקבעו כי יצירתו היא מן המעולות שבספרות העברית הארצישראלית במאה העשרים, ואף הביאו לכך שיזכה בפרס ביאליק בשנת תשכ"ט ומדוע מאז ועד צאת הטרילוגיה במסגרת „הספריה", לא זכתה יצירתו של ראובני לתהודה מו"לית ראויה לשמה אמנם, הוצאת „עם עובד" נתנה דעתה בשנות השישים לחשיבות יצירתו של ראובני, אך הוציאה רק את „שמות", חלקה האחרון של הטרילוגיה.

לשאלת השיכחה וההתעלמות עד ה„גילוי" של שנות השישים, דומני שהתשובה נעוצה במקצתה בטיב אופיו האישי של ראובני, ומקצתה בגורלן של יצירות ספרות קשות (כביכול) לקריאה, התובעות מן הקורא מאמץ וקשב. ראובני היה, כאמור לעיל, איש קשה־מזג, שמערכת יחסי הציבור שלו היתה פשוט גרועה, ועל כך נתוספה גם תפיסת־עולם שלא עלתה בקנה אחד עם תפיסת־עולמם של מנהיגי היישוב והממסד הפוליטי הספרותי. באותם הימים ראובני לא זו בלבד שעזב את מפא"י בטריקת־דלת צורמת, אלא אף תקף קשות, בכתב ובעל־פה, את מנהיגיה הגדולים של מפא"י — ובראשם ברל כצנלסון — שאיש לא העז או לשלח בהם את חרצובות לשונו ולערער על מעמדם המוסרי. מובן שמצב־דברים כזה יפעל אך ורק לרעת סופר ביישוב כפי שהיה אז, כאשר יכולתו של סופר לצאת לאור ולזכות בהכרה היתה תלויה הרבה מאד בתמיכתם המוסרית והחומרית של המימסדים למיניהם, ביצירת דעת־קהל אוהדת ובהתייחסות לכתביו.

המריבות שבשוליים

הידחקותו של ראובני לשוליים הספרותיים, אל הבדידות של יוצר ללא מתנה וחבורה, היתה בלתי־נמנעת. מתוך עמדה של זאב בודד בשולי שדה הספר נרחק אל במות ספרותיות חסרות השיכות של חוגי הימין — הגם שלא בא בקהלם מבחינה רעיונית או פוליטית — כגון „בוסתנאי", „דואר היום", „הבוקר" ו„העולם". מעל במות אלה שילח חיצי־ביקורת קטלניים לעבר הסופרים העבריים בני־זמנו — וכן האפיגונים של ביאליק ותו בני חבורות „טורים" ו„כתובים", שנסתופפו בצילם של שלונסקי, אלתרמן וא' שטיינמן. המעיין באסיפת מסותיו „ספרות הווי" (1940) יתרשם על־נקלה מלהט הפולמוס ומחריפות הטון, מן היצר הבלתי מובן לקטול כמעט כל גילוי ספרותי בנימוקים מנימוקים שונים. כל המהלך של המודרניזציה בשירה הצעירה נראה בעיניו כסתם משחקי־מילים דל תוכן ומבע, וגילויים החשובים בפרוזה, כגון הזז, היו בעיניו תופעות חסרות־עניין. איש לא יצא נקי מלפניו חרץ... מיעקב וארגין.

לצד כתיבתו המסאית והביקורתית עסק רבות לפרנסתו בתרגום והעשיר את אוצר העבריות במיטב היצירה העולמית ובכללה יצירות בלזאק, סטנדאל, אפטון סינקלייר, גיאורג ברנדס, גונקור, אנאטול פראנס, גיאורג לוקאץ' ועוד.

הז'אנר הריאליסטי ואף הנאטורליסטי בסיפורת האירופית של המאה התשע־עשרה הוא שקבע את דרכו של ראובני כסופר, הן בסיפוריו הקצרים בתולדת דרכו והן ברומנים הבשלים המאוחרים.

פרופ' גרשון שקד מפנה אותנו בספרו „הסיפורת העברית 1880‑1980" אל הבחנותיו הספרותיות, המעניינות לשעתן ולזמן הזה, של ברנר על סיפור אחד של ראובני. לדעת שקד, הבחנותיו של ברנר קיימות ועומדות לעיון הולמות את כלל יצירתו של ראובני. „בסיפור זה," אומר ברנר, „בבאלת שקרמו לו... מראה ראובני במה שנוגע לתורת הספרות, עד כמה אותו הסיפור הריאלי עוד לא נתיישב כלל וכלל, כאשר ידמו רבים, ועד כמה עוד כוחה של צורה סיפורית זו לעשות רושם."

שלושה שהם אחד

שלושת חלקי הטרילוגיה „עד ירושלים" הם בעצם שלוש יחידות העומדות כל אחת לעצמה כיצירת ספרות נפרדת. עובדה היא כי קוראי הרומן „שמות" — השלישי בחלקי הטרילוגיה — שיצא ב„עם עובד" בשנות השישים לא חשו בחסרון כלשהו מבחינת רצף הסיפור ורקע גיבוריו. הוא הדין גם בשני החלקים האחרים.

מה בכל זאת מאחד שלושה ספרים נפרדים אלו, מלבד העובדה הפורמלית שגיבורים מסויימים בספר אחד מופיעים גם בספר אחר? וליתר פירוט: בספר הראשון הדמות הראשית היא ציפרוביץ, מנהל החשבונות במערכת עתון „הדרך", לצידם של אישים מרכזיים במערכתו, חיים רם, ברנצ'ק וסולודוכין (אם נתעקש לראות ביצירה רומן־מפתח לא נתקשה לזהות במערכת עתון „האחדות" את הדמויות ההיסטוריות בן־גוריון, בן־צבי ויעקב זרובבל).

בספר השני ציפרוביץ נעלם לחלוטין (הצליח לברוח לחו"ל מפני סכנת גיוס לצבא התורכי), והגיבור הראשי הוא הסופר ברנצ'ק, שהיה דמות שולית בחלק הראשון. בספר השלישי מאיר פונק הוא הגיבור הראשי, והוא תואר כדמות משנית בחלק השני, ואילו בחלק הראשון נפקד מקומו מכל וכל, ולעומת זאת, הסופר גדליה ברנצ'ק מוזכר בחלק השלישי ממש בעמוד האחרון, כמי שנתבשר על מותו של מאיר פונק.

התשובה לשאלה זו נעוצה ברושם האווירה המיוחדת האופפת את הסיפור, אווירתה של עיר ותקופה מוגדרת בדיוק.

כיצד מצליח ראובני להשתמש בחומרי מציאות חומקת, מתגנדרת, ארעית, וליצור רושם של מלאות החיים ועומקם, של דמויות מסוכסכות יצוריות בשר־ודם?

אני רואה בדרכו ובאמנותו של ראובני ב„עד ירושלים" מספר מרכיבים יסודיים. המרכיב הראשון — התבוננותו במציאות ומנו מנוערת מכל נטייה אידיאולוגית. הוא מביט בשלטון התורכי הנכבד והנבער, במנהיגים היהודיים שפעלו ביישוב ובבני היישוב גופם, בלי־שום כחל ושרק. גיבוריו נחשפים במלוא העקיבות הפסיכולוגית, ברקיות והגהגותם — על פחדיהם, יצריהם, חולשותיהם ואף לפעמים מעלותיהם. גם משאוריהם וגם המנהיגים הגדולים נתונים בתוך שואה. נראה של המציאות הפוליטית השלטונית וכל שעה משעות יומם היא להם שעת עמידה מול בחירה במלחמת קיום, פשוטה כמשמעה. מקצת גיבורי הטרילוגיה, שנתפרסמה בשעתה בהמשכים בעיתות, היו גם קוראיה. תוך כדי כתיבתה והתהוותה כחו האמנותי של ראובני עמד לו ליצור מרחק נאות מעמיתיו כדי לתארם מתוך פרספקטיבה פסיכולוגית והיסטורית. מאחורי התיאורים נזהר תמיד הסופר על מניעיהם הפנימיים כיהכם לוטשו שהם נתונים בו כשאלה מרכזית — ה„להתעתמן" ולהתגייס לצבא התורכי או להיות מגורשים מן הארץ? הסופר יוצר את הפרספקטיבה הנאותה מעמיתיו־גיבוריו קוראיו על ידי שהוא מנתח את המנטליות שלהם ניתוח היסטורי־סוציולוגי. על ידי אקספוזיציה מסאית הוא מצליח ליצור רושם שמדובר בגיבורים בעלי רקע עמוק, במילים אחרות, הוא כמו מרחיק את המראה מספר פסיעות מן הדמויות. עולמם הייצרי של אחדים מגיבוריו שרמיזן רק ביניהן לבין הגיבור „התלוש" ביצירות ברנר וגנסין, הנכשלים בחיי הרגש שלהם ובמימוש יחסיהם עם הנשים, עולם ייצרי זה מוסיף אף הוא לדמויות מימד של עומק היסטורי ונפשי. מרכיב יסוד שני הוא בתיאור האימה של השלטון העותמאני, שלטון המטיל מבוכה, מפורר את מבנה החבורות והמשפחות ומבריחן ב„אוניות האחרונות", ולבסוף עושה שמות בריקמה החברתית ובנפש היחיד. הכל אכזרי, חשוף עד קצה שורשי העצבים. השלטון התורכי מתואר בספר זה בצבעים נטורליסטיים עזים, במלאות של פרטים וכגזירת־גורל ביולוגית. להוציא יצירתה של דבורה בארון (הגולים) וסיפורים אחדים של ברנר, לא מתואר השלטון התורכי בימי מלחמת העולם הראשונה בארץ ישראל בשום יצירה אחרת בספרותנו, במלוא אימתו התפלצתית — בסכנת הקיום היומיומית שריחפה על ראשי בני הישוב, שוועות טבח הארמנים באנטוליה חילחלו בעצמותיהם. האימה התורכית מתוארת הן כחיזיון אפוקליפטי ברמות הארבה היורד על הארץ ומשחיתה והן בפרטי־פרטים של הפקידות, אנשי השורה, משרדי המושל, בית־הכלא, מנהגי השוחד והשלטונים, ודמות־דיוקנו של גאמל פחה, המצויירת להפליא במרום מושבו באוגוסטה ויקטוריה.

העיר העתיקה־חדשה

מרכיב היסוד השלישי — והוא־הוא המלכד יחדיו את שלושת החלקים — הוא תיאורה של העיר ירושלים כגיבורת הסיפור. ירושלים האפופה אימה ועוני, ברחובותיה, בין סימטאותיה ובחדרי־חדרים רוחשים גיבורי הטרילוגיה. הבתים והסימטאות מתוארים במלאות נטורליסטית, ודומה עליך, כי גודש הפרטים — צחנת הביוב, ערימות האשפה, הקור והטחב, הדרכים הבוצניות והרחוב הראשי הסלול משער יפו מערבה — מעמיד ישות פיזית וחיה, שבעת־ימים, עייפה, קודרת ומצפה לבאות.

הדגשת הפרטים ויצירת רושם של יושן וקדרות נותנים עומק הן לתקופה המתוארת, הן לנפשות הפועלות והן לעיר עצמה. ישבתי וחישבתי שירושלים עתיקת־יומין זו שראובני מתארה היתה בסך־הכל בת חמישים שנה (המדובר בירושלים שמחוץ לחומות) וכי שכונות מסויימות המתוארות בת והאך ניבנו.

יש איזו סימטריה מעניינת בין החלקים השונים וקצב ההתרחשות האומרת דרשני: החלק הראשון ענייננו באנשים פוליטיים, מנהיגים ועורכי־עיתון — לאמור, בחבורה שבמרכזו עולמה ניצבת התודעה החברתית. החלק השני מעמיד במרכזו אדם יחיד, הסופר ברנצ'ק ואת בעייתו כסופר המחפש גאולה פרטית־אישית וגאולת יצירתו הרוחנית. החלק השלישי חודר לתוך עולמה של משפחה מן היישוב הישן בירושלים ומתאר את השמות שעושה בה צוק העתים, את הרס הערכים של משפחה חרדית ואת סוף־התאבדותו של מאיר פונק, הגבר היפה, ההירואי המסורי, התאבדות שמניעיה נשארים בגדר שאלה לענות בה לקורא, ועל כל פנים מרמזות לכיווני פתרון שונים. יגאל שורץ, מהדיר הספר, מצביע באחרית־דבר מצויינת, על עובדה מעניינת, כי בפונק מתרוצצות שתי מגמות, החיים והמוות, וכי לא במקרה רגע ההתייחדות של מאיר פונק עם אסתר „מתואר באותה הלשון כמעט שבה מתוארת ההתאבדות."

מותו של פונק, אליבא דיגאל שורץ, „מסמן בעת ובעונה אחת גם את סופה של תקופה העומדת כל העת בצילו של אותו כוח מרכזי מאיים ומאיין, וגם את סופה של תקופה חדשה המרומזת באותו תינוק קטן, שנולד לפונק שעה שפונק כבר לא היה בין החיים."

הישג אמנותי מרשים

באשר לי, אהבתי מכל חלקי הטרילוגיה את החלק השני, „האוניות האחרונות", שגיבורו הסופר ברנצ'ק. דומני שראובני העמיק בחלק זה יצירה עמוקה במבנה וחושנית בתפיסה הכוללת, שעניינה תהליך כתיבתו של רומן, הסופר בתוך מתח פנימי בין גישושיו של הסופר אל עולם החוץ והחוויות לבין ייסורי הכתיבה. התהליך הזה שרוי במתח קיומי קיצוני של רצון להישאר בחיים ולגאול יחד עם זאת את היצירה מכיליון. מוטיב הנסיון להבריח את כתב־היד של הרומן שלו בתוך ארגז לגמל יפו כדי להטעינו על האניה האחרונה, אילוציו של הסופר לנטוש את הארגז בגמל, מציאתו לאחר ליל תלאות והחזרתו לחדרו על ידי אותו הסבל שהעבירו אל הגמל יממה אחת קודם לכן, הוא כשלעצמו הישג אמנותי מרשים. אני מעז לערוך השוואה בין קטע זה לבין הקטע ביצירתו של א.ב. יהושע „מולכו", שבו נוסע עם מולכו ושם הנערה הרוסיה היהודית, ארגז המטען שלה למערב ברלין וסופו שהוא שוקע במרתף בית המלון. גם כאן וגם כאן הארגז נושא בתוכו משהו מאד מהותי (אצל יהושע איננו יודעים כלל מה בארגז), לעולמו וקיומו של בעליו, עד כדי היותו לחלק בלתי־נפרד מישותו. תנועת הארגז ושילטולו יוצרים מתח של ציפיה לדעת מה יעלה בגורלו ובמילא בגורל בעליו. אין כל ספק — „עד ירושלים" ראוי הוא לכבוד סגירתו של כל שוחר ספרות.

מרסל פרוסט — הרומאניסטן הטוטאלי

א. ב. יפה

(שיחה עם פרופ' מ. בילן)

השנה, 55 שנה אחרי מותו של מרסל פרוסט ויובל שנים לאחר הופעת הכרך האחרון של הרומאן רב־הכרכים שלו, „החיפוש אחר הזמן האבוד", ששלושת חלקיו האחרונים יצאו לאור לאחר מות הסופר, פקעו זכויות בני־משפחתו ושל המו"ל שלו (הוצאת גאלימאר) על היצירה, והיא שרויה עתה „ברשות הרבים". משמע, כל הרוצה בכך יכול לבוא ולהוציא מהדורות חדשות של „החיפוש", בשלמותו או בחלקו, וכל מי שבידו מצויים כתבי־יד של פרוסט, יכול מעתה לפרסם אותם בלי להזדקק להיתרם של אלה שהזכויות היו בידיהם על פי חוק.

ואכן, שלושה מו"לים צרפתים מן הגדולים ביותר נזדרזו להוציא לאור את „החיפוש" בצורה מחודשת, והם מבטיחים — גם „משוכללת" יותר. הוצאת פלאמאריון־גארנייה מסרה בידי אחד הפרופסורים לספרות שהוא מומחה ידוע ליצירת פרוסט, ז'אן מילי, הכנת מהדורה חדשה של „החיפוש", שתסטה מן הנוסח הקאנוני הראשוני, שהוא, כפי המסתבר, מלא שגיאות ושיבושים; מהדורה חדשה זו נערכה על־פי כתב היד המקורי, והופיעה בעשרה כרכים קומפאקטיים. הוצאת לאפון הושיבה צוות מומחים, בראשותו של ברנאר ראפאלי, להכין את הנוסח שלהם, שיופיע בשלושה כרכים גדולי־ממדים. ואילו הוצאת גאלימאר, שרק ב־1954 הוציאה את המהדורה המתוקנת שלה בסידרת „פליאד", בעריכתם של שני מפקחים של משרד החינוך, ועבודתם נפסלה בידי המומחים שביקרוה קשות, נזדרזה עתה למסור בידי ז'אן־איוו טאדייה, פרופסור צעיר מן המומחים הגדולים ליצירת פרוסט, להכין מהדורה חדשה, והוא צירף לטקסט היסודי נוסחים חליפיים שנמצאו בכתבי־היד והערות, והוסיף כאלף עמודים למהדורתו. ונוסף לאלה, פירסמה הוצאת גראסה נוסח חדש של „אלברטינה נעלמה", נוסח שהיה ברשות משפחת מוריאק, שבאה בקשרי חיתון עם משפחת פרוסט, ועתה ההדירה את הנוסח הזה נכדתו של פראנסוא מוריאק, נטלי.

העיתונות הצרפתית הקדישה בשבועות האחרונים עמודים רבים במוספיה הספרותיים לאירוע זה, שיביא אולי לידי „גילוי" פרוסט מחדש, לחשיפת פנים חדשות ביצירתו. ביקשנו לדעת את יחסו של פרופ' מאכס בילן, שאף הוא הירבה לעסוק בפרוסט, וכיום הוא מלמד בחוג לספרות צרפתית באונ' תל־אביב, לעניין זה — ולפרשת פרוסט בכללה. על השאלה הספציפית, האם נודע ערך מוחשי למהדורות החדשות לגבי הערכת יצירתו של פרוסט, השיב לנו פרופ' בילן:

„לדעתי, לא ישנה הנוסח דבר מבחינת התייחסותו של קהל הקוראים הרחב ליצירה זו. אמנם, נודעת לו חשיבות מסויימת לגבי החוקרים, העוסקים ביצירת פרוסט, ולחסידיו המושבעים, אלה הצמאים לכל מלה חדשה וכל שורה נוספת שיצאה מתחת לעטו. אבל לא יותר..."

שיחתנו עם פרופ' בילן נסבה על מרסל פרוסט בכלל, על ערך יצירתו וגם על היבטים חברתיים ויהודיים הקשורים באישיותו. שאלנו אותו, האם תמיד היה מעמדו של פרוסט כה מבוסס בספרות הצרפתית כפי שהוא כיום, חמישים וחמש שנה לאחר מותו?

מ. בילן: „כלל וכלל לא. כהתחלה לא עסקו בו הרבה בביקורת. כידוע לך, הוא שלח את כתב־היד הראשון שלו להוצאת גאלימאר, הלקטור שלו היה אנדרה ג'יד, והוא פסל אותו על הסף. הוא זכר את מרסל פרוסט כדמות מוכרת בטרקליני הצמרת, סנוב ר"ל, ולא ייחס כל חשיבות לרומאן שלו. לימים התחרט כמובן, כתב לפרוסט דבר התנצלות, והתפייס איתו. כבר בתחילת שנות העשרים החלה הביקורת הצרפתית לתת דעתה על כרכי „החיפוש" שהיו מופיעים בזה אחר זה בהוצאת גאלימאר (לאחר שהכרך הראשון הופיע בהוצ' גראסה, על חשבון המחבר...). אך כהתחלה ראו בו רומאניסטן מסוגו של באלזאק, המתאר את החברה בת־זמנו. בשלב השני, ראו בו מעין תיאורטיקן של הספרות, בעיקר לאחר הופעת מסתו „נגד סנט־בוו", שנמצאה בעזבונו. ואלו בימינו רואים בו רומאניסטן טוטאלי, אולי גדול הרומאניסטים של תקופתנו. בשנים האחרונות גילו אצלו חוקרים ומבקרים היבטים שאיש לא נתן עליהם דעתו בעבר. ככל שחלו תמורות באופנות הספרותיות, נתגלו גם אצל פרוסט היבטים התואמים את הזמן הזה. למעשה, אפשר למצוא אצל פרוסט הכל, ממש הכל. גם ביקורת החברה, גם ביקורת הספרות, גם אתיקה, גם חדשנות סיגנונית וכו'. אני אישית הערכתי ביצירתו בעיקר היבט אחד: שאני מכנה אותו „תחייתו של הגיבור המיתי." בעיני, נהפך היוצר לגיבור של מיתוס עתיק. במובן מסויים הוא ממשיך את טוויית הטיפוס של היוצר הגאון של המאה הי"ח, לגביו הספרות היא מעין דת, או נכון יותר — אמונה. ואכן, ישנה נימה רליגיוזית ביצירתו, אם כי הוא עצמו לא הזדהה עם שום דת. היוצר (המשורר) תפס את מקומו של הגיבור המיתי והיצירה נהפכה לגילגול של האיניציאציה, החדירה למהות הדברים, ההכרה העמוקה של התוך. פרוסט רצה להשתחרר מהתגניית הזמן והמקום. להגיע למעמד של עצמאות, שיחרור ואי־תלות. להגיע לדרגה של פרישות ונזירות, ואמנם הוא חי גם את חייו המוחשיים בהתבודדות ובהסתגרות, כל עוד עסק בכתיבת יצירתו הגדולה, כלומר — עד נשימתו האחרונה. לבסוף, גילה פרוסט את החיים האמיתיים בגרעין היצירה. אותו גילוי המיתוס של הזמן, של התלה בחיים. אלה שלושת השלבים המקבילים להתפתחותו של הגיבור המיתי; ומעניין לציין כי פרוסט עצמו רואה בדרך זו ממש אורח־חיים, ולא ניסיון שולי, אחד מני רבים. ומכאן נובעת גם האתיקה המיוחדת שלה. זהו סוד ה„מודרניות" שלו ועמידתו במבחן הזמנים."

— פרוסט יכול להיחשב יהודי לפי ההלכה, שכן אימו היתה בת למשפחת וייל היהודית, יחד עם זאת הוא קיבל בילדותו חינוך קתולי. האם דברים אלה משתקפים ביצירתו?

מ. בילן: „פרוסט לא יכול היה להתחמק מהשפעת הנצרות, ככל יוצר אירופאי. אך זו היתה בעיקרו של דבר השפעה רוחנית־אמנותית ולא דתית. אני מוצא ביצירתו יותר יסודות יהודיים מאשר נוצריים, למרות העובדה שהוא לא היה בקי ביותר בערכי היהדות. למשל, נטייתו לספיריטואליזאציה של המציאות היא בעיני נטייה יהודית ייחודית. האתיקה שלו היא יהודית. נטייתו להיות פתוח להשפעות ולקלוט ערכים מסביבתו... כמו כן, הרצון למזג את האמנות עם החיים."

„אמנם, מרסל ספג בשנות ילדותו יותר מראות וחוויות נוצריות מאשר יהודיות. אבל אין להסיק מכאן כי היה קרוב יותר לנצרות. להיפך, אני מוצא אצלו יותר יסודות של הגות יהודית. מידת המודרניות שלו מתבטאת בתפיסה המקרבת את היהדות אל עולם הנצרות. בספיגת רוח יוון באמנות ובפילוסופיה ונטייתה לתוך עולם היהדות. אך בעיקר אני מוצא כי פרוסט שמר אמונים לערכים היסודיים של המוסר היהודי. והדבר בא לידי ביטוי במומנטים קריטיים בחייו, כמו, למשל, בימי משפט דרייפוס, כאשר האיש הזה, שהיה כביכול רחוק מהוויות העולם, נקט עמדה ברורה, חד־משמעית."

— מה ידע פרוסט על מקורות ההגות והמוסר של היהדות?

מ. בילן: „תשמעני, שלא הרבה... ידיעותיו היו די מוגבלות. והניסיון של חוקרים אחדים להשוות את דרך־כתיבתו עם סיגנון התלמוד, אינו נראה לי. אבל, כדאי לציין כי אלבר תיבודה ניסה לערוך השוואה בין מרסל פרוסט לבין מונטיין, בעל המסות בן המאה הט"ז, ויש בה משהו מרתק. משותפת לשניהם הקונצפציה של היצירה כמסה, משותף גם הנסיון לתפוס בכתיבתם את מכלול־החיים, אותה שאיפה אל הטוטאליות... פרוסט, כמו מונטיין לפניו, חיפש בכל אדם את ייחודו האינדיבידואלי, את הצד האנושי החד־פעמי. עניין המעמד החברתי או הייחוס לא עניין אותו. הוא אמר פעם כי אנו מוצאים תגובות זהות אצל משרתת ואצל גבירת מן החברה הגבוהה. גם אצל מונטיין תמצא אותה קירבה של התייחסות אל האדם."

— מה היה יחסו לאמו?

מ. בילן: „יחס חם ביותר, הוא היה קשור בה מאוד בילדותו, ונשאר חי בצילה עד אחרית ימיה. תמיד נזהר מאוד שלא לפגוע בה. בגלל אימו לא יכול היה לגשת לכתיבת הרומאן הגדול שלו כל עוד היתה בחיים. היא, כמו כל אם יהודיה, רצתה שהוא יגדל להיות אדם־מן הישוב, נשוי, מבוסס, מכובד. והוא נאלץ להסתיר מפניה את נטיותיו ההומוסקסואליות. ולא יכול היה לפרסם בחייה אותם כרכים מן הרומאן שלו — ואולי אף לא לכתוב אותם — שבהם מתגלות בבירור נטיותיו אלה. הרגשת האשמה שלו כלפיה באה לידי ביטוי גם ברומאן, כאשר הוא מתאר את מותה (בהסוואה של מות סבתא)... באמצעות האם נשאר פרוסט קשור במנטאליות מסויימת, שניתן להגדירה כיהודית."

— האם הושפע פרוסט מסופרים אחרים, מן הקודמים לו או מבני דורו?

מ. בילן: „אמנם, כראשית דרכו הוא ספג השפעות מן הרומאניסטים של המאה הי"ט. אך לא היתה זו השפעה מהותית, מכרעת. והוא ביקש להשתחרר ממנה בדרך משלו, חיבר שורה של פאסטישים, פארודיות, על כתיבתם, וככך נהפך מסופר מושפע למבקר, הרואה את כל הפגמים שלהם. ואגב, כל יצירתו היא בעצם מזיגה של אסתטיקה וביקורת... אח"כ הושפע במידה מסויימת מפרוזאיקן לא־מפורסם, פול דז'ארדן, שממנו למד את השימוש בזרם התודעה. אך התלמיד עלה בהרבה על רבו... המומנט המכריע בחיי פרוסט היה אותו המומנט כאשר גילה את האפשרות של המזיגה, האיסוף הטוטאלי של חוויות ומראות, ריגושים ומחשבות. ואז נטש את חיי הרגע, את החברה והבילויים, והסתגר בחדרו שקירותיו מצופים שעם, כדי שקולות ורעש מן החוץ לא יחדרו לתוכו, על־מנת להעלות בכתב את תחושותיו."

— האם אתה מסכים להשקפה כי פרוסט הקים את יצירתו בתיכנון מדוקדק, באילו היתה קתדראלה?

מ. בילן: „איני סבור כי עשה זאת בכוונה תחילה. אמנם, הוא אגר במשך שנים רשימות שבהן רשם את התרשמויותיו וחוויותיו משנות חייו הפעילים, אך כשעה שניגש לכתיבת הרומאן הגדול שלו, כתב כשטף, כדרך אסוציאטיבית, ולא על פי תרשימים ותוכניות עשויים מראש, כפי שעשו למשל סופרים מסוגו של אלבר קאמי, שהיו עורכים תוכניות מדוקדקות ליצירותיהם. הרומאן של פרוסט הוא ספירה מחזורית, רבת דמויות ופרשיות הקשורות זו בזו, אך הכל מתנהל בה באורח ספונטאני, לא לפי תיכנון קר... מכאן גם אותם „בעיר־חסר" שנהפכו לשיאים ביצירה, אותה מזיגה של סיפור עם יסודות לירייים, בעיקר בפרקים שבהם הוא מתאר פרשיות־אהבה, כ„סוואן" או „בצל הנערות הרכות"."

— האם השפיע פרוסט על הרומאניסטים שבאו אחריו?

מ. בילן: „איני סבור כי יוצר כפרוסט יכול להקים אסכולה ספרותית משלו... הוא כה מיוחד־במינו, כה ספציפי... אמנם, אחריו, שוב אי אפשר לכתוב כפי שכתבו לפניו, אך אי אפשר היה גם לכתוב בדיוק כמוהו. כי „החיפוש אחרי הזמן האבוד" איננו רק רומאן, זוהי צורת־חיים, דרך־חיים, שבה נודעת לאמנות אוטונומיה מוחלטת. רבים האמנים שחלמו על כך, ביקשו להשיג זאת, במאה הי"ט למשל סטיפן מאלארמי בשירה ופול סיזאן בציור, אך דומני כי בתחום הרומאן רק פרוסט הצליח בכך. וזהו סוד עמידתו במבחן הזמן, אי־התיישנותו."

— בני דורו סיפרו גם על חולשותיו. כיצד נאבק על פירסום יצירתו, כיצד לא היה מהסס לבקש ממבקרים שיכתבו עליו, כיצד היה אפילו כותב במו־ידיו רשימות על ספריו ושולח אותן לעתונים כדי שיפרסמון בעילום־שם...

מ. בילן: „אלה חולשות של סופר גדול. פרוסט לא האמין כי אי פעם יהיה מפורסם וגדול, אבל הוא האמין ביעודו, ועל כן סבר שזה לגיטימי בהחלט לפלס לעצמו דרך..."

— ומה היה יחס הביקורת אליו?

מ. בילן: „בחייו הופיע רק מאמר חיובי אחד עליו. אחרי מותו הופיעו מאות ספרי פרשנות, אלפי מאמרי ביקורת שרובם מביעים התפעלות והערכה. אמנם, ישנם גם כיום המסתייגים ממנו, אך הם לא רבים. המארקסיסטים דחו אותו בשנות השלושים והארבעים, אך לאחר שהשתחררו מן הקלישאות שלהם, התחילו להעריכו כראוי לו. האקזיסטנציאליסטים דחוהו מטעמים שלהם, סארטר לא קיבלו מעולם, אך בסופו של דבר הודו גם הם בטעותם. בקריאה קשובה יגלה אצלו מה שמצאו אצל קאפקא."

פרופ' מאכס בילן

מאכס בילן, פרופסור אמריטוס בחוג לספרות צרפתית של אוניברסיטת תל־אביב, הוא יליד יוון שקיבל את שני התארים הראשונים באוניברסיטת איסטנבול ותואר דוקטור באוניברסיטת נאנט שבצרפת. הוא פירסם שירים וסיפורים, קובץ על מחשבת האיסלאם, מחקרים ומסות ספרותיות. כמה ממאמריו וסיפור אחד תורגמו לעברית ופורסמו בחוברות „קשת" שבעריכת אהרן אמיר.

בעבודת הדוקטוראט שלו ביקש פרופ' בילן לעמוד על יסודות החדירה לתוך המציאות

והכרתה ביצירותיהם של דידרו, רוסו, ואלרי, פרוסט, בלאנשו וארטו. פרק בעבודתו מוקדש למלומד הרומני מירצ'יא אליאדה שבילן הושפע מתורתו על התהוות האמונות והמיתוסים. לדעתו, ירש המשורר בן־זמננו את סגולותיו של גיבור המיתוס והמשיך בדרך מודרנית את התפתחותו.

עבודתו המשנית של בילן מוקדשת ליחס שבין הדיאלקטיקה למבנה ביצירה הספרותית. כאן הוא עוסק ביצירותיהם של אנדרה ג'יד ואלבר קאמי, ומעמת אותן עם יצירתו של פרוסט, המצטיירת בעיניו כיצירה החובקת זרועות עולם, התופסת את הטוטאליות של החיים. פרוסט הצליח, לדעתו, במקום שסופרים אחרים נכשלו. ואם ג'יד עצמו הודה כי נכשל ביצירת המיתוס החדש, הרי שנצחונו של פרוסט בולט. וזהו הניגוד בין היצירה הסינכרונית והדיאכרונית, שהאחת מגיעה למימד המיתי והשניה אינה משיגה זאת.

פרופ' בילן שייך למחנה הסופרים הכותבים צרפתית בישראל. הוא עצמו עסק ביצירותיהם של אחרים מקודמיו ומעמיתיו, מילבאואר, לוינסון, וגם ביצירותיהם של אלה היושבים כיום בארץ כגון קלוד וויזה, מישל אליעל ואחרים. הוא ציין בהרצאותיו בסורבונה על הספרות הפראנקופונית בישראל, גם את תרומתם של הפילוסופים, הגב' אמארו־וואלנסי, סטיפן מוזס, אנדרה נהר ועוד.

תיסמונת תומאס צ'אטרטון

יעל לוטן

על שירי פטמה נאסרי

יום אחד, בשנת 1768, קיבל הסופר האנגלי הוראס וולפול, מחבר „טירת אוטראנטו", מכתב מנער בן 16 תושב העיר בריסטול. במכתבו הציע לו הנער, תומאס צ'אטרטון שמו, יצירה עתיקה, פרי־עטו של נזיר בן המאה ה־15 בשם תומאס ראולי. לדבריו, מצא את כתב־היד בעליית־גג של כנסיה. בתחילה עודד וולפול את הנער, אולם עד מהרה דחה אותו בגסות. במשך השנה שלאחר מכן הציף הנער צ'אטרטון את כתבי־העת, הוצאות הספרים וכמה מסופרי הדור ומשורריו ביצירות שונות, חלקן מאת אותו נזיר מדייוואלי, וחלקן פארודיות מבריקות על יצירותיהם של כמה מגדולי הדור בספרות האנגלית, כגון סמולט, פופ וגרי. אך בינתיים הוא רעב ללחם ובאוגוסט 1770, בטרם מלאו לו 18 שנה, שם קץ לחייו.

לימים התברר שצ'אטרטון המציא את הנזיר ראולי וחיבר את כל יצירותיו, בשירה ובפרוזה. אך אין גם כל ספק שהוא היה אחד מן היוצרים המוכשרים ביותר בספרות האנגלית, וקשה לשער לאילו שיאים היה מגיע לולא מותו בטרם עת.

באותה תקופה ממש פירסם סקוטי בשם ג'יימס מקפרסון את הפואמה הגאלית, העתיקה־כביכול, „פינגאל", ולאחריה את האפוס „טמורה", אותו ייחס למשורר גאלי קדום בשם אוסיאן. כבר אז היו אנשים שהטילו ספק במהימנותן של יצירות אלה — כמו, למשל, ד"ר ג'ונסון — אך רבים וטובים האמינו בהן ואף הושפעו מהן ביצירתם — כמו, למשל, גיתה. כיום ידוע לכל שמקפרסון עצמו חיבר את היצירות הללו, אך איכותן האמנותית המצויינת עומדת בעינה.

בימינו אלה היה המקרה הידוע של רומין גארי, שפירסם בשנותיו האחרונות כמה ספרים תחת השם אמיל אז'אר, וגרם מבוכה רבה למבקרי הספרות. אלה כבר תרצו את דינו כסופר מודרן ומיושן שמיצה את עצמו. כאשר הופיע סיפורו הראשון של אמיל אז'אר, „כל החיים לפניו", יצאו הכל מגידרם מרוב התפעלות. על אף העובדה שהיה ידוע כי יש קשר כלשהו בין אמיל אז'אר לבין רומין גארי, ולמרות שבספר זה, כבספריו האחרים של הסופר החדש, יש לא מעט סממנים המזכירים את יצירתו של גארי, לא העלו המבקרים על דעתם שהשניים הם אחד. גארי היה טיפוס אריסטוקראטי, קצין צרפתי, דיפלומאט ואיש העולם הגדול. אמיל אז'אר היה בחור פשוט ממוצא צפון־אפריקאי, שגדל בביבים של פאריס, וכתיבתו היתה רוויה חוויות והתבטאויות שלא־יכלו לבוא אלא משוליה המפוקפקים ביותר של החברה הפאריסאית. וכך, אף כי גארי לא עשה כמעט שום מאמץ להסוות את זהותו האמיתית של אמיל אז'אר, האמת לא נודעה עד אשר מצא לנכון לפרסמה בעצמו, בהתרסה מבודחת (ראה את אחרית־הדבר לסיפרו „עפיפונים"). פרשה זו היתה חייבת להדריך מאוד את מנוחתם של מבקרי הספרות והחוקרים, אך עד כה, כמדומני, העדיפו להתעלם ממנה. כנראה שהמבוכה היתה רבה מדי.

ולמה אני מעלה נשכחות אלה כיום? — מכיוון שכשבוע שעבר פירסמנו כאן שיר מפרי־עטה של משוררת ערביה צעירה, תושבת יפו, בשם פטמה נאסרי, ומן הראוי שנספר לקוראינו את אשר התרחש קודם לפרסום אותו שיר ולאחריו.

שיר זה — ועימו עוד אחר, המופיע כאן היום — הגיע אלינו בדואר, עם מכתב־לוואי וכתובת ביפו, אך בלי מספר טלפון. שני השירים עשו עלינו, חברי המערכת, רושם עז. עם זאת, היו בנו ספק מסויימים וסקרנות רבה כאשר למחברת. הועלתה ההצעה שעוד בטרם נמסור את השירים לסידור, נשלח מישהו לאותה כתובת ביפו ונברר האם באמת מתגוררת שם אשה כשם פטמה נאסרי. וכאן השתמשתי בסמכותי כעורכת המדור הספרותי, והחלטתי לדחות את הבירור עד לאחר הפירסום, וזאת למרות שסממנים מסויימים בשירים עוררו גם את ספקנותי באשר לזהות מחברם.

שאלתי את עצמי, מה אנו עושים כאשר אנו מקבלים שירים טובים מאדם לא ידוע בעל שם יהודי מובהק — הרי אין אנו מזדרזים לשלוח שליחים לוודא אם הוא קיים עוד בטרם נדפיס את פרי־עטו! לפיכך, אם אכן הגב' פטמה נאסרי חיה וקיימת, ואם נשלח אליה שליחים לוודא את עצם קיומה עוד בטרם פירסמנו את שיריה, יהיה בכך עלבון, הפגנת התנשאות מובהקת, גם לאומית־תרבותית וגם מאצ'ואיסטית. ולכך לא הסכמתי. השירים היו טובים בעיני כולנו, כולל הספקנים שבינינו, שהבחינו בסממנים לא־ערביים ברימויים, בכתיב ובסיגנון. השירים עמדו, אם כך, בקריטריון הראשוני לקבלתם לפרסום. גם אם לאחר מכן יתברר שפטמה נאסרי לא היתה ולא נבראה, השירים היו ראויים לפרסום, וזה העיקר.

ביום שישי הופיעה משבצת במדור הספרותי של „הארץ" ובה סיפר עורך המדור, בני ציפר, כיצד נרעש למראה השיר שקיבל — הוא השיר המופיע כאן — ונסע לחפש את המשוררת, וכיצד גילה עד מהרה את זהותו האמיתית של המחבר, וכיצד הלז, אחרי התכחשות קצרה, הודה שהוא הכותב. מר ציפר לא פירסם לא את השיר ולא את שם המחבר, ורק יעץ לו להשאיר את המחאה הפלסטינית לפלסטינים.

זוהי, כמובן, עמדה לגיטימית ואין לי ויכוח עימו. אך תפיסתי שלי שונה. לו היה כאן מעשה הטעייה ממושך ושיטתי, יתכן שגם אני הייתי פוסלת אותו. אך כבר באותו בוקר התקשר אלי המשורר שמעון צמרת וסיפר לי שהוא מחבר שיריה של פטמה נאסרי (ראה משבצת). לדעתי היתה זו זכותו המלאה לעשות מה שעשה — ממש כפי שהיתה זו זכותו של רומין גארי לכתוב בשמו של נער צפון־אפריקאי מפרוורי פאריס, וכפי שהיתה זו זכותם של יורם קניוק לכתוב את „ערבי טוב" ושל ישראל אלירז — לכתוב את שירי ג'ורג' מתיא איברהים.

המשורר הפלסטיני הנודע מחמוד דרוויש טען לא מכבר, ששירת המחאה הישראלית שנכתבה בזמן הפלישה ללבנון נבעה לא מהשתתפות בסיבלם של הפלסטינים, כי אם אך ורק מצער על הקורבנות הישראליים (אילן שיינפלד הגיב על דברים אלה במאמרו „כיצד ידברו המשוררים?" שהופיע במדור זה לפני שבועיים). והרי לך מילכוד מורה: אתה פסול אם אתה מזדהה ואתה פסול אם אינך מזדהה... דעתי האישית היא שההזדהות עם סיבלו של האחר, של כל אדם באשר הוא, היא סימן־ההיכר המובהק של ההומאניזם לעומתה, ההתנכרות לזולת היא סימן ההיכר המובהק של הלאומנות והגזענות. האדם היוצר מזדהה ביצירתו. ואביא כאן עוד דוגמה אחת ובה אסיים: הסופר הרוסי הלא־יהודי אנדריי סיניאבסקי בחר לכתוב תחת השם היהודי המובהק אברם טרץ, דווקא בשנים כהן היתה אווירה אנטישמית חזקה בברית המועצות, לימים נודעה זהותו — כיום הוא חי בצרפת — אך לא שמעתי שהיה מי שפסל את התחזות הזו, כביכול.

הקריטריון העיקרי — מבחינת הפרסום לפחות — חייב להיות איכות היצירה ולא זהות מחברה. כל קריטריון אחר עלול להיות נגוע בהתנשאות ובפטרוניות או להיפך, בהתרפסות. מפני אלה עלינו להישמר.

נ.ב. — ומה לדעתכם יקרה, אם יתברר שהיה כאן משחק־הטעייה כפול, אם לפתע יציג שמעון צמרת את המשוררת פטמה נאסרי ויספר כיצד תיכננו ביניהם את כל התרגיל הזה?

שמעון צמרת
מי היא פטמה נאסרי

לפני מספר שבועות אמרה לי תלמידה ערביה, כבת 20, הלומדת לימודי־ערב בבי"ס יהודי, בו אני עובד, לערך כך: „הנה, אתם, מתכננים את חגיגות הארבעים שלכם, מביאים אמנים מרחבי העולם, בונים אולמות, מקימים במות, פונים לגרפיקאים, מכינים פלקאטים, מנסחים פירסומות וכו' וכו', ואילו אני שנולדתי כאן, גדלתי כאן וכנראה גם אמות כאן, אני מרגישה שבשבילי אלו היו כמו ארבעים שנה בקבר." כך אמרה לי ערביה ישראלית כבת 20, בלי מרירות, בלי תוכחה ובלא עמדה של מטיפה בשער. והדברים, ככל שנאמרו בפשטות ומתוך השלמה, נפלו עלי כרעם והממו אותי באותנטיות שלהם.

בפעמים אחרות סיפרה, כבדרך אגב ובטון מבודח־משהו, כיצד התאמצה להיות „מוסרית ליהודיה כשרה" כשעבדה בניקיון במוסד מסויים בתל־אביב, וכיצד היא מתלבשת, לעיתים קרובות, מחופשת ל„שרתה בצה"ל" (כך, ממש במילים אלה!) כדי לטייל בדיזנגוף ובאלנבי. דברים פשוטים, אבל בעלי אמת קיומית מזעזעת. חשבתי בליבי על עשרות אלפי נערות ערביות כדוגמתה, שאינן מתגוררות בכפר או במדבר, אלא במרכזי הערים חיפה, תל־אביב, רמלה, יפו, לוד, עכו ועוד. כך נולד שם העט: פטמה נאסרי. ומי היא פטמה נאסרי?

בשבילי פטמה נאסרי היא קודם כל בן־אדם שנולד בארץ אל תוך סיטואציה־פוליטית־קיימת, והיא מציירת לה כאל תופעה טבעית. אין היא מזיקה, אין היא מתווכחת ואין היא מתלוננת, היא רוצה רק „ליהנות מהחיים" באמצעות הנתונים שבידיה. בשבילי פטמה נאסרי היא זו שיש בה תרבות ערבית, אבל יש בה גם תרבות ישראלית. כעלמה הנדרשת לממש את נעוריה, היא מתאמצת להתלבש, לדבר ואף להיראות „ישראלית". והיא כנערה השומעת את התוכניות, השירים והפרסומות שכולנו שומעים, והחשופה לאמצעי התקשורת העבריים לא פחות משאני חשוף. כל שניסיתי הוא לתת ביטוי לתחושת העוול המתעמקת־וההולכת סביב הנושא, ולהשיג באמצעות הפסוודונים התייחסות אובייקטיבית ותשומת־לב מירבית לבעיה עצמה, מבלי שאף רבב משמי האמיתי, על הקשריו הספרותיים, ידבק בה ויפגום בצלילותה.

טעותו המרכזית של בני ציפר, בדברים שפירסם ב„הארץ" בשבוע שעבר, אינה בכך שחשף את העניין — למרות הבטחתו הנמרצת שימנע מזאת — אלא בכך שעמד וכינה אותנו — את המשוררים שבין נושאי שירתם נכלל גם היבט זה של ההוויה הישראלית — כ„ישראלים מסויימים אוהבי ערבים". כינוי, שיש בו קונוטאציות ברורות. אסור היה לו, כעורך המוסף הסיפרותי של עיתון כה חשוב, להיכשל בלשונו (ושמא לא נכשל?), במיוחד בכשל מסוג זה. יש בכך משום החשפותו המסוכנת של קצה קרחון. ולא אוסיף מלה בסוגייה זו, אף שמצאתי בדבריו סתירות רבות ומשונות, ומי שיחזור ויעיין בהם, יגלן על נקלה.

פטמה נאסרי
השיר על רק עצמי לספר ידעתי

אתה יורה בי גלגלים אבל האויר מסרב לצאת
ובעונת הגז המדמיע אני מפילה חרובים עורים של קוראן
עכשו גם דמי הוא מטבע חוץ עובר לסוחר
וכשפתחו העורקים בבנק השר אל תבכה על החלב שישפך
כי שום סתו לא יחפה את צרצור המטמרת.

אני רואה את הזכיות שלי
צומחות על עצי האקליפטוס שלך
ומתוך גופי מושטת היד
שחמש אצבעותיה יבשו עם המצות,
אני היא מתנת ההפתעה ליובל הארבעים שלך
פתח, פתח אותי, קרע את נייר העטיפה מהודה
כי מי שילד עם חור בלב לא יהרג מירית צלף.

אני, פטמה של הקבר, נולדת עכשו מחדש
אני אמנם בת זונה בת כלבה וערביה מסריחה
אבל אני שומרת את בולי הסיגריות שכבית על בשרי
ללדת מהם יהלומים חרוכים של תקוה
כי גשמי אלנבי ודיזנגוף הם גם גשמי טיבה ושפרעם
כי בעונת היריות יהרג רק מי שלמד מראש
ובעגולים השחורים שתחת עיני תגדור אותה שנה.

אני, פטמה של הקבר, נולדת עכשו מחדש
אני היא המתנה ליום הלדת הארבעים
אני היא מתנת ההפתעה שלך
פתח, פתח אותי וראה מה בפנימי

תראה אותי מנקה את בתי השמוש שלך —
מסעדות, שרותים ותדרי מדרגות
תראה אותי מנקה את בתי השמוש שלך —
לישון בהם מכסה חרקים זעה וסחר
תראה אותי מנקה את בתי השמוש שלך —
לשפוך על עצמי ליזול אקונומיקה ומי־אש.

אני, פטמה של ארבעים שנה בקבר,
לא עושה אף מסיבה בלי דאודורנט בבטן.
על התפרצות חוחלות בתוך מותני מצרימות רק עפר
ועל האסטיקט שלי כתוב בעברית: ערביה מסריחה.

את הבלי מפני שנתתי לצ'קים אני רוצה לבטלו
עבדתי חדשים ב„בזק" מסוית ליהודיה כשרה
התלבשתי בדיזנגוף מחופשת לשרתה בצה"ל
עכשו אני מגדלת את עצמי על פרעום אחוריות של פלום
ומתוך היריות שני מצילים שרוכי הנעלים שלך
במקום חשב במקום נשו ובמקום שערה.

מרדכי אבישי

הגלות והשפע

עם מות שמעון הלקין

שמעון הלקין, שהלך השבוע לעולמו בירושלים, בגיל 89, היה אחת הדמויות המעניינות בספרותנו, אישיות רבת־פנים. כפרופסור לספרות באוניברסיטה העברית העמיד תלמידים הרבה. כסופר שלח ידו בסוגים ספרותיים שונים: שירה, סיפורת, ביקורת ספרותית, תרגום.

שמעון הלקין ז"ל נולד ברוסיה ובשנת 1914 היגר עם הוריו לארה"ב. למד באוניברסיטת ניו־יורק ואחר־כך היה מורה בבתי־ספר יהודיים. בשנות ה־30 שימש בהוראה בבית־ספר תיכון בתל־אביב ואחר־כך במדרשה ללימודי היהדות בשיקגו. שנה לאחר הקמת המדינה נתמנה פרופסור לספרות עברית חדשה באוניברסיטה העברית בירושלים.

בין עולמות

עולמו היצירתי של שמעון הלקין נחלק בין ארצות־הברית; בה היה אחד מנציגיה הבולטים של הספרות העברית באמריקה, לבין ארץ־ישראל, אשר הוסיפה מימד חדש לכתיבתו על ריבוי סוגיה. פיצול זה תואם את המעברים בחייו בין שם לכאן, בין המאמץ לשמור על העבריות בגולה היהודית הגדולה לבין המשך התפתחותה והצמיחה של עבריות זו על אדמתה המקורית, בארץ־ישראל. מאז פירסם את שירו הראשון ב־1915 בשבועון „האומה", הופיעו דבריו בכתבי־עת עבריים באמריקה ובאירופה, — וביניהם „הדאר", „התורן", „מקלט", „התקופה", „העולם". — ומאוחר יותר בכתבי־עת בארץ — „הדים", „גליונות", „מאזנים", „מולד". בעשרות ספרים כינס ופירסם שירים, סונטות, פואמות, סיפורים, רומאנים, מסות ומאמרים.

על ספריו נמנים אסופות־השירים „בימים ששה ולילות שבעה", „על ואי", „מעבר יבוק", הרומאנים „יחיאל ההגרי" ו„עד משבר", ספרי הביקורת „ארעי וקבע" ועוד.

רבים עמדו כבר על הישגיו של הלקין בתחום הביקורת הספרותית. אפשר לומר עליו שהוא מבקר־סובייקטיביסט: גישתו אל יצירתם של סופרים ואל עולמות ספרותיים היא אישית מאוד, בעלת אלמנטים אינדיבידואליסטיים־מיוחדים. להבדיל מן הביקורת הפרשנית הרגילה, העושה למען פופולריזאציה של היצירה הספרותית, למען הסברת רעיונותיה ותוכנה וקירובה אל קהל־קוראים רחב, הרי שהלקין גילה עניין בהיבטים ספציפיים בעולמו של יוצר זה או אחר. לא אחת ניצבה ביקורתו על רמה פסיכולוגית וביקשה לראות דברים שמעבר לתיאורים החיצוניים, לגלות סמלים ולנסות להאיר את בדידותו של היוצר.

שמעון הלקין תרם תרומה חשובה לספרותנו המתורגמת. הוא תרגם לעברית את שירי וולט ויטמן „עלי עשב" (וזכה בעבור תירגום זה בפרס טשרניחובסקי), מחזהו של שקספיר „הסוחר מונציה", שירי גיאורגוס ספריס היווני (בעל פרס נובל), „הציפור הכחולה" למוריס מטרלינק וספרים של ג'ק לונדון.

סביבתם של ברנר וגנסין

סיפוריו של שמעון הלקין פורסמו בהזמנויות שונות וכונסו לפני 15 שנה בקובץ „גבר", שמשמעות שמו מתקשרת ישירות בתכניו:

(המשך בעמ' 18)

חלון ראווה

חיים בגולה ובארץ

כל כתבי יוסף ארליך, ארבעה כרכים: "ההתחלה", "עמק והר", "עצם מעצמי", "העיירה", תירגמו מיידיש מתרגמים שונים הוצאת "עקד", 1987

יוסף ארליך היה חריג בנוף ספרותנו: כחמישים שנה ישב בארץ, כתב סיפורים ורומאנים, חלקם על חיי היהודים בגולה הפולנית, שממנה עלה לארץ־ישראל ב־1933, רובם על אנשים והוויה בארץ, על עולים חדשים המבקשים להכות בה שורש, על בני העדות ועולמם ובעיותיהם. על כל אלה כתב ביידיש, אך סיפוריו תורגמו והופיעו בעברית, בתרגומם של מתרגמים שונים ורק מיעוטם — בידי המחבר, אשר נפטר בתל־אביב בשנת 1982.

עתה כונסו כל כתביו בארבעה כרכים גדולים, המשתרעים על־פני למעלה מ־1700 עמודים. הרומאן הראשון שלו, שראה אור בעברית בראשית שנות ה־60, היה "ההדריים". הוא מספר על בני העדה הכורדית, הנקלטים בכפר בישראל בשנים הראשונות להקמת המדינה. את נושא העדות הוא מפתח גם בסיפור "דמעות גיל": במרכז העלילה עומדת אהבה בין עולה מטולין, המתגוררת בשכונת־התקווה, לבין גבר, קצב במקצועו, מיוצאי ארצות־ערב. "עד האחרון" הוא סיפור על נערה ישראלית, בת שכונה בפרברי העיר הגדולה, המתפשת חוויות והרפתקות־אהבה — ומגיעה אל האכזבות ואל המשבר. ברומאן אחר, הנושא את השם "המהלך על כלונסאות", מסופר על נישואין כושלים בין גבר פשוט וגס לאשה משכילה, תוך ניסיון לתאר צדדים במציאות המפלגתית בארץ. "קימאי" מחזיר אותנו אל תקופה רחוקה יחסית בחיי מדינת ישראל, תקופת המעברות. מצבם הקשה של העולים במעברות מתואר בסיפור דווקא על רקע חייו המבוססים והרגועים של כפר שכן. במסגרת זו משתבצת אהבתם של תושב המעברה, פליט השואה מאירופה, ואשה מהכפר השכן, אלמנה, המשמשת מורה במעברה. כל זה, בניסיון למצוא קשר רגשי ומנטאלי בין שני עולמות אלה.

על מתרגמי יצירותיו של יוסף ארליך מיידיש לעברית נמנים א.ד. שפיר, דב סדן, פנחס אודן, ש. מנדל, ק. א. ברתיני. כאמור, המספר עצמו תירגם כמה מספריו. את ההקדמות לאחרים כתב דב סדן. הקדמות אלה הועתקו גם לכרכים של "כל כתבי".

אשה בין עולמות

רות אלמוג, "שורשי אוויר", רומאן, הוצאת הקיבוץ המאוחד/ספרי סימן קריאה, בית הוצאה כתר, 1987

חוטים רבים משוכים בין קובץ־הסיפורים הראשון של רות אלמוג, "חסדי הלילה של מרגריטה" והרומאן הראשון שלה "בארץ גזירה" אל הרומאן החדש "שורשי אוויר" וקובץ־הסיפורים שקדם לו, "נשים". הזיקה הפנימית והקשרים התימאטיים־המהותיים ביניהם מוצאים ביטוי במישורים שונים: נסיון השיבה אל תקופת הילדות במושבה, במסגרת חיפושי הפנים הנפשי־הנסתר, המבקש התגלות; דמות האם ודמות האב ודמויות האבות רבות־הגילגולים, הדרכים המצטלבות של עבר והווה, המשתקפים בערבוביה של חוויות; רגשות ומחשבות, יציאות־בריחות לחוץ־לארץ, לצורך ראיית הדברים ממרחק ועוד.

מבטה של המספרת מרוכז בדמויות נשים ובגורלן של נשים, שאינן מוצאות מנוחה לנפשן. אין זו ספרות פמיניסטית, אך נשים זוכות כאן להארה מיוחדת של עולמן. מירה גוטמן היא הגיבורה הראשית ב"שורשי אוויר", וחייה והתנהגותה רצופים ניגודים — הסתגרות והתפרצות, תאוות ארציות ושאיפה אל רוחניות נאצלת.

כבת המושבה הארץ־ישראלית הפרובינציאלית, היא יוצאת אל העולם הגדול, מצטרפת אל השמאל החדש, נוטלת חלק במאבקי הסטודנטים בצרפת, מתרדת את עמדותיה הפוליטיות־האידיאולוגיות באיטליה — וכל מה שקלטה בכור־מחצבתה הציוני עובר זעזועים ושינויים. כאשה אין יחסיה עם גברים יציבים, הסערה המטלטלת אותה נותנת אותותיה גם בתחום זה: ידידה הצ'כי יאן נהרג בעקבות הפלישה הסוביטית לפראג ב־1968; לאחר תקופת רווקות ארוכה היא נישאת לז'אק, מרען יהודי־צרפתי המבוגר ממנה בהרבה, מתקשרת אליו מאוד, אך אינה יכולה לחיות עימו. לבסוף היא נאלצת להיפרד ממנו בעטיה של סביכות נפשית ואי־יכולת לקבל את הדברים כמות שהם. כבת, היא מטפלת בנאמנות באם ועולה ומפתחת יחסי־תלות הדדיים, החורגים מעבר לקשרי־דם־ורגש בין אם ובת. כנינה של לברובי, אותו תימהוני ואיש־קצוות, שבא לארץ עם העלייה הראשונה, היא מקבלת בירושה את התנהגותו החריגה של יחיד שאינו יכול להשתלב בכלל.

בכל הסובב את מירה גוטמן יש מעורבות ונגיעה לקיצוניות, לחולי, לטירוף, לתשוקות האפלות, לאידיאליזם התובעני והמאיים. אין זה מקרה שלקראת סיומו של הרומאן מירה כותבת לאביה דברים מלאי עצב: "אבא יקר, שכחתי לומר לך, שאפילו רציתי לחזור לא הייתי יכולה. אתה היית מביט ורואה בי את כישלונך. אבל לא רק אתה, אבא, כל מי שיביט בי יראה זאת. אני ההתגלמות הבשר־ודמית של הכישלון. אני יכולה לראות אותך קורא וצוחק לעצמך, אומר: איזו ילדה פתטית, כמה היא מגזימה. אתה צודק, כמובן. אתה תביט בי, ולא תראה אלא את מה שאתה רוצה לראות, וכל היתר רק יסתכלו בי באדישות, אולי במנוד ראש, אולי בלעג. זה הכל. הם לא יכירו בי את עצמם. אילו היו מסוגלים לכך, אילו אתה היית מסוגל לכך — הייתי חוזרת. היה בזה כדי להצדיק שיבה. אבל זה לא יקרה ואני איני רוצה לחזור על גורלו של אבי־סבתי ולהתהלך שם אצלכם ברחובות כשאנשים מצביעים עלי ואומרים, משוגעת. לא. אין לי חשק, אבא".

עיקר הצלחתה של רות אלמוג בספר "שורשי אוויר" הוא בעיצוב דמותה המורכבת של גיבורתה מירה. דמותה הטראגית של ליוויה רוקח, שורשימה אותה והשפיעה עליה, שימשה השראה לכתיבת הספר — ויש במירה הגיבורה הספרותית מאישיותה ודרך־חייה של ליוויה רוקח.

הצייר וילדו

"יוצאים לטייל", כתב וצייר יגאל תומרקין, עיבוד: תחיה גורסונג. הוצאת "מסדה", 1987

זהו ספר ראשון של הצייר יגאל תומרקין, ספר לילדים, שנכתב וצוייר בידי מבוגר ולשונו — חציה לשון מבוגרים וחציה לשון־ילדים.

תומרקין יוצא לטייל ברחובות תל־אביב עם בנו דור והם נתקלים מיד במראות המציאות, שאינם מלבבים כלל ועיקר. שני עצי־דקל, שניצבו לפני ביתם שנים רבות, נכרתים בגרזינים (אולי כדי לפנות מקום למגרשי חניה למכוניות); תכולתם של פחי־הזבל נשפכת החוצה וסירחון עולה מהם; קירות הבתים מקולפי־טיח, תריסיהם שבורים והמידרכה סדוקה. בעקבות מראות אלה מתנהל בין האב והבן דו־שיח אמיתי או דמיוני, שעניינו השאלה מדוע הכל מכוער כל־כך ומדוע אין האנשים דואגים לשיפור פני עירם, לטיפוח היופי בה. כאן מופיע סמל הציפור הכחולה — והאב מייעץ לבנו, שהוא וחבריו יפעלו, כשיגדלו, כדי לממש את חלום הופעתה של הציפור הכחולה, הופעה, ההופכת כיעור ליופי, ליכלוך לניקיון, עיר מוזנחת לתל־אביב מטופחת ונאה (מה עוד, שאחד משמות החיבה שהאב המספר־הצייר נתן לבנו הוא "דור־ציפור").

ציוריו הצבעוניים של תומרקין, התופסים עמודים שלמים, הם שותפים מלאים לחלום הסיפורי הפשוט.

מ. אבי־שלמה

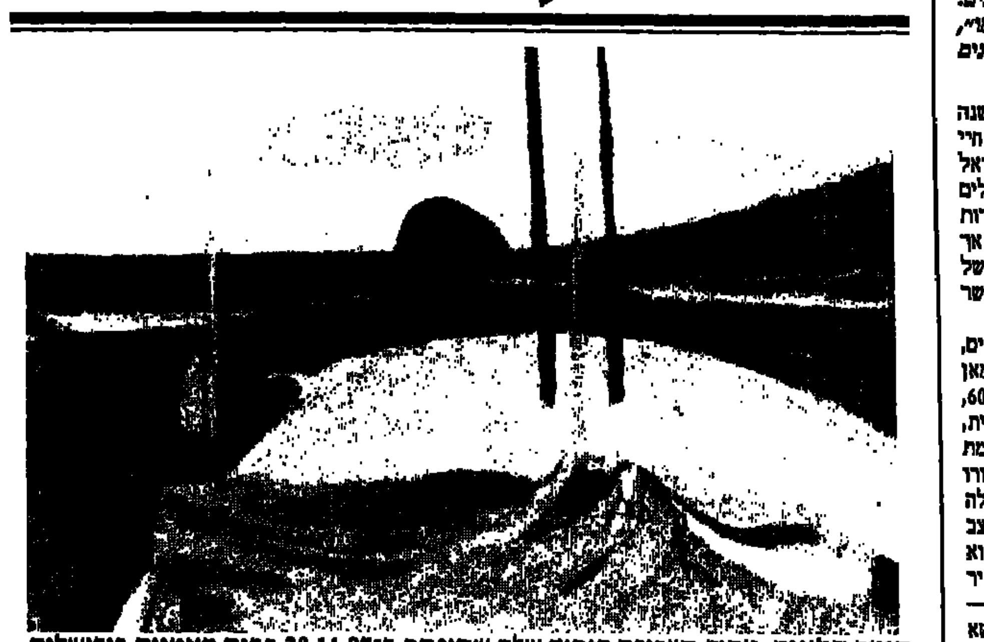

סימה סלונים, מתוך תערוכת היחיד שלה שתיפתח ב־28.11.87 בבית האמנים בירושלים.

בשבע עיניים

ערב ספרותי

ערב ספרותי לרגל הופעת ספרו השני של נהוראי מאיר שטרית "השרה מן המדבר" וכן הוצאה כמהדורה שניה של ספרו הראשון "אימת החלום" יתקיים ביום ראשון, 29 בנובמבר 1987 בשעה 19.00 בבית חבורי רחוב שולמית 7 תל־אביב (באולם הגדול קומת קרקע).

משתתפים: נתן יונתן, שלום בר אשר, אילן שיינפלד.

ברכות: חדי קאופמן, נתן וולך, משה בר יורא ואביגדור דרגונר. מנחה הערב: בן־עמי ארליך.

ניתן לרכוש את ספרי המחבר עם הקדשה במקום באותו ערב במחיר מוזל.

חדש בקיבוץ המאוחד

יהדות — "הסיפור הדרשני" מאת עפרה מאיר. הספר מציע דרך מתודית לעיון בסיפור הדרשני, שאופיו הז'אנרי נובע משילוב של דרשה וסיפור.

מדעי: "עולם הפטריות" מאת פרופ' ניסן בנימיני. בספר סקירה ממצה של כל מערכות הפטריות השונות, מהפרימיטיביות ביותר ועד המפותחות ביותר. הוא מקיף תחומים רבים כגון ענפי חקלאות, מזון, רפואה ותעשיה.

ספרים שיראו אור בקרוב: "האנושות בצל האטום" (ערך: אבנר כהן), מאמרים מאת מחברים שונים שנושאם הוא מירוץ החימוש הגרעיני.

בפרוזה יראו אור הספר "הטבלה המחזורית" מאת פרימו לוי, "גן ריקי" משל דויד גרוסמן — יופיע בקרוב ו"הכלה הנצחית" ליצחק אורפז.

כן יראו אור בקרוב מחזות משל חנוך לוין, וספרי הילדים "תרנגולת כחולה" לחיה שנהב ו"שופולי ליום הולדת" ליונה טפר.

מיגוון ספרי 1988 ב"ספריה"

בשנת 1988 יראו אור במסגרת "הספריה" הספרים הבאים:

דוד שיץ: שושן לבן שושן אדום, רן בניה סרי עוגיות המלח של סבתא סולטנה, יהודית הנדל: כסף קטן, צור שיזף: מלכודת הנמרים.

יונת ואלכסנדר סנד: אואזיס, ענר שלו אוטוס אחת. בתרגום: — תומאס מאן מוות בוונציה ונובלות אחרות, קארלוס פואנטס מותו של ארטמיו קרוס, הרמן ברוך הסהרורים, ליאונרדו שאשא יומה של הלילית/ לכל אדם כגמולו, ואגותה כריסטוף: המחברת הגדולה.

סדנאות האמנים

בחודשים נובמבר־דצמבר יתקיימו בסדנאות האירועים הבאים:

28.11 — אימפרוביזציות בביצוע אנדרי היידו והאנסמבל הירושלמי למוסיקה חדשה, 20.00

10.12 — ערב וידאו: פינה באוש (ריקוד מיצג) 20.30

26.12 — "עתיק וחדש" קטעי מוסיקה קלאסיים ומודרניים בביצוע עדינה הר עוז וסטיבן הורנשטיין 20.00.

תערוכות:

2.12 — 14.11 — הרי טריאן, עבודות.

28.12 — 8.12 — ברברה חולנר ואלי שבדרון, עבודות חדשות. כל האירועים יתקיימו בגלריה ע"ש איקה (אריאל בראון), רח' יד חרוצים 6, תלפיות. טלפון: 02־721453. שעות הגלריה: א'־ה' 16.00־18.00, ד' ה' 10.00־12.00, שבת 11.00־13.00.

מפגש עם יצחק בן־נר

לכבוד צאת הספר מלאכים באים בהוצאת כתר יתקיים מפגש עם הסופר יצחק בן־נר ביום רביעי 2.12.87 בשעה 20.00 באודיטוריום ספריית שער ציון בית־אריאלה בתל־אביב. מנחה: דוד גורביץ'. המפגש מתקיים במסגרת אירועי "מועדון הספר", המתקיימים זו העונה השמינית.

משתתפי החוג מתבקשים לקרוא את הספר.

כרטיסים בודדים ניתן לרכוש בקופת הספריה לפני המפגש, בטל' 03־210141 מדור פעולות תרבות חדר 310.

סמינר סופרים

"התאחדות אגודות הסופרים במדינת ישראל" בשיתוף המשרד לקליטת עליה — המחלקה לקליטה חברתית; משרד החינוך והתרבות — המחלקה לחינוך מבוגרים והסוכנות היהודית לא"י — המחלקה לעליה וקליטה, מקיימות זו הפעם השלישית סמינר סופרים בנושא "שילוב תרבויות במדינת ישראל".

הסמינר מתקיים בתאריכים 8.12—11.12.87 בבית הארחה בשורש.

סופרים המשתתפים בסמינר מתבקשים להביא ספריהם בשפת המקור והן את המתורגמים לעברית רק לתצוגה במקום. כן יש לשלוח בהקדם ל"בית הסופר", רח' קפלן 6 ת"א, את היצירות (פרוזה ושירה) שנועדו להקראה בערבי הקריאה. נא לפנות לגב' מרגלית מתתיהו.

תערוכת יחיד

בסוף חודש זה, בתאריך ה־28.11.87, תיפתח תערוכת היחיד של סימה סלונים בבית האמנים בירושלים. בתערוכה שתתפרש על ארבעה אולמות תוצגנה יצירות פרי עבודתה בשנתיים האחרונות והיא תנעל ב־15.12.87.

סימה סלונים היא כלת פרס דיזנגוף, פרס הרמן שטרוק, פרס המועצה הציבורית לאמנות חיפה, פרס מלאך עין הוד ופרס הנגב.

הגלות והשפע

(המשך מעמ' 17)

הסיפורים. רובם נכתבו לפני שנים רבות, בשנות ה־20 ובשנות ה־30, ורק אחד, "מתוך מכתביו של לואי כירין", ב־1962.

ניכרת בם אווירה של ימים עברו, בתימאטיקה, בסיגנון, ברמיזות הגיבורים המתייסרים. בסיפורים כגון "אנדרלמוסיה" ו"מפחד בלילות" אף נשמעים הדים מן הקלאסיקה שלנו, ומורגשת בהם זיקה לכמה מן הגיבורים התלושים ואובדי־הדרך, המסוכסכים־עם־עצמם ועם סביבתם, כגיבורי ברנר, גנסין ושופמן. במסיבה חגיגית למשורר, שהוא הדמות המרכזית ב"מפחד בלילות", קמה הנערה האוהבת אותו ושאלה פשוטה בפיה: "חיים אלו מה ולמה הם? והעיקר, יראה־נא לה את דרך החיים, את תכלית־החיים. הוא, המשורר, יגיד־נא לה, איך תחיה וכמה תחיה. עין־הירקון היה לפניה בשעה ששאלה זו נישאה על שפתיה החיוורות, היבשות, ועיניה האסורות, תהום צער ויסורי נעורים ללא צורך וללא מטרה דרשו ממנו תשובה אחת; כן, הצדק אתך. אומללים אנחנו כולנו, ללא צורך, מתים מרגע לרגע, בודדים, מגודים, והשגחה מאחרת ומנהלת אין לנו. כך היה צריך לדבר אליה, להגיד לה, לה והאומללה לעיקר, על־דבר תוונות האימים העונים עליו לילה־לילה ומגלים לו את האמת האחת שבחיים, בחיי־הכל".

בסימן הבריחות

בסופו של דבר אלה הם סיפורים על בריחות בגילגוליהן השונים. מוטיב הבריחה תופס ברובם מקום בולט. הגולים בסיפור "גולים" בורחים ממציאות ומארץ שלא הסבירה להם פנים, שהרעה עימם; חיה־יוכבד ילינסקי, מן הסיפור בעל אותו שם בורחת מן השממה שבחיי־נשואיה ומשתיקותיו וסיבלו של בעלה, הכואב במשך שנים רבות את בגידתה — אל צרור־מכתביה־זכרונותיה מהרפתקת־אהבים עם קצין פולני, שהקשר עימו לא נמשך אלא זמן קצר; לייקין מ"אנדרלמוסיה" בורח מניו יורק שהיתה לו לזרא, מחבורת־הצעירים שאינו מוצא בה מרפא לבדידותו, מנערה, שהוא חושש כי תהיה אומללה בגללו; המשורר הצעיר ואריב מהסיפור "מפחד בלילות" בורח מהנערה הדבקה בו, כיוון שאינו יכול להחזיר אהבה לחיקה גם כאשר הוא מרוזם עליזם; הנערים מ"הטבת חלום" עוזרים לסבתא קורנפלד באמצעות "טקס־לחש", על־ידי השמעת מילות־תפילה, שתוכנן אינו נהיר להם, לברוח אל חלומותיה ואל עולמה המיותר; לייזר לוסקין, איש־העסקים עתיר־ההון בורח מעולם־העסקים ומבעיות־המשפחה ומתמגר "בחדר פנימי" (כשם הסיפור) של משרדי חברתו בניו־יורק כדי לקרוא בספריו האהובים, ספרי־קודש — ודומה שהתייחדות זו עם חכמת הספרים ועם פסוקי המקורות העבריים־היהודיים, היא היא המהות האמיתית שלו ורק בה הוא מוצא סיפוק ואושר".

יש שהבריחות הן אל יעד בלתי־ידוע. הגולים יודעים רק את מה שעוזבים אחריהם, אך לא לקראת מה בדיוק הם הולכים. כאשר נשאל לייקין לאן פניו מועדות הוא משיב: "לקליפורניה, ומשם לסיביריה, לירכתי־ארץ, ובלבד שלא אשאר כאן..."

נושא לבטיהם של מהגרים יהודים באמריקה בראשית דרכם נראה לקורא כיום כסיפורים כשריד מתקופה אחרת — ולהיווצרותה של הרגשה זו מסייעת גם דרך־טיפולו של המספר בנושא, נגיעותיו בו מכמה צדדים.

גם אם אינך חסיד של הסיפור העלילתי, אתה חש כי בסיפוריו של שמעון הלקין אין המונולוגים והווידויים הפנימיים יכולים למלא את מקומו של היסוד העלילתי כל העת קיימת ציפיה לקראת ההתרחשות הממשית, לקראת הפתעה סיפורית, העשויה להוסיף יתר צבע וחיות לדברים. סיטואציות סיפוריות נשארות סטאטיות עד הסוף ומגבילות — אפשר במודע — את התפתחות העלילתית. עובדה זו מוחשית במיוחד דווקא בסיפור מאוחר כ"מתוך מכתביו של לואי כירין", המעלה ידידי־אהבה, הגיון מתוחשתו של הגבר המזדקן, שנעזב על־ידי האשה הצעירה אחרי שנהפכה לתוכך־חייו.

אם כך ואם כך, הפרוזה של ש. הלקין היא חלק מתקופה בספרותנו והיא משתלבת בזרמים שהיו שליטים בה.

חוצפה נהדרת

"הבלתי משוחדים" בקולנוע שחף, תל־אביב

חגיגת קולנוע — קולנוע שאינו מתבייש בקולנועיותו, חוויה סינמאית ויזואלית מתמשכת — אינה מתרחשת בכל יום. "הבלתי משוחדים" משיב את הבמאי בריאן דה פלמה למקומו הראוי, כאחד היוצרים החשובים והמרתקים של הקולנוע האמריקני היום. זאת, לאחר שסרטו הקודם "תעתועי גוף" היה אכזבה, למרות העשייה הוירטואוזית, כרגיל אצל דה פאלמה. דומה, שהבמאי נקלע אז למבוי סתום; שיבה לא מוצלחת על הנוסחה הכמו־היצ'קוקיאנית, שפיתח בסרטיו המוצלחים, כמו "לבוש לרצח" או "התפוצצות".

בסרטו החדש הוא ממשיך למעשה מה שהחל בו ב"פני צלקת" — סרט שנראה בזמנו אולי יוצא־דופן במכלול יצירתו — ממשיך ופורץ דרכים חדשות. הפעם הוא שב לדמות המקורית, עליה התבסס הווארד הוקס בגירסה המקורית של "פני צלקת", ששימשה את דה פאלמה לעיבודו המודרני שמוקם במיאמי. הכוונה כמובן לגאנגסטר אל קאפונה. התסריט המוצלח של המחזאי דיויד מאמט (תסריטיו הקודמים היו: "הדוור מצלצל פעמיים" ו"פסק דין", ולאחרונה גם ניסה כוחו בבימוי של סרט) מתבסס על הסידרה הטלוויזיונית "הבלתי משוחדים". הסידרה שודרה בטלוויזיה האמריקנית בין השנים 1959־1963, ומאז שבה פעמים רבות בהקרנות חוזרות. היתה זו אחת הסדרות היפות מבחינת העיצוב החזותי, וגם היותר־אלימות שידעה הטלוויזיה האמריקנית. להגנתם טענו יוצרי הסידרה שהיא מבוססת על אירועים אמיתיים, אם כי ככל שהסידרה התמשכה האירועים התרחקו יותר ויותר מעובדות ומהתרחשויות ממשיות.

הגיבור המרכזי בסרט הוא, כמו בסידרה, אליוט נס, סוכן משרד האוצר האמריקני, שתפקידו היה לאכוף את חוק היובש ולהיאבק בהפצה בלתי חוקית של המשקאות החריפים. בהגיעו למשטרת שיקאגו הוא מציב לו כמטרה מרכזית לקעקע את שלטונו ללא המצרים של הגאנגסטר אל קאפונה, מלכה הלא מוכתר של העיר, ששלט לא רק בהברחת משקאות אלא גם, בעקיפין, בעסקים לגיטימיים, ואשר תחת פיקוחו היו גם פרנסי העיר, רבים משוטריה ואנשי המשפט שבה. כשנוכח נס שבשיתוף אנשי המשטרה לא יוכל להגשים את מטרתו, הוא מקים מעין צוות מובחר, שלישיית בלתי משוחדים, תחת פיקוחו האישי. החבורה מורכבת משוטר מקוף אירי קשיש, ג'ים מאלון, רואה החשבון, אוסקר ואלאס — המקווה להעמיד את אל קאפונה לדין על העלמת מס — ושוטר צעיר ומוכשר ממוצא איטלקי, ג'ורג' סטון.

דה־פאלמה צובע את מאבקה של הרביעייה בעולם הפשע בצבעי שחור לבן, כמגיניה של הציביליזציה והערכים האמריקניים מול כוחות האופל; הנוצרים הטובים (תוכניתם של נס ומאלון מתחילה להתרקם במפגש בכנסייה) מול האימפריה הכמו־רומית של קאפונה. אליוט מצטייר כמי שמגן על הערכים הבסיסיים של המשפחה האמריקנית (הוא יוצא לקרב לאחר מות ילדה בפיצוץ), הוא עצמו איש משפחה (אם כי דואג שחבריו לעבודה לא יהיו בעלי משפחות). מלבד דאגתו לציבור הוא גם דואג לשלום משפחתו שלו, של רעייתו וביתו, הנתונות לאיומיו של קאפונה. בסצנות אחדות מזכיר דה פאלמה את "החום הגדול" של פריץ לאנג, שם יוצא שוטר לנקום בארגון הפשע, שגרם למותה של רעייתו. בסצינה אחרת בסרט — נאום הומוריסטי של קאפונה בפני אירגונו, שבו הוא מתפרץ ומחסל את אחד הנוכחים באלת בייסבול — מזכירה סצנה ידועה מתוך "נערת המסיבות" של ניקולאס ריי. דה פלאמה ידוע כמי שנהנה לצטט מהמסורת ומן הקלסיקה של הקולנוע. מאבקו של נס בקאפונה כמוהו כמלך ארתור ואביריו היוצאים בשליחותם הנאצלה. דה פאלמה, מצידו, אינו מנסה לטשטש את האלמנטים המיתולוגיים, המרכיבים את השלד של הסרט.

דה פאלמה אף אינו מנסה לבנות ריאליזם. שיקאגו שלו היא שיקאגו קולנועית. הסיגנון בולט כבר בסצינת הפתיחה: צילום מגבוה של קאפונה במספרה, פניו מכוסות מגבת לבנה, סביבו עומדים במעגל חבר עוזריו ושומרי ראשו. המבנה המעגלי הזה שב וחוזר פעמים אחדות בסרט. סטפן בורום מצלם בתנועות מצלמה ארוכות ואלגנטיות. הסרט כולו ניתן בהינף אופראי (קאפונה עצמו חובב אופרה, ודה פאלמה דואג לכלול סצנה שבה הוא צופה ב"ליצנים"). לעניין הסיגנוני ניתן להוסיף את חוצפתו־העזתו של הבמאי, שאינו חושש לצרף לסרט מעין סצנה מערבונית, שבה נס ואנשיו יוצאים רכובים על סוסים לעצור משלוח משקאות מעבר לגבול הקנדי. או אותה סצנה מצוטטת כבר, שבה דה פאלמה, ברוב חוצפתו עורך מחווה לסצינה המפורסמת מ"אוניית הקרב פוטיומקין" של סרגיי אייזנשטיין, בצלמו (בהילוך מואט) עגלת תינוקות מתדרדרת במדרגות במהלך קרב יריות בתחנת רכבת. כאן הוא יוצר את אחד הקטעים היותר נהדרים והמלהיבים בסרטו.

קווין קוסטנר כאליוט נס הוא תגליתו של הסרט. שלא כדמות החיוורת שיצר ב"ללא מוצא", הוא יוצר כאן דמות עשירה ואקספרסיבית, המזכירה את גרי קופר ופעמים את מונגומרי קליפט בצעירותם. לצידו של קוסטנר מככב צמד שחקנים ותיקים מאסכולות משחק שונות — שון קונרי הבריטי נפלא כשוטר האירי מאלון, מדריכו של נס בתסבוכת החוק והפשע בשיקאגו; מולו — רוברט דה נירו, מנייריסטי, ועם זאת מבריק כרגיל בגילומו את אל קאפונה, נוסח נוסף לדמותו הקולנועית של הגאנגסטר שעוצבה בידי שחקנים כפול מוני, רוד סטייגר וג'ייסון רוברדס. מצויינים גם דמותו הקומית של צ'רלי מרטין סמית, כואלאס רואה החשבון, ואנדי גארסיה, כשוטר האיטלקי סטון. קולנוע סוחף, המחזיר את התקווה לקולנוע אמריקני טוב יותר בעתיד.

קווין קוסטנר — דמות אקספרסיבית בקולנוע מרתק

מלחמת הקיום של הקו השחור

עבודות על נייר של לאה ניקל במוזיאון רמת־גן

במוזיאון לאמנות ישראלית ברמת־גן מוצגת עדיין תערוכת עבודות על נייר של לאה ניקל. מרבית העבודות צעירות יותר מאשר הציורים בשמן או על בד, אך גודלן עומד ביחס הפוך לאיכות המרוכזת המופגנת כאן. לניקל אין, כנראה, יומרה של מסרים תוכניים, היא מסתפקת בהלבשת עור ועצמות ללשון הציור הטהור. רק אם הצופה ידמיין שהוא מהלך בשדות צבע וקווים דמיוניים, אזי ייפתח בפניו הצוהר ויתאפשר לו לחדור לסודי־הסודות של יופי שאינו מתפשר. בעבודות מורגשות חדוות היצירה ושימחת הבריאה. באופן זה, משפחת סגולים לגווניהם החליטה לכסות על רשת קווית שחורה הנלחמת על חייה, מתאמצת להציץ מתחת לפולשים. אלו האחרונים, דווקא כדי להביע את ציצתונם, מאפשרים לרשת הקווית להתבטא, אבל במידה מזערית למדי.

בעבודה אחרת ניתנת הבכורה דווקא לקו חרוט, שהחליט להציג ריקוד מעגלי סוחף בלבנים וכחולים, כאוותנות התנועה נראית דינאמית יותר על רקע של משיכות הדוד בחיור עשוי אקריליק. זה שם לו על ענן והגבים והענן עצמו מונח על ברית נוצצת בכחול־לבן. אולי רוצה חקר המרקד להיטמע בנוצות מחצבתו הראשונית, ואולי רוחו בה מרוממת, משום שעלה בידו לצאת משם ולהתפעם בשדות זרים.

בעבודה שלישית נשמעים קולות חרישיים, שנעשו אף הם על־ידי חריטה אלא שהפעם רבים השחקנים, והם מרצדים בעיגולים ופנים של עיגולים, זוויות ומשולשים, רשתות של אנכיים ומאוזנים, ההופכים יותר ויותר מרוכזים לקראת מרכז ההוויה. אם חלילה עשוי מישהו לחשוב, שכל אלה עונים על יצרים שאין ההגיון מבינם — הרי שהחרישות בונות מערכת מקצבים של ארבעה־ארבעה, המעצבים מלבנים, מעגלים ואף מרובעים. כל החגיגה הזו מלווה בטיפטופי סגולים מבוישים, הנרדקים לשולי הנייר, ורק מדי פעם מונקים בהרף־עין אל תוך שרות הקווים הנעשים. זאת, על מנת להרחיק, בסופו של דבר, צליל סגול משלהם.

יצירות אלה מנגנות על נימים ענוגים, אבל ישנן אף גרדעות מחרישות של כתם בוער כלהבות אדומות ומדממות, המנסות להטיל מרותן בשטח הנייר, קו שחור ממהר מאוד לתחום את הכובש, ומפאת המאמץ הרב הוא מתקרם ונסוג ויוצר — בתהליך — מאבקים של מגע והימלטות מפעמת. בנשימות קצובות הוא מנסה לחרוך מהעורף מגבו של הנייר, שולח צאצאי קווים בעיפרון לפייס את האדומים, להסיט יצרם. התוצאות אינן נהירות והמתח נותר באיבו.

עבודותיה של ניקל הן בעלות חיוניות נהדרת עם סף אסתטי גבוה ומרגש. תערוכה חובה.

לאה ניקל, "שדות דמיוניים"

בבתי־הקולנוע

תל־אביב

אסתר
בודד מול הקוברה
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.45, 7.30
חול: 9.45, 7.30, 5

אורלי
רקוד מושחת
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 9.30, 7.15, 4.30

בית ציוני אמריקה
ת ר ז
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול מלבד יום ד': 9.30, 7.15, 4.30
שבלול
יום ו': 12.00

בן יהודה
ללא מוצא
שישי: 12.00, 9.40
מוצ"ש: 9.30, 7.00
חול: 9.30, 7.00, 4.30

גת
בוקר טוב בבילוניה
שישי: 9.50
מוצ"ש: 9.50, 7.25
חול: 9.50, 7.25, 5

גורדון
לאבד הבתולים
בטיח ואנה
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 9.30, 7.15, 4.30

צוותא לתרבות מתקדמת

„צוותא" רמת־השרון
ליל שבת, 27.11.87 שעה 22.00 חנוך רוזן בתכניתו „אל תתפוס אותי במלה". ערב של פנטומימה משעשעת ומבדרת מלווה במוסיקה ופעלולים שונים.
מוצאי שבת, 28.11.87 שעה 20.30 במסגרת הפסטיבל הבינלאומי הרביעי לגיטרה. ערב בחסות שגרירות בלגיה. דואו רומנטי - בביצוע צמד גיטריסטיות מבלגיה: פרנסואז עינגואל דניס וקריסטין גופיני.

„צוותא" ירושלים
ליל שבת, 27.11.87 שעה 22.00 המוסיקאי - שלמה גרוניך.
שבת, 28.11.87 שעה 11.00 בבוקר קונצרט בוקר עם חמישיית „טרובדור", דינה אבני - סופרן, נעמה גנות - סופרן, ענת שחר - אלט, יצחק שפר - טנור, אריה אמשרטיין - בס. בתכנית: מדריגלים אנגלים, איטלקיים, שירים ישראליים ושירי עמים.
יום חמישי, 3.12.87 שעה 20.30 יוקרן הסרט „מוסקווה לא מאמינה בדמעות".
ליל שבת, 4.12.87 שעה 22.00 המוסיקאי שלמה יידוב.
מוצאי שבת, 5.12.87 שעה 20.30 „תוצרת בית". ערב מוסיקה מקורית. דן הופרט - גיטרה ושירה ויובל אילתי מנגנים ושרים שירים מקוריים מפרי עטם.

„צוותא" חיפה
יום רביעי, 2.12.87 שעה 21.00 מבט אל מאחורי הסורגים עם עו"ד דוד פרי. לשעבר מפקד כלא רמלה.

„צוותא" ראשון־לציון
ליל שבת, 27.11.87 שעה 22.00 דני ליטני ולהקתו.
שבת, 28.11.87 שעה 11.00 בבוקר לילדים - „הרפתקאות קופיקו". משתתפים: סיגי חזמה - קופיקו, אמנון ביסמוט, קובי בר, אברהם סלקטור, זוזיק סמדר. הצגה לילדים מגיל 5.
ליל שבת, 4.12.87 שעה 22.00 לשיר בצוותא עם ירום שחר וזמר אורח.

„צוותא" נהריה
ליל שבת, 27.11.87 שעה 21.00 ירון ליי - קורא שירה. מביא אנתולוגיה מרשימה של שירים אותם הוא קורא ומגיש בצורה אישית ומיוחדת.
שבת, 5.12.87 שעה 11.00 בבוקר קונצרט שחרית לשוחרי מוסיקה. עם שלישיית טריטון, זיוה צור - חליל, רינ'ינה ניקונטראוב - פסנתר, אמה טריבאפיל - כינור. בתכנית: בטהובן, פולנק, דביוסי ועוד.

„צוותא" אשדוד
ליל שבת, 4.12.87 שעה 21.30 ירון לונדון קורא שירה של טובי המשוררים הישראליים.

„צוותא" כפר־סבא
ליל שבת, 4.12.87 שעה 21.30 הזמנת הזמר אריק לביא.

דקל
סילבארדו
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30, 7.00

דרייב אין
הבלתי משוחדים
שישי: 10.00
מוצ"ש וחול: 9.30, 7.15
סקס – בחצות

הוד
רקוד מושחת
שישי: 12.00, 9.45
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 9.30, 7.15, 4.30

לימור חדש
ללא מוצא
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 9.30, 7.15, 4.30

פאר
יופיו של החטא
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 9.30, 7.15, 5

סינמה 1
סגור לרגל שיפוצים

סינמה 2
משפחת המלוכלכים
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 9.30, 7.15, 5

פאריס
לא יכולה בלי זה
שישי: 12.00, 10.00
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 9.30, 7.15, 5

חן 1
מחלון חדר המיטות
שישי: 12.15, 9.50
מוצ"ש: 9.50, 7.30
חול: 9.50, 7.25, 5

חן 2
מטאל ג'אקט
שעות ראה חן 1

חן 3
מכשפות מאיסטוויק
שעות: ראה חן 1

חן 4
הפורצת מסן פרנסיסקו
שישי: 12.15, 9.50
מוצ"ש: 9.50, 7.30
חול: 9.50, 7.30, 5, 2, 11

חן 5
חנות מעבר לפינה
שעות כמו חן 4

שחף
הבלתי משוחדים
שישי: 12.00, 9.40
מוצ"ש: 9.30, 7.00
חול: 9.30, 7.00, 4.30

תכלת
את אני והמהפכה
מוצ"ש: 9.30, 7.45
חול: 9.45, 7.30, 5

תל־אביב
המקצוען 2
שישי: 12.00, 9.45
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 9.30, 7.15, 5

ירושלים

אדיסון
רקוד מושחת
מוצ"ש: 9.30, 7.00
חול: 9.30, 7.00, 4.30

אורגיל
חנות מעבר לפינה
מוצ"ש: 9.15, 7.00
חול: 9.15, 7.00, 4.30

עדן
השוטר מבברלי הילס 2
מוצ"ש: 9.15, 7.00
חול: 9.15, 7.00, 4.30

מיטשל
הבלתי משוחדים
מוצ"ש וחול: 9.15, 7.00

כפיר
ללא מוצא
מוצ"ש: 9.15, 7.00
חול: 9.15, 7.00, 4.30

בית אגרון
יום שישי:
14.00 קאזאבלנקה
15.45 אל תקרא לי לבן
מוצ"ש:
18.00 סיפור בזיג זג
19.45 מונטי פייטון – צהוב הזקן
21.30 חנות קטנה ומטריפה
24.00 שים פס על הפס

תיאטרון ירושלים
זאן דה פלורט
מוצ"ש וחול: 9.30, 7.00
יום ו': 14.00

סמדר
שלום לך אהובתי
מוצ"ש: 9.15, 7.15
חול: 9.15, 7.00

אורנע
מי הנערה הזו
עם מדונה
מוצ"ש: 9.15, 7.00
חול: 9.00, 7.00, 4.30

חולון

ארמון
יומן אהבות
מוצ"ש וחול: 7.15
בית האמיזים
מוצ"ש וחול: 9.30

סבוי
יצרים
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 9.30, 7.15, 4.30

מגדל
מי הנערה הזו
שישי: 10.00
מוצ"ש וחול: 9.30, 7.30

מתנ"ס קרית שרת
סינמטק
בלוז לחופש הגדול
מוצ"ש, א', ב', ג': 9.30, 7.15

מועדון קולנוע לנוער
מהדובים באהבה
א', ב', ג' בשעה 4.00

צוותא לתרבות מתקדמת
אבן גבירול 30 ת"א, טל' 250156/7
הקופה פתוחה: 11.00–13.00, 19.00–20.30
נמשך המבצע המיוחד של צוותא:
3 הצגות במחיר של 2
המבחר כולל 20 מופעים שונים.
פרטים בצוותא טל' 250156/7
מאמי
„מאמי" חוזרת
לחודש דצמבר בלבד
מוצ"ש 5.11, ד' 11.12, 25.12
הבטיחו כרטיסים מראש!
תיאטרון
„באמצע היום" – א' 29.11, ב' 30.11, ה' 3.12 ב־20.30
„לוני שב משדה הקרב" – ב' 2.12 ב־16.30
„הנמטוס" – יום ד' 2.12 ב־22.30
בידור
טריק גלרון – הערב 27.11 ב־22.00 ובחצות.
„לונדון קורא שירה" – מוצ"ש 28.11 ב־22.30
„מועדון הוידאו בצוותא" בהנחיית יואב קוטנר עם U.2 יום ה' 3.12 ב־23.00
מוסיקה
שחרית 11.33 עם אליעזרה איין־יאקוב (אלט), [illegible] (פסנתר) [illegible]
שבת 28.11 ב־11.00
הפסטיבל הבינלאומי לגיטרה: [illegible]
עיון
רשמים מברה"מ – עם רחל הגרה אהרוני – ב' 1.12 ב־16.30
בצוותא מוצגת תערוכתו של צבי גוזי

חיפה

חן
ריטה סו ובוב גם הוא
שישי: 10.00 בערב
מוצ"ש: 9.15, 7.00
חול: 9.15, 7.00, 4.30

פאר
מחלון חדר המיטות
שישי: 10.00 בערב
מוצ"ש: 9.15, 7.00
חול: 9.15, 7.00, 4.30

אורלי
המשפחה
מוצ"ש וחול: 9.00, 6.30

רון
המקצוען 2
מוצ"ש: 9.15, 7.00
חול: 9.15, 7.00, 4.30

אמפי
המורד
מוצ"ש: 9.15, 7.00
חול: 9.15, 7.00, 4.30

אורה
ריקוד מושחת
שישי: 10.00 בערב
מוצ"ש: 9.15, 7.00
חול: 9.15, 7.00, 4.30

עצמון 1 שבוע 5
ללא מוצא
שישי: 10.00 בערב
מוצ"ש: 9.30, 7.00
חול: 9.15, 6.45, 4.30

עצמון 2
הבלתי משוחדים
שישי: 10.00 בערב
מוצ"ש: 9.30, 7.00
חול: 9.10, 6.45, 4.30

עצמון 3
השוטר מבברלי הילס מס' 2
שישי: 10.15 בערב
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 9.15, 7.00, 4.30

קרן אור המחודש
לא יכולה בלי זה
מוצ"ש: 9.15, 7.15
חול: 9.15, 7.15, 4.30

עפולה

מופתרון
אנשי הפח
חול: 9.00

רמת־גן

אואזיס
מי הנערה הזו
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.50, 7.30
חול: 9.00, 7.30, 5.00

ארמון
בודד מול הקוברה
שישי: 10.00
מוצ"ש וחול: 9.45, 7.30

לילי
יופיו של החטא
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 9.30, 7.15, 4.30

רב גן 1
מחלון חדר המיטות
שישי: 12.15, 10.00
מוצ"ש: 9.50, 7.30
חול: 9.50, 7.30, 5.00

רב גן 2
מטאל ג'אקט
שעות ראה גן 1

רב גן 3
המכשפות מאיסטוויק
שעות ראה גן 1

רב גן 4
האלמנה השחורה
שעות כנ"ל

ראשל"צ

רון 1
רקוד מושחת
מוצ"ש: 9.30, 7.00
חול: 9.30, 7.00, 4.30

רון 2
הבלתי משוחדים
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 9.30, 7.00, 4.30

נתניה

שרון
הפרוטוקול הרביעי
מוצ"ש: 9.15, 7.00
חול: 9.15, 7.00, 5.00

סטודיו
שיחות מלוכלכות
מוצ"ש: 9.15, 7.00
חול: 9.15, 7.00, 5.00

גבעתיים

חדר
הבלתי משוחדים
מוצ"ש: 9.30, 7.00
חול: 9.30, 7.00, 4.30

בת־ים

עצמאות
הנוכל האוהבת והמאהבת
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 9.30, 7.15, 4.30

באר־שבע

חן
כלא הנשים 2
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30, 7.00
חול: 9.30, 7.00, 4.30

פתח־תקוה

היכל 1
רקוד מושחת
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30, 7.00
חול: 9.30, 7.00, 4.30

היכל 2
מטאל ג'אקט
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 9.30, 7.15, 6.00

היכל 3
הבלתי משוחדים
שעות כמו היכל 2

הרצליה

היכל
לא יכולה בלי זה
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 9.30, 7.15, 4.30

הבימה
התיאטרון הלאומי
מחר מוצ"ש, 28.11
בית ספר לנשים: 18.45, 21.30
אנשים קשים: 21.00

שרותים ● עזרה ● תחבורה

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: בלפור — בלפור 90.
חולון: חורי — סוקולוב 60.
ירושלים: ירושלים — יפו 212.
נתניה: קופ"ח כללית — ברודצקי 31.
פתח־תקוה: רסל — רוטשילד 89.
רמת־גן: המגן — ביאליק 30.
תל־אביב: בבלי — עוזיאל 1.
שור — המלך ג'ורג' 54.
חיפה: מנובר — סבונר 27.

שבת
בת־ים: קופ"ח עין יהב — חולון.
חולון: קופ"ח עין יהב.
ירושלים: קופ"ח רוממה (שבת), רח' המ"ג 38, בית וגן — הפסגה 59 (מוצ"ש).
נתניה: מקסים — סלומון 2.
פתח־תקוה: עין גנים — חזון איש, פינת גורדון.
רמת־גן: חן — לבוטינסקי 99.
תל־אביב: כריאות — המלך ג'ורג' 28.
אווה — דיזנגוף 165.
חיפה: הנשיא — שד' הנשיא 33.

משטרה

ירושלים, תל־אביב, חיפה, רמת־גן, בני־ברק, חולון, פתח־תקוה – טל' 100. באר־שבע, נהריה, נתניה, צפת – 100, אילת – 244, חדרה – 22444.

רכבות

מירושלים לבני־ברק וחיפה:
בימים א'–ה': 16.00
בימי ו' וערבי חג: 11.30
מחיפה לבני־ברק וירושלים:
א'–ו': 7.00
מתל־אביב לחיפה:
בימים א'–ה': 6.00, 7.00, 8.00, 8.16, 9.00, 10.30, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.30, 20.00
בימי ו' וערבי חג: 6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 10.30, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00
מתל־אביב לנהריה:
בימים א'–ה': 6.00, 8.00, 12.00, 14.00, 16.00
בימי ו' וערבי חג: 6.00, 8.00, 12.00
מחיפה, בתלאלים, לתל־אביב:
בימים א'–ה': 6.00, 6.30, 7.30, 8.30, 10.00, 11.05, 11.30, 12.30, 13.30, 14.30, 15.30, 16.30, 17.30, 19.30
בימי ו' וערבי חג: 6.00, 6.30, 7.30, 8.30, 10.00, 11.30, 12.30, 13.30, 14.30
מנהריה לחיפה ותל־אביב:
בימים א'–ה': 4.30, 6.30, 9.05, 10.40, 16.35, 16.45, 18.30
בימי ו' וערבי חג: 9.05, 10.35
* תחנת הפועל בימי א' בשבוע וחג בלבד.

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז
● בית החולים ע"ש שיבא תל־השומר - כל המחלקות - כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה - כל המחלקות - כל השבוע.
● בית החולים ע"ש רוקח, תל־אביב - בימים ב', ד', ו' - כירורגיה ופנימית, ילדים - כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב - בימים א', ג', ה' שבת - כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון - כל המחלקות - כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא - כל המחלקות - כל השבוע.

נתניה
● בי"ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים - כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי
הדסה ע"כ - ילדים, פנימית, עיניים. ביקור חולים - נשים, א.א.ג. שערי צדק - כירורגית. הדסה הר"צ - אורטופדית.
שבת
ביקור חולים - ילדים, א.א.ג. הדסה ע"כ - פנימית, נשים, עיניים. שערי צדק - כירורגית. הדסה הר"צ - אורטופדית.

יד ביד - ארגון קשבת בטלפון לילד ולנוער - קו לנוער במצוקה
ירושלים - 02-243358
ת"א - 226027 (24 שעות)
חיפה - 04-229488 (11.00–20.00)
גליל מערבי - 04-922222
קו פתוח להורים במצוקה
בימי ב' ד' - טל. 282782.
„קו פתוח" - ארגון קשבת לילדים ובני נוער 03-222723 (24 שעות)

עזרה ראשונה

עזרה ראשונה לשיניים שליד הדסתר לרפואת שיניים בישראל
בתל־אביב — בימים א'–ה' בין השעות 21.00—23.00. בלילות שבת וערבי חג בין השעות 18.00—24.00. בשבתות ובחגים בין השעות 15.00—21.00.
הכתובות: רח' ברזובסקי 49, טל' 284649. בחיפה: רחוב הנמל 26, קומה ג', טל' 523566, פתוח כל יום, כולל ערבי שבתות, שבתות וחגים מ־20.00 עד 23.00 בערב.

מרפאת שיניים לעזרה ראשונה
המרפאה פתוחה כל יום כולל שבתות וחגים בין השעות 24.00—9.00. אחרי חצות בתאום טלפוני בלבד.
דיזנגוף סנטר שער 3 (ליד המשביר) קומה א', טל' 03-285822, 294869.

מרכז סיוע לקורבנות אונס
לרעננה ואיזור השרון, טל' 052-52432 בימים א'–ה' בשעות 17.00—21.00.

עזרה ראשונה נפשית
ער"ן ירושלים — טל' 02-227171
ער"ן תל־אביב — טל' 03-5461111
ער"ן ילדים ונוער — טל' 261111
ער"ן חיפה — טל' 04-672222
ער"ן באר־שבע — טל' 057-418111
ער"ן נתניה — טל' 053-35516

[illegible]
מוקד ש"א למקרים דחופים — טל' 106

מד"א

ירושלים, ת"א, חיפה — טל' 101. [illegible]

ברצלונה שמטה יתרון מבטיח בסיום דרמטי

מיקי: המילה האחרונה

הספרדים הוליכו 100:107 שתיים וחצי דקות לסיום אך מכבי ת"א, ללא מאגי הפצוע, בהסתערות מצויינת, ניצלה מישגה טקטי של ברצלונה וניצחה 107:108 ● משחק נפלא בהתקפה ודל בהגנה ● 23 סלי 3 נקודות ● מתח שיא

● כדורסל

מאת יצחק ויסהוף

שתי קליעות־עונשין מוצלחות של מיקי ברקוביץ, 13 שניות לסיום העניקו אמש נצחון דרמטי למכבי ת"א על ברצלונה — 107:108, בפתיחת משחקי בית־הגמר בגביע באירופה לאלופות.

ברקוביץ ניצח על משחק של מתח והוכיח לכולם כי חיילים ותיקים לעולם אינם מתים.

אולם הנצחון היה של קבוצת מכבי ת"א כולה. ללא קווין מאגי הפצוע גילו שחקני האלופה הישראלית משחק־הקרבה מעולה שחיפה על נחיתות בגובה מול הספרדים.

מיקי ברקוביץ, גיבור המשחק אמש, קולע מעל לאמריקני של ברצלונה מק־דואל. לידם כוכב ברצלונה, סן־אפיפניו (תצלום: אריה קנפר)

קן בארלו הציג את משחקו הטוב ביותר בישראל. בארלו, עם 36 נקודות ו־8 כדורים חוזרים, היה המצטיין בשורות מכבי ת"א. גם לדורון ג'מצ'י היו דקות מלהיבות. ג'מצ'י היה מעולה במחצית הראשונה בה קלע 21 נקודות (מתוך 33). ג'מצ'י בסלי 3 נקודות (5 בראשונה ו־1 בשניה), הותיר, יחד עם בארלו, את קבוצתם במשחק מול צליפות של סאן־אפיפניו (22 במחצית הראשונה) וסביליו בשנייה (חמישה סלי 3 נקודות רצופים, סך הכל 7 ללא החטאה). האמריקנים של ברצלונה, אודי נוריס ויוג'ין מקדואל, היו טובים יותר בקליטת הכדורים החוזרים. נוריס היה מצויין בקליעה במחצית השנייה כשניצל את עדיפות הגובה שלו, אולם לחובתו נזקפה הזריקה האחרונה במשחק, שנייה לסיום, שהחטיאה. נוריס נפגע בנסיון הקליעה והובהל לבית־החולים.

הרכז הספרדי סולוזובאל סבל מפזיזות במשחקו והוא יכול לראות עצמו אשם בהפסד קבוצתו.

ברצלונה פתחה ביתרון — 2:6, 12:16 ו־15:18. יציאתו של סביליו בשלוש עבירות כבר בדקה ה־5 איפשרה למכבי ת"א לצמק ואף להוליך 20:23 (7), 22:28 ו־37:41 (14). מהפך ספרדי כשחימנז החל לקלוע, יחד עם סאן־אפיפניו — 43:45 (15), 51:54 (18) ובמחצית — 58:62.

במחצית השנייה התנהל משחק הפכפך. מיקי, שקלע במחצית זו את כל 18 נקודותיו, הצליח, יחד עם קן בארלו, לסיים התקפות מתפרצות ומכבי ת"א הוליכה — 78:81 (28), אולם סביליו בסלי 3 נקודות צימק, ואף הוליך את חבריו ליתרון — 94:99 (35), 97:103 (36) ו־100:107. מכבי צימקה ל־104:107: כשנותרו 43 שניות לסיום צימק מיקי בשתי קליעות עונשין ל־106:107. סולוזובאל ביצע עבירת־תוקף ו־13 שניות לסיום פרץ מיקי לסל וסחט עבירה מנוריס. מיקי, בקור־רוח, כשהיכל־הספורט דומם, קלע את שני הכדורים — 107:108. הספרדים עוד ניסו לקלוע, אך נוריס החטיא.

שיפוטם של ריצ'ארדסון מאנגליה וברס מבלגיה היה מניח את הדעת.

ברצלונה קלטה 24 כדורים חוזרים (נוריס 9 ומקדואל 6), לעומת 18 של מכבי ת"א (בארלו 9). ברצלונה איבדה 16 כדורים לעומת 12 של מכבי.

● קלעו למכבי ת"א: בארלו 36 (14־18; 8־8); ג'מצ'י 34 (13־24; 6 סלי 3; 2־2); ברקוביץ 18 (6־8; 2 סלי 3, 4־4); סימס 8; קורנליוס 6; איציק כהן 3 ודניאל 3.

● קלעו לברצלונה: סאן אפיפניו 27 (8־14; 5 סלי 3; 6־7); סביליו 22 (7 סלי 3; 1־2); נוריס 20 (7־12, 6־7); חימנז 13; מקדואל 9; מרטינו 8 וסולוזובאל 8.

● גביע אירופה

קלן — טרסר מילאנו 78:102

הפתעה מרעישה בבית־הגמר בגביע־אירופה לאלופות בכדורסל: סאטורן קלן הגרמנית הביסה באולמה את אלופת אירופה, טרסר מילאנו — 78:102, לאחר 43:45 במחצית.

לקלן הירבו לקלוע: יקל 29; מקפרסון 26 ונגדר 14. לטרסר: מונטצ'קי 18; בראון 16 ומקאדו 15.

גם במשחקים האחרים ניצחו הקבוצות הביתיות:
● אריס סלוניקי — אורתז צרפת 86:92.
● פרטיזן בלגראד — ורן־בוס הולנד 94:102.

הטבלה

1.	קלן	1	78־102	2
2.	פרטיזן	1	94־102	2
3.	אריס	1	86־92	2
4.	מכבי ת"א	1	107־108	2
5.	ברצלונה	1	108־107	1
6.	אורתז	1	92־86	1
7.	ורן־בוס	1	102־94	1
8.	טרסר	1	102־78	1

משחקי המחזור הבא: ורן־בוס — מכבי ת"א (2.12); אורתז — קלן (2.12); ברצלונה — אריס סלוניקי (2.12); טרסר מילאנו — פרטיזן בלגראד (3.12).

פאוספורט בעמוד 22

ארבע מחמש הראשונות בליגה הלאומית יתמודדו מחר ביניהן

כפר־סבא מכשול לנתניה

דו־קרב מרתק ברמת־גן בין מכבי ת"א והפועל פ"ת ★ דרבי זוטא בין הפועל ובני־יהודה ת"א בבלומפילד ★ חולון תנסה להפתיע את בית"ר ירושלים ★ סיכוי למכבי חיפה נגד לוד ★ היום: מכבי פ"ת – שמשון

הטבלה הלאומית (אחרי המחזור הי"א)

1.	מכבי נתניה	10־22	26
2.	הפועל ת"א	9־12	21
3.	הפועל פ"ת	10־14	19
4.	הפ. כ"ס	8־11	18
5.	מכבי ת"א	13־18	16
6.	הפ. ב"ש	8־10	16
7.	בית"ר ת"א	10־12	15
8.	בית"ר י"ם	18־19	15
9.	שמשון ת"א	8־8	13
10.	בני־יהודה ת"א	8־8	12
11.	הפועל חולון	9־5	9
12.	מכבי חיפה	11־10	8
13.	מכבי פ"ת	17־9	8
14.	הפועל לוד	29־9	4

★ ★ ★

משחקי השבת
● מכבי חיפה — הפועל לוד.
● הפועל חולון — בית"ר י"ם.
● בית"ר ת"א — הפ. באר־שבע.
● מכבי ת"א — הפועל פ"ת.
● הפועל ת"א — בני־יהודה ת"א.
● הפ. כפר־סבא — מכבי נתניה.
היום
● מכבי פ"ת — שמשון ת"א.

● כדורגל

שוב מאבק־מוקד למוליכה בליגה הלאומית בכדורגל, מכבי נתניה, מחר במחזור הי"ב, כשתתמודד בכפר־סבא עם קבוצת הצמרת של הפועל כפר־סבא (מקום 4). משחק צמרת נוסף יהיה באיצטדיון ברמת־גן בין קבוצות מכבי ת"א (5) והפועל פ"ת (3). במשחק מוקדם ברמת־גן: בית"ר ת"א — הפועל באר־שבע.

דרבי זוטא בבלומפילד: הפועל ת"א נגד בני־יהודה ת"א. הפועל צפרירים חולון תנסה להפתיע במגרשה את בית"ר ירושלים ומכבי חיפה תעשה מאמץ לזכות העונה בנצחון ביתי ראשון כשתארח את סוגרת הטבלה, הפועל לוד.

משחקי המחזור הי"ב יתחילו כבר היום בדו־קרב בפ"ת בין מכבי פ"ת ושמשון ת"א.

● האם תצליח הפועל כפר־סבא לעצור באיצטדיונה את דהירת מכבי נתניה? אלי יאני וחבריו יצטרכו להיות מחר ב־2.30 בשיאם כדי לפצח את ההגנה החזקה של מכבי נתניה. טרם ידוע מי מפצועי מכבי נתניה (תקוה, יגאל מנחם ולם) ישחק, אולם מוליכת הטבלה נמצאת בתנופה רבה. כפר־סבא תבקש לנצל את ביתיותה ולצמק את הפער בצמרת. צפוי מאבק מרתק ובעל איכות. ישפוט: חיים ליפסקוביץ'.

● דו־קרב מעניין יהיה מחר ב־3 אחה"צ באיצטדיון ברמת־גן בין קבוצות הצמרת של הפועל פ"ת ומכבי ת"א. המנהל גיורא שפיגל, עם חניכיו העונה ממכבי ת"א, נגד אלה בשנים האחרונות מהפועל פ"ת. כדורגלני מכבי ת"א, לשורותיהם יחזור מוטי איוניר, ששב מהולנד, משוועים לנצחון אחרי שישה מחזורי־בצורת. משימה לא קלה מול קבוצה פתח־תקואית, שתילחם על מלוא הנקודות אך תהיה מרוצה מנקודת־ליגה. ישפוט: יאיר טילינגר.

● במשחק מוקדם ברמת־גן, ב־1, תארח בית"ר ת"א את הפועל באר־שבע. מיפגש שקול בין שתי קבוצות צמודות בטבלה. באר־שבע השאפתנית תשתדל לבטל את יתרון הביתיות של בית"ר ת"א. ישפוט: רחמים דיינצ'.

● דרבי תל־אביבי זוטא בבלומפילד (3.30): הפועל ת"א, עם יצחק שניאור, נגד בני־יהודה ת"א, עם דוד שוייצר. שני המאמנים התחלפו בקבוצות. הם מכירים היטב את חניכיהם בעבר. הפועל ת"א יודעת שמעידה עלולה לסכן את מקומה השני. בני־יהודה ת"א תשחק בשאפתנות כשבחוליית הקישור שלה כוכבה האמריקני, נתן זקס, בהופעת־בכורה. הפועל ת"א ביתית. בני־יהודה מסוגלת להפתיע. ישפוט: יעקב שיינר.

● מאבק קשה צפוי מחר לאלופה, בית"ר ירושלים, בחולון (2.30) כשתתמודד עם קבוצת הפועל צפרירים חולון, השקועה בתחתית. „על הנייר" עדיפים כדורגלני בית"ר ירושלים אולם החולונים יאבקו כדי לנסות ולהפתיע את היריב הבכיר, שהעונה עדיין אינו בשיאו. ישפוט: עובדיה צבי.

● הזדמנות למכבי חיפה לזכות בנצחון־בית כשתשחק באיצטדיון בקרית־אליעזר (2.30) עם סוגרת הטבלה, הפועל לוד. אוהדי מכבי חיפה טרם ראו את קבוצתם מנצחת העונה במגרשה. אם לא תעשה זאת הפעם, מול קבוצה לודאית, שטרם זכתה בנצחון — תהיה זו סנסציה. ישפוט: עובדיה בן־יצחק.

● המשחק הראשון של המחזור ייערך כבר היום ב־2.30 באיצטדיון הפועל פ"ת כשמכבי פ"ת, במקום הלפני־אחרון, תארח את שמשון ת"א, שגם היא מתקשה לחזור למיטבה. מאבק בין שתי קבוצות מאכזבות ומרות־נפש. מכבי פ"ת — ביתית; שמשון ת"א — טובה יותר. ישפוט: אריה פרוסט.

הפתעה במשחק ליגה בגליל: בית"ר ת"א ניצחה — 84:92

מאת אביהו שפירא

הפתעה גדולה חוללה אמש קבוצת בית"ר תל־אביב כשניצחה במשחק ליגה שהוקדם את הפועל הגליל־העליון בכפר־גלעדי — 84:92.

סימפסון עם 41 נקודות וג'ורג' מורו עם 28 כדורים חוזרים, הם אלו שהולמו בגליל. היה זה משחק הליגה הראשון שניהל מאמנה החדש־ישן של בית"ר, יאיר שרון. גם בעונתו הקודמת בקבוצה, לפני שנתיים, ניצחה בית"ר בגליל.

בקבוצת הגליל־העליון לא היה שחקן שהצטיין, לבד אולי מברד ליף, שקלע 28 נקודות וקלט 5 כדורים חוזרים. כל השאר היו רדומים ובלתי־יעילים.

כבר במחצית הראשונה הוליכה בית"ר — 36:41.

שפטו שגב ועמית, לעיני 1200 צופים, בכפר־גלעדי.

● קלעו לבית"ר ת"א: סימפסון 41; מורו 21; יעקובי 11; מוסקוביץ 8; גינזבורג 4; האווארד 4 וקלהאס 3.

● קלעו לגליל: ליף 28; פרימן 18; הנפלר 12; מרטין 20; מזרחי 4 ופליישר 2.

מאבק קשה להפועל ת"א מחר בבירה נגד הפועל י"ם

משחק ראשון במחזור הי"8 בליגה הלאומית בכדורסל שהוקדם ייערך כבר מחר ב־8.30 במנחת בין קבוצות הפועל תל־אביב והפועל ירושלים.

קווין מאגי לרלף קליין: אני לא יכול לדרוך על הרגל... (תצלום: אריה קנפר)

המשחק שנועד להיערך ביום ראשון יתקיים מחר מאחר שמאמן הפועל ת"א, משה ויינקרנץ, יוצא ביום ראשון כדי לחזות באיטליה בקבוצת קאנטו נגד טורינו, בליגה. קאנטו תארח בשבוע הבא את הפועל ת"א בגביע־קוראץ'.

התל־אביבים שעדיין לא נרגעו מהנצחון בדרבי־הגביע על מכבי ת"א יצטרכו להתאמץ מול קבוצה ירושלמית שתנסה לנצל את ביתיותה ולהפתיע את יריבתה.

נצחון לבוסטון

לאחר שורה של הפסדים הצליחה בוסטון־סלטיקס לנצח אור לאתמול בליגת האן. בי. איי. את אטלנטה האוקס — 102:117.

תוצאות נוספות: ניו־יורק ניקס — קליבלנד 101:104; אינדיאנה פייסרס — סאן־אנטוניו ספארס 102:135; שיקאגו בולס — מילווקי באקס 101:103; דאלאס — דטרויט 107:113; יוסטון רוקטס — פיניקס 103:109; וושינגטון בולטס — לוס־אנג'לס קליפרס 96:101.

מיקי: לחמנו כנמרים
הייטו: המשחק ברח לנו

מאת יצחק ויסהוף

„כל הכבוד מגיע לשחקני מכבי ת"א שסבלו מנחיתות גובה נגד קבוצה שהיא מהמובילות באירופה. ללא קווין מאגי הציגה מכבי יכולת נהדרת, בעיקר בלחימה, ניצחנו במעט את נבחרת ספרד. ארבעה משחקני ברצלונה מאיישים את החמישייה של נבחרת ספרד. רוח הישג עצום. הבטחון העצמי חזר אלינו אחרי ההפסד בדרבי" — אמר רלף קליין, מאמן מכבי ת"א לאחר המשחק.

„בארלו הוכיח כי [illegible] גדול, ואני מאחל לקבוצה עוד [illegible] כוח, ואנו מסוחררים. מיקי הראה [illegible] שחקן שיכול להכריע משחקים לבדו. דורון ג'מצ'י היה מעולה במחצית הראשונה" — הוסיף קליין המאושר.

מאמן ברצלונה הייטו ועיצ לי מסיבת העיתונאים, בניגוד להחלטת המשלחת הספרדית שסירבה להשתתף בה. הוא אמר:

„איבדנו כדורים פשוטים בסיום. לא לקחנו מספיק ריבאונדים בהתקפה. מכבי ת"א שיחקה היטב ולחמה מצויין. הפסדנו משחק שהיה לנו בידיים."

מיקי ברקוביץ, גיבור־הנצחון הוסיף: „זו היתה מכבי ת"א האמיתית. הכל היה נגדנו. שיחקנו כמו נמרים. לחמנו בהגנה האזורית. גם האישית היתה מעולה, ואני לקחתי אחריות בזריקות העונשין. כשקלעתי נזכרתי בעונה שעברה שלא ניתנה לי האפשרות לעמוד על המגרש ולקלוע."

דורון ג'מצ'י סיפר: „כשנותרו 13 שניות לסוף ידעתי שאלך להוציא כדור מהצד. הבטחתי לו שמיקי יקלע, ואני אשמור לוחצת. זה הצליח ואני מאושר. היה ערב מושלם. מכבי ת"א לא אוהבת להפסיד פעמיים בשבוע."

קן בארלו, שהציג את משחקו הטוב בארץ: „שיחקתי גם בשביל קווין הפצוע. והקדשתי לו הנצחון."

קרב כזה לא ראינו ביד־אליהו

מאת ישראל פז

מיקי ברקוביץ, הכדורסלן הוותיק והמצטיין, ראוי לכל השבחים שיש בכדורסל. הוא האיש שסחף את מכבי ת"א לנצחון דרמטי על ברצלונה בפתיחת משחקי בית־הגמר בגביע־אירופה. שתיים וחצי דקות לסיום עדיין הוליכה ברצלונה ביתרון של 7 נקודות (100:107), אבל בסיום מהפך — 107:108 למכבי ת"א. כל זאת ללא קווין מאגי הפצוע, שישב אמנם על הספסל, אך לא עלה כלל למגרש.

ברצלונה היא שנתנה את הטון ברוב שלבי הקרב השקול והמרתק — המלהיב שנראה אי־פעם ביד־אליהו. אבל בדקות האחרונות כאשר היו צריכים לנצח צץ לפתע מיקי ברקוביץ ובנקודות מכריעות הוטה את הכף לזכות האלופה שלנו, לשמחתם של רבבת הצופים, שכבר נואשו לקראת הסיום מנצחון.

שני שחקנים ותיקים נאבקו בדקות האחרונות. אחד ניצח, השני הפסיד. המנצח היה מיקי ברקוביץ. המפסיד — הרכז הספרדי אינסיו סולוזובאל, שניסה לשמור על הכדור במקום לרוץ קדימה, כמו שעשתה קבוצתו במשך רוב המשחק ושיבש כליל את משחק חבריו.

המאמן רלף קליין ניהל את משחקה של מכבי ת"א ללא־דופי. הפעם היה קשה במיוחד לנהל. בלי קווין מאגי חסרה מכבי ת"א את ה„פנינה" שלה, אבל קליין שלח למערכה שחקני־ספסל לוחמים, ובסיום כאשר הישראלים פיגרו ב־7 נקודות הימר על ארבעה כדורסלנים שהיו מסוגלים להשיג סלי 3 נקודות: מיקי ברקוביץ, דורון ג'מצ'י, ולרי סימס ומוטי דניאל. אולם כל השבחים הם למיקי, שהיה הדמות הדומיננטית במחצית השנייה. לעומת 0 נקודות שקלע במחצית הראשונה זיכה את קבוצתו ב־18 לאחר ההפסקה, והוא גם שקלע את כדורי העונשין שהצעידו את מכבי ת"א לנצחון.

שחקני ברצלונה רגזו בסיום על השופטים. לדעתי הם יכולים לבוא בטענות רק לעצמם ובעיקר למאמנם איטו, שבמקום להורות לשחקניו לשחק בטבעיות ניסה לשמור את הכדור 30 שניות. היתה זו טעות טקטית חמורה שעלתה בהפסד.

שתי הקבוצות התבססו על ההתקפה. הגנה כמעט שלא היתה. אם־כי במחצית השנייה השתפרה ההגנה של מכבי ת"א (הגנה אזורית). השחקנים לחמו טוב יותר מתחת לסלים.

המשחק היה מלהיב. לשתי הקבוצות קלעים מצויינים. עובדה, במשחק הושגו 23 סלי 3 נקודות. דורון ג'מצ'י (6), מיקי ברקוביץ (2) ומוטי דניאל (1) השיגו סלי 3 נקודות כל אימת שנותרו פנויים לזריקות ואותו דבר אמור לגבי הספרדים סביליו (7) וסן־אפיפניו (5).

מירוץ הנקודות היה דרמטי והפכפך אם־כי ברוב השלבים היה יתרון־מה לשחקני ברצלונה, שמשחקם היה מתוכנן יותר. היעדרו של קווין מאגי איפשר לספרדים לשלוט מתחת לסלים. נוריס ומק־דואל היו משכמם ומעלה בריבאונד. קן בארלו ניסה אמנם למצוא מענה לגבוהים הספרדים וגם גרג קורנליוס לחם היטב. אבל הבעיה של מכבי ת"א, ואין זה סוד, היתה בריבאונד.

נהניתי מאוד ממהלך המשחק, וכמובן מסיומו. היה זה קרב של־ממש בין שתי קבוצות שקולות ובעלות סגנון משחק דומה, כשהדגש על ההתקפה.

מכבי ת"א פתחה את בית־הגמר ביד־ימין. למי זה חשוב שהספרדים הוליכו. החשוב מה היה בסיום הדו־קרב.

מאבק קשה להפועל חיפה ברמת־עמידר

קבוצת הפועל חיפה שוזנקה בשבת למקום הד־2 בטבלת הליגה הארצית בכדורגל, ותצטרך להתאמץ מחר במשחק־החוץ שלה במחזור הד־12 ברמת־עמידר, נגד הקבוצה השאפתנית של מכבי רמת־עמידר. המיסטים חייבים להתעלות כדי לחזור לעירם לפחות עם נקודה.

● המובילה, הפועל ירושלים, תחזור לימקיא כדי לארח — עם סיכויים טובים — את הפועל בת־ים מהתחתית.

● קבוצת הפועל טבריה, שנסוגה למקום הד־3 תשתדל לנצל מחר את ביתיותה נגד מכבי שעריים.

● משחק־צמרת יהיה ביבנה, בין קבוצות הפועל יהוד (4) ומכבי יבנה (5). לכל אחת מהשתיים 18 נקודות. יבנה ביתית, אך יהוד אינה מגלה נחיתות גם במשחקי החוץ שלה.

● דורבי רמת־גן שקול בוינטר: הכח רמת־גן, עם שישה הפסדים רצופים, תנסה לעצור את הדרדרותה במשחקה עם קבוצת הצמרת של הפועל רמת־גן.

● מאבק תחתית בנתניה, בין שתי האחרונות, בית״ר נתניה והפועל עכו.

● משחק אחר בארצית ייערך כבר היום כשהפועל חדרה תארח את מכבי יפו. לכל קבוצה 15 נקודות. השתיים צמודות במרכז הטבלה (7־8). להחרה יתרון ביתי.

תחילת המשחקים ב־2.30

בליגות האזוריות — מחר

● העמקים: בני־נין — חפצי־בה/בית־אלפא: גבעת־עוז — בית־יוסף/ירדנה: תל־יוסף — אלונים: איל רמות־מנשה — גזית: תענך — בני־נעורה: גבע — הזורע.

● משחק־הגמר המסורתי על גביע־אבני בכדורגל ייערך מחר בנאות־מרדכי בין קבוצות קרית־שמונה והגושרים. גביע יוענק לשחקן המצטיין וההוגן של הליגה האזורית על־שם צביקה ברייר ז"ל, שוער־עבר מצטיין וחבר קיבוץ עמיר, שנפטר במגרש הכדורגל.

● ארצית

(אחרי 11 מחזורים)

.1	הפועל י־ם	12־23	15
.2	הפועל חיפה	11־13	21
.3	הפועל טבריה	18־22	20
.4	הפועל יהוד	14־20	18
.5	מכבי יבנה	13־14	18
.6	הפ. רמת־גן	12־13	18
.7	מכבי יפו	5־ 6	15
.8	הפועל חדרה	17־17	15
.9	מכבי עמידר	15־14	13
.10	הכח רמת־גן	12־11	13
.11	הפ. בת־ים	12־ 9	12
.12	מכבי שעריים	13־11	10
.13	בית״ר נתניה	19־ 8	7
.14	הפועל עכו	14־ 6	5

● ליגה א'

אשדוד — בית״ר רמלה בקרב־פיסגה

שתי הראשונות בליגה א', דרום בכדורגל, הפועל אשדוד ובית״ר רמלה, יתעמתו מחר באשדוד במחזור הד־8 במאבק־מוקד. לכל אחת מהקבוצות 13 נקודות. משחק צמרת נוסף: מכבי קרית־גת — לזרום חולון.

שאר המשחקי בדרום: הפועל קרית־אונו — הפועל בית־שמש; הפועל רמלה — הפועל אור־יהודה; הפועל קרית־מלאכי — הפועל ראשל"צ; הפועל אזור — הפועל דימונה; מכבי הרצליה — הפועל רמת־השרון; הפועל מרמורק — הפועל אשקלון.

המוליכה בצפון, הפועל בית־שאן, תארח מחר את הפועל טייבה.

שאר המשחקים בצפון: בית״ר חיפה — הפועל רעננה; מכבי טמרה — מכבי עפולה; הפועל קרית־אתא — הפועל טירה; הפועל בני־נצרת — הפועל טירת־הכרמל; מכבי עוספיה — מכבי אח״י נצרת; הפועל קרית־שמונה — מכבי חדרה; בית״ר נהריה — הפועל כני־שמרה.

הוגרלו משחקי שמינית־הגמר בגביע הכדוריד
מכבי ראשל"צ נגד נתניה

● כדוריד

מאת יוסף חכם

משחקי שמינית־הגמר בגביע המדינה, שייערכו ב־20 בדצמבר, הוגרלו אמש. במשחק המוקד תארח מכבי ראשל"צ, האלופה ומחזיקת הגביע, את מכבי נתניה.

שאר המשחקים: מכבי קרית־שלום/חולון - הפועל נחיים; אס"א ת"א - הפועל פ"ת; הפועל רמת־ישי - הפועל רחובות; מכבי רחובות - אליצור הרצליה; הפועל לב־השרון - הפועל ראשל"צ; הפועל אזור - הפועל רמת־גן; מכבי פ"ת - מכבי הארזים ר"ג.

משחק חוזר

בית־הדין המשמעתי של איגוד הכדוריד, בהרכב עו"ד ערי זרנקין ועזרא האזנר, קבעה אתמול משחק חוזר בליגה הלאומית בכדוריד בין מכבי קרית־שרת/חולון והפועל רחובות.

המשחק בקרית־שרת הופסק בדקה ה־40 בגלל תקלת חשמל במצב של 9:13 להפועל רחובות.

מכבי קרית־שרת חוייבה לשלם 200 שקל הוצאות.

בקבוק הפלסטיק עלה 200 שקל...

קבוצת הכדוריד של הפועל חולון נקנסה אמש ע"י ועדת המשמעת של איגוד הכדוריד ב־200 שקל על זריקת בקבוק פלסטיק למגרש משחק והפסד בגביע לוד מועל הגליל־העליון (71:70).

מנהל הקבוצה, מוטי דננברג, הורחק לשבועיים בפועל מכל פעילות ספורטיבית. דננברג הורחק במשחק ע"י השופטים.

מחזור מלא בליגה לנשים בכדורעף

המחזור הד־5 בליגה הלאומית לנשים בכדורעף ייערך מחר.

המשחקים: קרית־חיים — הפועל איחוד עידון (6); הפועל כפר־סבא — הפועל בת־ים (6.30); אליצור יבנה — הפועל עין־החורש/עמק־חפר (8); אס"א באר־שבע — הפועל שער־הנגב (8.30).

אינטר — אספניול 1:1 באופ"א

במשחק המעניין ביותר בשמינית־גמר גביע אופ"א בכדורגל נפרדו אור לאתמול במילאנו קבוצות אינטר האיטלקית ואספניול ברצלונה, בתיקו 1:1.

סרנה (18) הבקיע לאינטר אולם המחליף הרני ג'ון לאורידסן הישווה לאיספניול בדקה הד־80.

ברצלונה הביסה באיצטדיונה את נלורה מאלבניה — 1:4. שערים לברצלונה: אורטגה (43 בבעיטת־11) ליניקר (54, 59) וקאראסקו (65).

גימאראש מפורטוגל הכניעה במגרשה את ויטקוביצ'ה הצ'כית — 0:2, משערים של קיקולו (60) וג'וניור (70).

● שתי הפתעות מרעישות היו ברבע־גמר טורניר הטניס באיסטאריקה, ברזיל, כאשר שני המדורגים הראשונים הודחו. המדורג מספר 1, האקוודורי אנדרס גומז, נוצח ע"י המדורג שביעי, הצ'כי תומאס שמיד — 7:6, 7:6, וברד גילברט, המדורג שני, הפסיד לבן־ארצו, האמריקאי אנדרה אגאסי, המדורג שמיני — 6:1, 6:3.

● ליגות באירופה

● בליגה האנגלית בכדורגל מחר: טוטנהאם — ליברפול; השפילד — ארסנל; צ'לסי — וימבלדון; קובנטרי — וסטהאם; אברטון — אוקספורד; ניוקאסל — צ'רלטון; נוריץ' — פורטסמות; נוטינגהאם — לוטון; שפילד — קווינס־פארק־ריינג'רס; סאות'המפטון — דרבי.

● בליגה המערב־גרמנית מחר: באיירן מינכן — דורטמונד; מאנהיים — לברקוזן; המבורג — שטוטגרט; נירנברג — אורדינגן; מנשנגלדבך — בוכום; פרנקפורט — קייזרסלאוטרן; קלן — קארלסרוהה; ברמן — האנובר; שאלקה — המבורג.

● בסקוטלנד תארח ריינג'רס בגלאזגו את המוליכה, הארטס. סלטיק, השנייה בטבלה, תתארח אצל היברניאן.

● סטיב. הולש מקבוצת לסטר בליגה השנייה באנגליה, הושעה באנגליה — תשעה משחקים.

שגריר מרוקו בבריטניה נפגש עם ועד שליחי הקהילות היהודיות

השגריר המרוקני סבור שליהודי התפוצות השפעה רבה (כלכלית) על ישראל, ועל כן הם יכולים ללחוץ על ישראל בנושא הוועידה הבינ"ל ☐ "בוועידת פז הכירו הערבים למעשה בישראל"

מאת דפנה ורדי, כתבת "על המשמר" בבריטניה

"ישראל לא תוכל להתקיים מבחינה כלכלית ללא סיועם של יהודי הגולה, ולכן יש בידיהם להפעיל לחץ על ממשלת ישראל שתשב עם הערבים ליד שולחן אחד, עם ערבויות בינלאומיות", אמר אתמול שגריר מרוקו בבריטניה, עבד־אסלאם זנינד, בפגישה עם ועד השליחים של יהודי בריטניה.

הוא חזר ואמר בארוחת הצהריים שנערכה לכבודו, כי על יהודי התפוצות להפעיל לחץ על ממשלת ישראל שתסכים להשתתף בוועידה בינלאומית. דברי השגריר זנינד שהדגיש כי הוא מדבר כאזרח מרוקני וכערבי, וכי הוא אינו בהכרח מייצג את עמדת ממשלתו, זכו בתשואות. הוא הוסיף ואמר, כי הערבים משוכנעים כיום שעליהם למצוא דרך לחיות בשלום עם היהודים.

אחת ההוכחות שהשגריר המרוקני הביא לשאיפת השלום של הערבים היא החלטת ועידת הפסגה הערבית הקודמת שהתקיימה בפז שבמרוקו, ובה הצהירו כל מנהיגי מדינות ערב שהם מכירים בזכות הקיום של ישראל. מאז, אמר זנינד, פועלים רבים מראשי מדינות ערב, כמו גם מנהיגים ישראלים רבים לקידום רעיון הוועידה הבינלאומית לשלום.

בלטה העובדה ששגריר מרוקו לא הגדיר בדבריו מי בדיוק צריכים להיות נציגי הפלשתינים, ולא הזכיר את הארגון לשחרור פלשתין או כל גורם פלשתיני אחר. כפגישה השתתפו גם שגריר מצרים בבריטניה יוסוף שרדה ושגריר הונגריה בבריטניה.

מי שעומד בראש הקהילה המרוקנית בבריטניה דאק אזנות הודה לשגריר המרוקני על ביקורו ועל דבריו לאנשי הקהילה וציין כי יחסו החיובי של השגריר אל הקהילה היהודית המקומית הוכח כבר בתחילת תקופת כהונתו, כאשר ביקר בבית הכנסת המרוקני בזמבלי.

נשיא ועד הנציגים של יהודי בריטניה ד"ר ליונל קפלונסקי, בירך את השגריר המרוקני על דבריו ומסר לו את ספרו של חיים רפאל "הדרך מבבל", כמזכרת לביקורו.

מרסיי משמשת זירת מבחן לאנשי להי־פן לקראת הבחירות לנשיאות

מאת ארנון יפה, כתב "על המשמר" בצרפת

פאריס. — בוחרי המפלגה הפשיסטית "החזית הלאומית" של ז'אן מארי לה־פן, באחד מאזורי הבחירה במארסיי, יכריעו בין מועמד הימין למועמד השמאל במה שנחשב פה מבחן לבחירות לנשיאות.

חרף ירידתם, לעומת הבחירות האחרונות במחוז, מופיעים הפשיסטים כלשון־המאזניים. להיפן זכה בסיבוב הראשון ב־18 אחוז מהקולות. בוחריו יכריעו בין הימין לשמאל. הסוציאליסטים עלו ל־40 אחוז. אם יימנעו הפשיסטים — ינצח השמאל. אם יתמכו במועמד הימין הקלאסי — יבטיחו לו נצחון.

מבחן לבחירות לנשיאות

מן התוצאות ביום א' הבא במארסיי יסיקו איך יתנהגו בוחרי להיפן בסיבוב השני בבחירות לנשיאות, בעוד שישה חודשים. בבחירות אלה יהיה המצב דומה. ראש הפשיסטים במארסיי, פסקאל אריגי, ביקש מהימין: "יהיו נחמדים אלינו, אם אתם רוצים את קולותינו. הראו לנו סימני אהבה." הוא איים להצביע בעד השמאל, אך מנהיג המפלגה הרפובליקנית, שר התרבות פרנסואה לוטאר, הזהיר את מועמד המפלגה, ז'אן קלוד גוראן, שפליירטט עם הפשיסטים, בסילוק, אם ינסה להשיג הסכם עם "החזית הלאומית".

תכסיסי מחותנות

גם הקהילה היהודית איימה לנתק כל קשר עם גוראן.

גורבאצ'וב יפגש עם תאצ'ר בבריטניה בדרכו לוושינגטון

מאת דפנה ורדי, כתבת "על המשמר" בבריטניה

לונדון. — מנהיג ברית המועצות, מיכאיל גורבאצ'וב, יבקר בבריטניה בדרכו לוועידת הפיסגה בוושינגטון וינהל שיחות עם ראש ממשלת בריטניה מרגרט תאצ'ר בנושא ההסכם שייחתם בוושינגטון והאפשרות להסכמים נוספים בעתיד.

יהיה זה ביקורו הראשון של גורבאצ'וב בבריטניה כמנהיג ברית המועצות, שכן ביקורו הקודם בשנת 1984 נערך בטרם נבחר לתפקידו הנוכחי. לאחר ביקור זה אמרה מרגרט תאצ'ר כי היא חשה שזה "אדם שאתו אני יכולה לעשות עסקים." עם זאת, היא הרגישה בזמנו כי כל אחד מהם נאמן למדיניותו ולעקרונותיו.

גורבאצ'וב אמור להתעכב בבריטניה לשיחות שיימשכו כשלוש שעות ומלשכת ראש ממשלת בריטניה נמסר כי השיחות לא יתרכזו רק בהסכם הנוכחי, אלא גם בהסכמים נוספים ובנושאים אחרים. מרגרט תאצ'ר הצהירה אתמול בפרלמנט כי היא תומכת בוועידת הפיסגה שתתקיים בוושינגטון בתחילת החודש הבא ובהסכם שייחתם במסגרתה. עוד אמרה "אנו תומכים תמיכה איתנה בשינויים הנועזים והאמיצים הנעשים בברית המועצות". חברי פרלמנט ומנהיגים פוליטיים בבריטניה הביעו אתמול את שביעות רצונם מהחלטתו של המנהיג הסובייטי, שכן הם רואים בצעד זה אישור נוסף למעמדה של תאצ'ר כמנהיגה בינלאומית.

בוגד בצי השבדי? מי שהיה מפקד סוללות תותחי החופים של שטוקהולם קולונל לארש האנסון, הגיע למסקנה שבוגד שהושתל במימסד הצבאי השבדי סייע לצוללת סובייטית להתחמק מהמירדף אחריה ב־1982 במפרץ הורס. בתמונה – האנסון מציג תמונה מהמירדף בתכנית טלוויזיה שהוקרנה שלשום. עד עתה לא הותר לפרסום התצלום שבו נראית הצוללת באופן ברור (תצלום: אפי)

פינה חמה ללב"י

הקרן למען בטחון ישראל

כולם בלב אחד

בימים אלה נשלחת אליך מעטפה כחולה־לבנה של לב"י ובאמצעותה תוכל לתרום לחינוך, לרפואה ולאמצעי לחימה בצה"ל.

גם אם לא קיבלת המעטפה, היה שותף למבצע, כביטוי נאות לחזדהותך עם צה"ל.

זכור! כל תרומה — תורמת.

היום יותר מתמיד — תן לבך ללב"י

קרן לב"י־רח' ד' (ארניא) 17, הקריה, תל־אביב 64734

שערי מטבע־חוץ בנק הפועלים — 26.11.87

	יחידה	בנקנוטים קניה	בנקנוטים מכירה	העברות והמחאות קניה	העברות והמחאות מכירה	שערים יציגים
סל מטבעות	1	—	—	1.6953	1.7164	1.7051
דולר אמריקני	1	1.52	1.59	1.5578	1.5772	1.5673
מרק גרמני	1	0.92	0.96	0.9356	0.9473	0.9401
לירה סטרלינג	1	2.75	2.88	2.7971	2.8321	2.8117
פרנק צרפתי	1	0.26	0.28	0.2753	0.2787	0.2772
ין יפני	100	1.13	1.19	1.1553	1.1697	1.1635
גילדן הולנדי	1	0.82	0.86	0.8313	0.8416	0.8354
פרנק שוויצרי	1	1.12	1.17	1.1396	1.1538	1.1444
כתר שבדי	1	0.25	0.27	0.2588	0.2620	0.2599
כתר נורווגי	1	0.24	0.25	0.2429	0.2459	0.2441
כתר דני	1	0.24	0.25	0.2427	0.2458	0.2439
מרק פיני	1	0.37	0.39	0.3806	0.3853	0.3829
דולר קנדי	1	1.17	1.22	1.1901	1.2049	1.1974
דולר אוסטרלי	1	1.04	1.12	1.0816	1.0951	1.0883
ראנד דר' אפריקני	1	0.47	0.80	0.7903	0.8002	0.7955
פרנק בלגי	10	0.43	0.46	0.4469	0.4524	0.4497
שילינג אוסטרי	10	1.30	1.37	1.3282	1.3448	1.3359
לירה איטלקית	1,000	1.25	1.32	1.2713	1.2871	1.2772

טלקס

● תא"ל אריה רמות – ראש המינהל ברצועת עזה

אלוף משנה אריה רמות (שיפמן) יתמנה היום לתפקיד ראש המינהל האזרחי ברצועת עזה ויועלה לדרגת תת־אלוף.

אל"מ רמות מחליף בתפקיד את תא"ל שייקה ארז, שמונה כראש המינהל ביהודה ושומרון.

בתפקידו האחרון בצה"ל שימש אל"מ רמות כקצין אג"מ של פיקוד הדרום. לרגל המינוי החדש השתלם בלימודי השפה הערבית.

אבי בניהו

● אקונומיקה עם תו תקן לא מסרטנת

הרשות להגנת הצרכן פנתה לציבור באזהרה שלא להשתמש באקונומיקה, משום שהיא מכילה חומר צבע בשם ביאוכרומט החשוד כמסרטן.

משרד־הבריאות יצא נגד פנייה זו בטענה כי אקונומיקה עם תו תקן אינה מסוכנת לבריאות אין בה חומר החשוד כמסרטן והרשות להגנת הצרכן גרמה לבהלת שווא.

ד"ר עלמה אבני, ראש שירותי בריאות הציבור, אמרה, כי בדעת משרד־הבריאות לחדק את הביקורת ולבדוק דגמי אקונומיקה, במיוחד של יצרנים קטנים, כדי לקבוע אם אין היא מכילה את הצבע החשוד כמסרטן. הצרכנים מתבקשים להשתמש רק במוצר עליו יש תו תקן.

יוסף שמי

● שיתוף פעולה חקלאי בין ישראל לאיטליה

שר־החקלאות האיטלקי פיליפו גאנדולפי, מגיע היום לישראל כאורחו של שר־החקלאות הישראלי אריק נחמקין.

השרים ידונו בשיחותיהם על הקשיים ביישום ההסכם של ישראל עם השוק האירופי המשותף והסדרי היצוא מיהודה שומרון וחבל עזה. כן ידונו בשיתוף פעולה ישראלי־איטלקי בשיווק תוצרת חקלאית, יישום ההסכם לשיתוף פעולה בנושא מחלת הפה והטלפיים והרחבת שיתוף הפעולה בנושא השקייה בדרום איטליה.

יחד עם השר האיטלקי מגיעים רעייתו, מנכ"ל משרדו ועוזר נוסף.

יוסף גלילי

● בדיקות דם לנשים הרות – רק במכונים מאושרים

בדיקות דם לגילוי רמת החלבון אצל נשים הרות יבוצעו רק במעבדות מאושרות הפועלות במסגרת מכונים גנטיים. על כך המליצה ועדת מומחים שפעלה מטעם משרד־הבריאות.

הבדיקה מיועדת לאיתור מומים מולדים, אולם אינה מגלה את המומים ואת כל המקרים של תסמונת דאון ואינה באה במקום בדיקת מי שפיר. רק נשים שעברו בדיקת חלבון במכונים מאושרים יהיו זכאיות לבדיקת מי שפיר במידת הצורך.

בדיקת חלבון עוברי עולה 37 ש"ח. כל אשה בשבוע שבין ה־16 ל־20 להריונה יכולה לפנות למכונים הגנטיים המאושרים שבבתי־החולים "הדסה" בירושלים, "איכילוב" בתל־אביב ו"רוטשילד" בחיפה לביצוע הבדיקה.

יוסף שמי

● נציגים מהונגריה וסין בקורס להשקייה בארץ

נציגים מהונגריה, סין העממית וליבריה היו אורחי קיבוץ כפר־בלום וביקרו במפעל "גלקון" לבקרי השקייה ממוחשבים.

האורחים, העושים בארץ במסגרת הקורס הבינלאומי להשקייה במכון "וולקני", שמעו הרצאות ממציגים אורחים בבית ההארחה של הקיבוץ.

במהלך הסיור במפעל רכשו האורחים מכשירים רבים. נציג ליבריה אף רכש מכשיר "גלקון" עבור נשיא ארצו.

יוסף גלילי

נקש הפקיד הגט — ביה"ד הרבני לא יאריך עיכוב הסגרתו

ויליאם נקש הפקיד בבית הדין הרבני האזורי בירושלים גט לאשתו רינה. טקס החתימה על הגט והפקדתו בידי בית־הדין נעשה בפני הדיינים הרב עזרא בצרי, שילה רפאל ונפתלי שרים.

הטקס נערך אתמול בבוקר באולם בית־הדין מאחורי דלתיים סגורות ונמשך כחצי שעה. לאחר מכן התנשקו בני הזוג נקש. רינה נקש הבטיחה לבעלה להתקשר בערב לבית הכלא.

"השלשתי גט, כי לא היתה לי ברירה. אם אשתי תרצה לממש אותו, זו יתיה בתנאי שארצה עונשי בארץ", אמר נקש לכתב עתי"ם והוסיף, כי אם היה ממשיך ומסרב לתת גט לאשתו, לא היה נמצא פתרון לבעיתו.

עוד אמר נקש, כי כבר 3 שנים הוא עצור והוא צריך למצוא בסופו של דבר פתרון. "אני לא פוחד ממה שצפוי לי. אני יודע שחלקי בפרשה קטן ולא צפוי לי עונש חמור", אמר נקש והוסיף: "שר המשפטים שיגר מישלחת לצרפת והם קבעו, כי אין סכנה לחיי. שר המשפטים אחראי, אם יקרה לי משהו. זו אחריות של השר ושל המשלחת".

בא כוחו של נקש, עו"ד רולנד רוט, אמר, כי עתה יתמקד המאבק בכך שנקש ירצה את עונשו בארץ. צו עיכוב היציאה נגד נקש יפקע ב־ב בדצמבר ואחר כך ניתן יהיה להסגירו לצרפת.

דובר משרד־הדתות מסר, כי עתה משנמצא פתרון על־פי ההלכה ואין כל חשש לעגינותה של רינה נקש, לא יאריך בית־הדין הרבני בירושלים את צו עיכוב היציאה מהארץ שהוצא נגד נקש. (עתים)

מאסר ע"ת וקנס למזכ"ל "גוש אמונים" דניאלה וייס

מאת ניצה רימון, כתבת "על המשמר"

"לא מצאתי ולו שמץ של חרטה אצל הנאשמת דניאלה וייס" — אמר אתמול שופט בית־המשפט השלום בכפר־סבא, יהודה מרגו, בהטילו שישה חודשי מאסר על תנאי למשך שלוש שנים ו־2500 ש"ח קנס או חמישה חודשי מאסר תמורתם על מזכ"ל "גוש אמונים", דניאלה וייס.

דניאלה וייס הורשעה בגרימת נזק בזדון ב"ליל הבקבוקים" ב־6 במאי בקלקיליה, שהוכרזה כשטח צבאי סגור.

השופט מתח ביקורת על התנהגותה הפרועה ואמר בגזר־דינו, כי אצל דניאלה וייס מקדשת המטרה את האמצעים, לרבות פגיעה ברכושו של אדם חף מפשע. היא טוענת שהיא מתנגדת לקיצוניות, אולם בהתנהגותה ובדברים שהשמיעה בבית־המשפט הוכיחה דווקא את קיצוניותה והחמור מכל הוא שלא הביעה שמץ של חרטה על מעשיה.

"אין לי כל בטחון שהנאשמת לא תשוב לבצע מעשים דומים עת תהיה במצב של תסכול והתמרצות של אין מוצא. כל שהטריד את הנאשמת הוא שלא ייאמרו על־ידי בית־המשפט דברים, אשר יהיה בהם כדי להפריע להמשך תפקידה כמזכ"ל גוש אמונים" — אמר השופט.

יבוטלו ההגבלות על החשודים בהריגת התלמידה ברצועה

לאחר 14 ימי ריתוק לאשקלון, שוחררו ללא כל התנגדות מצד המשטרה שני אנשי נוה דקלים בגוש קטיף ברצועת עזה, אשר נעצרו בעקבות הריגתה של התלמידה בדיר אל־בלח.

ראש צוות החקירה המיוחד, מפקח צבי צור ממשטרת נפת עזה, הודיע בבית־המשפט, שאיננו מבקש הארכת צווי הריתוק נגד מנחם בית־הלחמי (31) ואבנר שמעוני (31), ולפיכך הם חופשיים לשוב לבתיהם ברצועת עזה.

כאמור, לא התקיים כל דיון ולכן נשארה בתוקפה הערבות של 10 אלפים ש"ח שכל אחד מהם חוייב בשעתו ע"י השופט צבי נריב.

ראש צוות החקירה מסר לכתב עתי"ם דוד אפל שהחקירה מתנהלת בכיוונים שונים ובידי המשטרה אין כיום עצורים בפרשה זו.

כזכור נעצרו השניים, יחד עם עוד שני אנשי גוש קטיף, בעקבות ידיעות שהיריות לעבר התלמידה באו ממכונית סובארו בצבע מתכתי מכונית ששני החשודים הללו נסעו בה באותו יום. לפי עדות אחרת היה שליד ההגה איש עטור זקן ומרכיב משקפיים.

השופטים שדנו פעמיים בבקשה זו מצאו, כי הראיות קלושות למדי ולא נענו לבקשת מעצר בפועל. הם הורו לרתק את השניים לאשקלון לראשונה ל־6 ימים ובפעם השנייה ל־8 ימים נוספים. (עתים)

ביקוש לאיגרות חוב צמודות למדד והיצע במניות חופשיות

מאת אלחנן הורוביץ, כתב "על המשמר"

אתמול חל מיפנה חרש, שהשתקף בביקושים לאיגרות חוב צמודות למדד ובהיצעים במניות חופשיות. המיפנה מוסבר ביוקר האשראי ובידיעות על הכנות לצמצום הסובסידיות.

מדד המניות הכללי ירד אתמול ב־0.45%. המדד הכללי ללא מניות הבנקים שבהסדר ירד ב־1.28%. מניות ההסדר עלו ב־0.14% בממוצע. בשוק המניות כולו עלו 89 שערים, לעומת 218 שירדו ו־184 שנשארו בלי שינוי.

בהסיכום השבועי ירד מדד המניות הכללי ב־1.35% וללא מניות הבנקים שבהסדר ירד ב־3.1%.

ערך השוק של איגרות החוב הממשלתיות הצמודות למדד עלה אתמול ב־0.17%, בעוד שהצמודות למט"ח ירדו ב־0.4% בממוצע. מתחילת השנה עלו הצמודות למדד ב־22% והצמודות למט"ח ב־19%.

סל המטבעות ירד אתמול ב־0.32% ל־1.7051 ש"ח, בעוד ששער הדולר היציג ירד ב־0.35% ל־1.5673 ש"ח.

דולר נוסעים — 1.858 ש"ח.

דולר שחור הוסיף לנוע בין 1.70 ל־1.71 ש"ח.

במסחר במניות השערים משתנים לפני הצהריים נשארו 4 שערים ללא שינוי (של כלל נדל"ן, מרכזית, כלל תעשיות ואלרן ע"ש). כל השערים האחרים ירדו. הירידות

גלגלי הבורסה

הגדולות ביותר — ב־2.25% — נרשמו בפטרוכימיים ובחברה לישראל 1. נערכו 199 עסקות בתמורה כספית של 3.8 מיליון ש"ח. מדד המניות ירד ב־3 הסיבובים הראשונים מ־146.32 ל־144.34 ועלה ל־144.63 בסיבוב הרביעי וירד ל־143.91 במ"חר הרב־צדדי אחרי הצהריים.

במניות ההסדר שטריונן ב־1988 נעו עליות השערים בין 0.1% (המזרחי ע"ש) ל־0.5% (הפועלים ע"ש). לעומתן ירדת א' ד' ב' וג' ב־0.5%. תשואותיהן השנתיות נעו בין 11.24% (הפועלים ע"ש) ל־11.8% (א' ד' ב' מ"ר).

במניות ההסדר שטריונן ב־1989 נעו עליות השערים בין 0.1% (הפועלים ע"ש ודיסקונט א') ל־0.4% (כללי). לעומתן נעו הירידות בין 0.3% (כללי) ל־1.0% (המזרחי ע"ש). תשואותיהן השנתיות במונחים דולריים נעו בין 6.8% (המזרחי למו"כ) ל־9.06% (המזרחי ע"ש). הפועלים ע"ש — 8.97%, הפועלים למוכ"ז — 9.03%.

עתירה נוספת בעניין האיצטדיון בירושלים

מאת בצלאל עמיקם, כתב "על המשמר" בירושלים

עתירה נוספת נגד ראש הממשלה יצחק שמיר, בתוקף מעמדו כמ"מ שר־הפנים, בעניין הקמת האיצטדיון העירוני בירושלים, הוגשה אתמול לבית־המשפט הגבוה לצדק על־ידי קבוצות הכדורגל בית"ר והפועל ירושלים בצוותא עם העירייה. שלושה גופים אלה מאוגדים לחברה הנקראת "החברה להקמת מגרש כדורגל עירוני".

בעתירה נאמר, כי בבירה שוררת מצוקה קשה בכל הנוגע למשחקי כדורגל וכי לציבור הרחב נגרם סבל רב נוכח הסחבת המתמשכת באישור תוכנית האיצטדיון. לעתירה צורף תצהיר ובו 40 אלף חתימות של תושבי ירושלים המבקשים מראש הממשלה לחתום על התוכנית, שכבר עברה את כל המערכת החוקית.

המועצה לארץ־ישראל יפה הביעה תקווה, כי האוהדים בירושלים יזכו למגרש מעולה ונאה, כפי שעוצב בתוכנית.

"דיבור ישיר" — מיבצע לגיוס מיליון ש"ח ללב"י

מאת חיים מרגלית, כתב "על המשמר"

קרן לב"י מתכוונת לגייס מיליון ש"ח במיבצע התרמה ארצי חדש בשיטת ה"דיבור הישיר".

הקרן שלחה 100 אלף מעטפות התרמה למנהלי חברות, בעלי עסקים ובעלי מקצועות חופשיים.

התרומה לקרן לב"י מוכרת לצורך זיכוי ממס ולכן נערך המיבצע סמוך למועד סיום שנת המס — ה־31 בדצמבר.

סרן אנריקה יוספוב, דובר קרן לב"י, מסר לכתב "על המשמר", כי הקרן תמשיך במימון פרוייקט הקניית השכלה לחיילים שלא השלימו לימודיהם לפני גיוסם, וכן תפנה כספים למחקר ופיתוח של אמצעי לחימה מתוחכמים ורכישת ציוד הצלה רפואי לטיפול בחיילים.

"ישראל צריכה להשתחרר מתלותה בדולר האמריקני"

מאת אורי נחשון, כתבנו הכלכלי בת"א

רצוי שישראל תגדיל את חלקן של המטבעות האירופיים בסל שלה ל־40 אחוז ותכלול בו את כל 9 המטבעות המרכיבים את ה־אי. סי. יו, סל אירופי שנמצא בשימוש מדינות השוק המשותף. דברים אלה אמר אתמול ליונל סטולרו, נשיא לשכת המסחר ישראל — השוק המשותף, הנמצא עתה בארץ.

במסיבת עיתונאים אמר סטולרו, כי ההתפתחויות האחרונות בשווקי הכספים בעולם מלמדות, כי הגיע הזמן שישראל תשתחרר מתלותה המוגזמת בדולר האמריקני. ישראל חייבת להתחשב בנושא זה גם בהיקף יחסי המסחר שלה עם מדינות השוק המשותף, העולים על 40 אחוז מכלל היבוא והיצוא הישראלי — אמר סטולרו.

בכנס של לשכות המסחר המואגדות בשוק המשותף, הנערך בישראל, מנסים המשתתפים לגבש תוכניות להשקעות שבהן ניתן יהיה לשתף את ישראל.

מפעל "נועם אורים" יוקם מחדש תוך 9 חודשים

מאת אורי נחשון, כתבנו הכלכלי בת"א

המפעל לשמיכות "נועם אורים", שנפגע קשה משריפה, יוקם מחדש תוך תשעה חודשים.

בתחילת השבוע נפגשה הנהלת המפעל עם שר־התעשייה־והמסחר, אריאל שרון, וראשי המשרד, והובטח למנהלי "נועם אורים", כי יינתן למפעל כל סיוע אפשרי, כולל הלוואות מהבנק לפיתוח התעשייה והעלאת סיווג המפעל לצרכי השקעות.

במקביל לפעולות המזורזות לבניית המפעל מחדש, הוא ממשיך לספק לצרכניו את ההזמנות. זה מתאפשר הודות לכך שקווי הייצור הסופיים של המפעל באשקלון ממשיכים לפעול במלוא היקף הייצור ומתפרות ברחבי הארץ ממשיכות לייצר על־פי דרישות המפעל.

לאהוד אלון והמשפחה
משתתפים בצערכם במות
האחות
בית המעפיל

במלאת שנה לפטירת יקירתנו
מרים ברבר ז"ל
לבית ולדמן
נעלה לקברה ונתייחד עם זכרה ביום שישי י"ג בכסלו תשמ"ח 4.12.87 בשעה 10.30 בבית העלמין בכפר סמיר חיפה.
מתאספים ליד השער הראשי.
המשפחה

במלאת שנה למותו של חברנו
מיכאל הררי ז"ל
נעלה לקברו ביום א', 29.11.87, בשעה 15.30
המשפחה
וקיבוץ עין שמר

לאורנה וגדעון פאוקר והמשפחה
אתכם באבלכם על מות
האם
בית ניר עוז

ביום שני, ה־30 בנובמבר
יום השנה לפטירתה של אמנו
צפורה ליפה ז"ל
נעלה לקברה בשעה 3.80 אחה"צ בקיבוץ גן־שמואל
המשפחה